

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Универзитет „Св. Кирил и Методиј“

Филозофски Факултет-Скопје

Институт за безбедност, одбрана и мир

МАГИСТЕРСКИ ТРУД

Тема:

“Реформските приоритети во безбедносниот сектор на Република Македонија“

ИЗРАБОТИЛ:

СТОЈАН СТОЈАНОСКИ

МЕНТОР:

ПРОФ.Д-Р ОЛИВЕР БАКРЕСКИ

Скопје, 2015 година

СОДРЖИНА:

ВОВЕД.....	4
1. ДЕФИНИРАЊЕ НА БЕЗБЕДНОСТА И БЕЗБЕДНОСНИОТ СЕКТОР.....	8
1.1. Елементи на безбедносниот систем.....	11
1.1.1. Безбедносен систем.....	14
1.1.2. Одбранбен систем.....	15
1.1.3. Разузнавачко-безбедносен систем.....	17
2. ОПШТО ЗА РЕФОРМИТЕ ВО БЕЗБЕДНОСНИОТ СЕКТОР.....	19
3. ДИМЕНЗИИ И КРИТЕРИУМИ ВО СПРОВЕДУВАЊЕТО НА РЕФОРМИТЕ НАД БЕЗБЕДНОСНИОТ СИСТЕМ	24
3.1. Демократско управување.....	24
4. ПРОЦЕСОТ НА РЕФОРМИ НА БЕЗБЕДНОСНИОТ СЕКТОР ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА.....	31
4.1. Реформи на безбедносниот сектор во Република Македонија од осамостојувањето до конфликтот во 2001-та година.....	31
4.2. Постојан конфликтен реформски контекст.....	34
4.3. Реформи на безбедносниот сектор по самитот во Прага.....	38
4.4. Проекции за развој на реформите на безбедносниот сектор во Република Македонија.....	48
5. КОНЦЕПТ НА ИНТЕГРАЦИЈА.....	52
6. ПОЛИТИЧКИ И ЕКОНОМСКИ ПРАШАЊА-НАДВОРЕШНА И ВНАТРЕШНА ПОЛИТИКА.....	60
6.1. Надворешна политика на Република Македонија.....	61
6.1.1. НАТО интеграција на Република Македонија.....	61
6.1.2. ЕУ интеграција на Република Македонија.....	64
6.1.3. Зајакнување на улогата на Република Македонија во меѓународните организациони, ОБСЕ, Совет на Европа.....	66
6.2. Внатрешна политика.....	68
7. ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА РЕФОРМИТЕ НА БЕЗБЕДНОСНИОТ СЕКТОР-СЕКТОР ПО СЕКТОР.....	71
7.1. Реформи во полицијата.....	71

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

7.1.1. Приоритети во спроведувањето на реформите во полицијата.....	71
7.1.2. Законски регулативи во полицијата во функција на спроведување на реформи.....	76
7.2. Реформи во војската.....	80
7.2.1. Агенда на Министерството за Одбрана на Република Македонија –евроатланска интеграција.....	80
7.2.2. Законски регулативи во одбраната во функција на спроведување на реформите.....	83
7.3. Реформи на безбедносно-разузнавачките служби.....	86
7.3.1. Агенција за Разузнавање.....	87
7.3.2. Управа за Безбедност и Контраразузнавање.....	88
7.3.3. Сектор-Служба за Воена Безбедност и Разузнавање.....	90
7.3.4. Законски регулативи во безбедносните служби во функција на спроведување на реформите.....	91
8. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ ПРОБЛЕМИ СО КОИ СЕ СООЧУВА БЕЗБЕДНОСНИОТ СЕКТОР ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА.....	94
8.1. Министерство за Одбрана на Република Македонија/ Армија на Република Македонија.....	96
8.2. Министерство за Внатрешни Работи на Република Македонија/Полиција.....	98
8.3. Разузнавачки служби.....	99
ЗАКЛУЧОК	103
КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА.....	106

ВОВЕД

Моменталната стратесиска реалност и ризиците и заканите по безбедноста на Република Македонија, кои не се разликуваат од оние на НАТО и ЕУ, а се согласно со државните интереси и приоритети, налагаат спроведување на реформи во безбедносниот сектор и унапредување на безбедносните способности и капацитети во координација со меѓународната безбедносна заедница.

Потребата од спроведување на реформи во безбедносниот сектор е наложена од повеќе фактори помеѓу кои флексибилноста, намената, мобилноста, одржливоста во рамки со економските можности и секако интероперабилност со коалиционите партнери, кон кои треба да се одговори соодветно на потребите на кооперативната и колективна безбедност и од која ќе се изврши прилагодување кон современите предизвици и мисии.

Покрај внатрешната стабилност, членството во свроатланските структури е врвен приоритет на Република Македонија. Согласно тоа, Владата на РМ спроведува сеопфатни подготовки на државата за членство во овие меѓународни структури, притоа декларирајќи ги политичките, економските, одбранбените, безбедносните, ресурсните и други приоритети, согласно европската определба. Ваквиот пристап бара постојано и координирано ангажирање на сите релевантни државни институции и рационално искористување на националните капацитети.

До денес, Република Македонија има одлични резултати во реформаторските процеси на внатрешно ниво и во придонесот во меѓународните операции на надворешно ниво. Но согласно препораките на меѓународниот фактор, потребни се и резултати во борбата против корупцијата и организираниот криминал, зајакнување на владеењето на правото, како и целосно имплементирање на Охридскиот рамковен договор.

Историски гледано, со самото осамостојување на Република Македонија, се наметна потребата од внатрешно уредување според демократски принципи и спроведување на надворешна соработка во насока на интеграција на нашата држава во Европа и светот со предзнак на стабилна, независна, признаена и самостојна држава.

Отука, започнува процесот на трансформација на нашето општество, односно согласно аспирациите на Република Македонија за членство во меѓународните организации ООН, ОБСЕ, ЕУ, НАТО, беше наметната потребата за реформи во сите сфери

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

на општеството. Реформи беа потребни во целокупниот систем на државата, односно политиката, економијата, јавната администрација, судството, одбраната и полицијата.

Реформите на безбедносниот сектор, претставуваат дел на трансформацијата на едно општество од тоталитарно во демократско. Во претходниот систем, безбедноста беше злоупотребена со цел остварување на целосна контрола на државата и сите ресурси во неа. Како најголема закана по безбедноста на државите во тој период претставуваше опасноста од класична војна, па во таа насока беше поставувана стратегијата за одбрана на државата, односно безбедносниот сектор се препознаваше во вооружените сили, тој беше гломазен, силен, нетранспарентен, под владејачка контрола и одвоен од општеството, иако ги црпише општествените ресурси.

Во Република Македонија како најтранспарентен начин на реформа на одбраната се смета оној направен во рамките на ПЗМ (ПфП – ИПП, ПАРП) и особено МАП¹. Во основата на реформите се наоѓа предизвикот на правилно регулирање на цивилно-воените односи и координацијата со останатите елементи на безбедносниот сектор. Лекциите од реформите на одбраната можат да се имплементираат и на останатите елементи на безбедносниот сектор, со крајна цел реинтеграција на секторот и остварување на баланс помеѓу неговите реформирани елементи. Станува збор за сложен и долготаен процес за чие остварување е неопходна јасна визија и политичка волја.

Главна идеја на трансформацијата на безбедносниот сектор е процесот за целосна демократизација на земјата, кој е во директна врска со „доброто владеење“², и клучно за Евроатланска интеграција. За постоечкото општествено-политичко и економско уредување на земјата, како и новите видови на безбедносни ризици (организиран криминал, тероризам, шверц со оружје, опасноста од избувнување на етнички и религиозни конфликти и др.), неопходно е воведување на нови форми на организација и функционирање на безбедносниот сектор. Безбедносниот сектор треба да има потенцијал

¹ ПЗМ (PfP) – Партнерство за Мир,

МАП (MAP) – Membership Action Plan – Акционен План за Членство

ПфП-ИПП (PfP-IPP) – Индивидуална партнерска програма во ПЗМ

ПАРП (PARP) – The Partnership Planning and Review Process - Програма за планирање и преглед

² „Добро владеење“ е нормативен концепт на вредности според кој едно владеење се реализира т.е. начинот на кој различните социјални групи комуницираат во одреден општествен контекст. Недостатокот на општо прифатените дефиниции на овој концепт е компензиран со идентификација на принципите со кои се зајакнува доброто владеење во секое општество. Принципите вклучуваат: учество, владеење на правото, транспарентност на одлучување или отвореност, одговорност, предвидливост или кохерентност и ефективност. <http://www.edrc.ro/docs/docs/11-17.pdf>

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

да се справи со сите споменати видови на закани, да обезбеди навремено известување, да биде способен за превентивна акција, брзо да реагира, а после акцијата да обезбеди санирање на последиците и да се подготвува за идни операции. Во справувањето со заканите, безбедносниот сектор може да ги користи сопствените сили и да смета на меѓународна поддршка, но само доколку ги применува во пракса принципите на транспарентност, отчетност и демократска контрола³.

Во текот на истражувањето ќе биде анализирана неопходноста од воведување на нови форми на организација и функционирање на безбедносниот сектор, спроведено преку системски реформи во Република Македонија. Потребата од реформи во безбедносниот сектор е наложена од повеќе фактори според кои треба да се изврши прилагодување кон современите ризици и закани. Врвен приоритет на нашата држава е еврланската интеграција во НАТО и ЕУ.

Во првото поглавје ќе се дефинира безбедноста и безбедносниот сектор и ќе се даде поделбата на елементите на безбедносниот сектор/систем на безбедносен, одбранбен и разузнавачко-безбедносен систем.

Во второто поглавје ќе биде опфатено значењето на реформата на безбедносниот сектор кој како концепт опфаќа широк спектар на дисциплини, актери и активности. Каде што во својот наједноставен облик е насочена кон безбедносната политика, легислативи/законодавството, кон струкурни и надзорни проблеми во безбедносниот сектор, се со цел воспоставување на демократски норми и принципи.

Во третото поглавје од магистерскиот ќе биде опфатено демократското управување како димензија и критериум во спроведувањето на реформите во безбедносниот сектор.

Четвртото поглавје ќе го прикажува процесот на реформи на безбедносниот сектор во Република Македонија од осмостојувањето до конфликтот во 2001та година, ќе се опфати постконфликтниот реформски контекст и покасно самитот во Прага, се до денешната перспектива и понатамошните проекции за развој на реформите како концепт.

Во петтото поглавје ќе бидат обработени реформите како концепт на интеграција кој треба да произлезе како резултат од длабоката проверка на втората генерација на планови за реформите во одбраната, полицијата, МНР-дипломатијата, цивилната заштита,

³ З. Ивановски, М. Ангелески (2005) „Безбедносни системи“, ЦИП-Каталогизација во публикација Народна и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, стр.251-252

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

реформа на специјалните сили, нивна координација и интеграција. На тој концепт треба да се надоврзат програмите за модернизација на безбедносниот сектор, за истражувањето и развојот, науката и технологијата, со импликациите за национална економија и проценка за буџетски средства за наредните години и истите да се најдат пред парламент на усвојување. Концептот на интеграција на безбедносниот сектор, заедно со програмата за модернизација на безбедносниот сектор е главен елемент на втората генерација на реформи во овој сектор, со непосредно влијание врз економскиот потенцијал на општеството. Овие програми претставуваат основа за регионална соработка и Евроатланска интеграција.

Во шестото поглавје ќе се интерпретираат политичките и економските прашања поврзани со реформите на безбедносниот сектор на внатрешен и надворешен план, односно интеграцијата на Македонија во евроатланските структури со зајакнување на меѓународната улога на нашата држава и дефинирање на внатрешната политика.

Во седмото поглавје се обработуваат главните носители на безбедносниот сектор и имплементацијата на реформите во насока на справување со новите безбедносни ризици и закани. Обработени ќе бидат одбраната, полицијата и безбедносно разузнавачките служби во Република Македонија, како главни носители на безбедноста во државата.

Во осмото поглавје даден е увид на институционалните проблеми со кои се соочува безбедносниот сектор во Република Македонија каде покрај функционирањето на контролните механизми, важни елементи во остварувањето на ефикасен безбедносен сектор претставува и координацијата, како помеѓу безбедносните субјекти, така и помеѓу нив со демократски избраната власт.

Заклучокот ќе биде анализа на предметот на истражување и поставените цели и хипотези при изработката на трудот.

1. ДЕФИНИРАЊЕ НА БЕЗБЕДНОСТА И БЕЗБЕДНОСНИОТ СЕКТОР

Безбедносниот сектор претставува систем во кој се вклучени мноштво на потсистеми со кој државата ја гради и одржува сопствената безбедност. Во безбедносниот сектор покрај учеството на државата со државните безбедносни структури, многу битно влијание и функција има и самото општество изразено преку општествените субјекти, граѓаните и невладините и општествените организации. За да се разбере значењето на безбедносниот сектор појдовна точка претставува јасното дефинирање на безбедноста и нејзината содржина.

Безбедноста претставува доста комплексен и сложен поим кој тешко може правилно да се протолкува, а уште потешко практично да се примени во смисла на дефинирање на тоа кој кого обезбедува.

Во литературата нема една општо прифатена дефиниција за безбедноста. Во оптек се термините како безбедност, сигурност, заштита, кои најчесто имаат иста содржина. Сепак, постојат одредени разлики помеѓу споменатите термини. Поимот безбедност се користи за да се објасни дека луѓето и другите вредности во општеството се безбедни како резултат на функционирањето на еден цел систем во кој што се уредени вкупните односи со правни и морални норми, како и функционирање на еден целосно интегрален безбедносен систем преку соодветни институции и служби и преку превземање на различни мерки и активности со кои се создава безбедноста⁴.

Безбедноста може да се сфати, односно да се толкува, на три начини:

1. **прво**, како безбедносна функција во државата, односно политичко движење. Со закон и други правни норми се определени органите и другите субјекти кои ќе ја остваруваат таа функција;
2. **второ**, како орган-служба која врши безбедносна функција (Агенција за разузнавање, Управа за Безбедност и Контраразузнавање при МВР на РМ и Сектор-Служба за Воена Безбедност и Разузнавање при МО на РМ (називите на споменатите служби се промиснувале со спроведените систематизации на истите)) и

⁴ З. Ивановски, М. Ангелески (2005) „Безбедносни системи“, ЦИП-Каталогизација во публикација Народна и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, стр.80.

3. трето, како безбедносна состојба во општеството и државата⁵.

Под поимот безбедност во енциклопедиска смисла, подразбираме отстранување на сите активности (чинења) и пропуштања (нечинења) кои ги загрозуваат или можат да бидат загрозувани луѓето, редот, јавниот поредок, материјалните и духовните добра, објектите, определен простор или некоја друга вредност.⁶

Во социолошка смисла, подразбираме динамичен склоп на односи и процеси во општеството со кои се обезбедува непречено остварување на производната дејност на луѓето, односно нивното создавање на материјални и општествени вредности или нивно непречено практично дејствување.⁷

Во правна смисла подразбираме постоење на правен ред и поредок во државата со пропишани казниви дела, ефикасен безбедносен систем за откривање, попречување и сузбивање на казивите дела и постоење на ефикасен судски систем за благовремено и правично пресудување.⁸

За безбедноста може да разбереме дека таа е насочена во превенција од активности од внатрешни и/или надворешни ризици и закани кои делуваат загрозувачки и претставуваат опасност пред се за индивидуата, односно човекот, општеството, државата и пошироко во меѓународна смисла, се до заштита на глобално ниво.

Согласно денешно присутните ризици и закани и во голема мера намалената опасност за воен конфликт помеѓу државите (закана која сепак неможе да се исклучи и актери беа државите), со процесот на глобализација, општествата/државите, акцентот на заканите по безбедноста го ставаат на економските закани (сиромаштија, глад и хидроцид, јазот помеѓу сиромашни и богати, глобални рецесии и сл.), политичките закани (внатре државната политичка нестабилност, транзициски и пропаднати држави, тероризмот, кршењето на човековите права итн.), заканите по животната средина (еколошки катастрофи како закана), социеталните закани (организиран криминал, конфликт помеѓу различни групи, пренаселеност, транснационална трговија со дрога, НХБ оружје и лесно оружје итн).

⁵ Ј. Спасески, П. Аслимоски, (2001), „Безбедност, Одбрана, Мир“, Институт за истражување на туризмот при Факултетот за туризам и угостителство – Охрид, стр.17

⁶ Ibid, стр.17

⁷ Ibid, стр.17

⁸ Ibid, стр.17

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Колку поимот безбедност е интересен, значаен и сложен, најдобро говори податокот дека тој заинтересирал повеќе истражувачи. Приодот кон безбедноста најдобро го изразил угледниот истражувач Арнолд Волферс, чии истражувања за безбедноста, а особено за националната безбедност се едни од поистакнатите во оваа област. Предупредувајќи на повеќедимензионалноста и сложеноста на проблемот на безбедноста, Волферс, безбедноста ја одредил како „неодреден симбол“ кој може, но и не мора да има некое значење. Поради тоа, за да се разбере безбедносниот феномен, потребно е да се изучуваат темелните категории на поимот безбедност, видовите на безбедност, механизмите за неговото остварување, видовите на загрозување итн.⁹

Може да се каже дека во однос на поединецот, безбедноста е и биолошки и психолошки рационално и инстинктивно фундирана, така што ги вклучува сите когнитивни капацитети, од аналитичкиот, дискурзивниот, интелектуалниот, па до интуитивниот и афективниот. Во однос на државата, безбедноста ги синтетизира државните функции врз основа на примарно надворешни и внатрешни информации. Ова е потребно да се има предвид при процена на безбедноста и изградбата на безбедносната политика во рамките на конкретната држава.¹⁰

Согласно наведеното различни субјекти и автори/истражувачи од полето на безбедноста, имаат дадено свои дефиниции и видувања за безбедноста.

Според дадената дефиниција за безбедност на ООН од 1985 година „ безбедноста претставува состојба во која државите сметаат дека нема опасност од воен напад, политички принуди или економски присили, така што можат слободно да се развиваат”.

Според М. Котовчевски, безбедноста може да ја третираме како состојба во која е осигуран урамнотежениот физички, духовен, душевен и материјален опстанок на поединецот и на општествената заедница во однос на другите поединци, општествени заедници и природата или безбедноста во суштина претставува иманентен структурен дел на општеството што во себе вклучува определена состојба односно определени особини на состојбата, а исто така и дејност, односно систем.¹¹

Т. Гоцевски, цени дека безбедноста во најширока политичка смисла ги опфаќа мерките и активностите за зачувување и заштита од сите видови загрозувања на

⁹ Оливер Бакрески (2008), „Контрола на безбедносниот сектор”, Филозофски факултет-Скопје, стр.21.

¹⁰ Ibid, стр.21

¹¹ Ibid, стр.22

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

независноста и територијалната целовитост на една земја и заштита на внатрешниот државен и правен поредок.¹²

Во современата литература акцентирани се неколку концепти на безбедноста во современи услови и тоа: индивидуалната безбедност, националната безбедност, заедничката безбедност и меѓународната безбедност.

Во контекст на политиката која ја гради Република Македонија, безбедноста е од национален интерес и е опфатена во повеќе закони и регулативи и тоа почнувајќи од Уставот на Република Македонија, Законот за Одбрана, Националната концепција за безбедност и одбрана, Стратегијата за национална безбедност на РМ (интерно 2008), Стратегија за одбрана на РМ итн.

Со оглед дека Република Македонија е дел од европската и светската реалност, истата е дел од меѓународните односи, каде пак проучувањето на безбедноста во глобални рамки е поддисциплина на меѓународните односи. Меѓународните односи ги проучуваат сите политички интеракции помеѓу меѓународните актери како државите, меѓународните организации како и некои богати поединци. Студиите за безбедност се занимаваат со групирање на оние политички интеракции обележани според нивната важност во однос на одржување на безбедноста на актерите и луѓето.¹³

Како земја членка во меѓународните организации и аспирант за влез во ЕУ и НАТО, Република Македонија, ги има определено ставовите и ги искажува погледите на државата за: нејзините национални интереси, нејзиното безбедносно опкружување, политиката на национална безбедност, како и целите, насоките, областите и инструментите за нејзино остварување.¹⁴

1.1. Елементи на безбедносен систем

Не навлегувајќи во изучување на теоријата на системите, за системот можеме да кажеме дека има грчко потекло со значење „заедно да се стави“, односно зборот систем всушност претставува една целина составена од делови. Имаме различни видови на системи каде од аспект на безбедноста, безбедносниот систем претставува отворен систем

¹²Оливер Бакрески (2008), „Контрола на безбедносниот сектор“, Филозофски факултет-Скопје, стр.22.

¹³Види поопширно, Питер Хју (2009), „Поим за глобална безбедност“, стр.2

¹⁴Национална концепција за безбедност и одбрана на РМ

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

бидејќи прима информации од опкружувањето, произведува „безбедност“ има динамичност и се адаптира на промените.¹⁵

Според општите одредености на системот, безбедносниот систем/сектор има три компоненти и тоа цели, активности и структура, при што мора да ги задоволи основните барања и принципи согласно теоријата на системите. Врз основа на тоа, безбедносниот систем претставува целосен и засебен систем, составен од мноштво на потсистеми. Безбедноста како систем е изградена и заснована на теориска ориентација, доктрина и правна основа и свесно е насочена спрема потребната цел. Внатре во безбедносниот систем постојат и функционираат мноштво на испреплетени и динамички, но уредени врски и функционални односи, што подразбира и можност за моделирање и управување со овој систем.

За да се изгради еден сеопфатен и целосно интегрален систем за безбедност потребни се повеќе работи, односно научни и искуствени основи, дефинирање на национална безбедносна стратегија, програмско-политички документи со кои е регулирана внатрешната и надворешната политика на државата, нејзината определеност да со сопствените национални потенцијали, во соработка со други меѓународни субјекти, да достигне, ја зачува и надградува сопствената национална безбедност. При тоа државата мора да води сметка за безбедноста на другите-соседните држави, меѓународната и глобалната безбедност. Во тој дух, стратегијата за национална безбедност ги рефлектира способностите на државата да во рамките на сопствените и општите безбедносни потреби и интереси ги елиминира можните извори на загрозување – ризици и закани. Друго, безбедносниот систем подразбира и постоење на законски рамки за единствено и координирано делување на државните органи и другите институции кои извршуваат со закон предвидени безбедносни функции. Според тоа, безбедносниот систем е потсистем во системот на извршната власт, кој подразбира единствено делување на државните органи и другите установи, чија заедничка цел е да се постигни, унапреди и зачува безбедноста на поединецот, друштвата и државата и при тоа водејќи сметка за меѓународното опкружување и неговата безбедност.¹⁶

¹⁵ О. Бакрески, М. Милошевиќ (2010), „Современи безбедносни системи“, Аутопинт Т.А.: Скопје, стр.28

¹⁶ М. Бајагиќ (2007), „Основи на безбедноста“, криминалистичко-полициска академија-Београд, стр.21-23

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Современите држави со цел да ги извршуваат своите заштитни функции по пат на воспоставени правни норми, устав и законски утврдени механизми, градат систем на национална безбедност, односно безбедноста се разбира и како систем со чие функционирање се исполнуваат одредени потреби и се остваруваат безбедносни интереси.

Кога се зборува за безбедносниот систем, во современите држави, него го сочинуваат три основни елементи и тоа:

1. Правни норми,
2. Институции кои вршат безбедносна функција и
3. Мерки.

Во однос на тоа, правните норми, претставуваат документи кои земјата ги ратификувала и национални правни акти како што се Уставот, Законите и други документи со кои се уредува безбедноста и одбраната на државата

Институции кои вршат безбедносна функција – државни безбедносни органи, приватни безбедносни органи и други органи и инспекции. Институциите можеме да ги поделиме на институции од:

1. Јавен,
2. Приватен,
3. Граѓански сектор.

Мерките што ги превземаат при вршењето на безбедносната функција можеме да ги поделиме на:

1. Превентивни и
2. Репресивни.

Врз основа на облиците на загрозувањата државата ги определува и мерките и средствата кои ќе придонесат за справување со таквите облици на загрозување на безбедноста¹⁷.

Во однос на заштитната функција што ја поседуваат системите, тие може да бидат безбедносни, одбрамбени и разузнавачки системи.¹⁸

¹⁷ J. Спасски (2010) „Безбедносни системи”(Прилог кон учењето за безбедносни системи), Универзитет „Св.Климент Охридски“-Битола, Факултет за безбедност-Скопје, Стр. 27-28

¹⁸ О. Бакрески, М. Милошевиќ (2010), „Современи безбедносни системи”, Аутопинт Т.А.: -Скопје, стр.30

1.1.1. Безбедносен систем

Безбедносниот систем во основа претставува систем кој е сочинет од група на потсистеми со дејство насочено кон заштита на државата и граѓанинот, односно нивната функција е безбедноста. Со оглед на тоа што во едно општество воспоставената политичка власт неможе целосно да биде по волја на сите граѓани, тоа придонесува до нарушување на безбедноста и појава на социјални и безбедносни конфликти. За да се оствари волјата на мнозинството, државата мора да воспостави една политичка рамка, согласно донесените Устав и закони, со кој ќе се обликува општествено безбедносниот систем, кој ќе биде функционален во насока на превенција и справување со безбедносни проблеми. Демократијата како систем неминовно побарува воспоставување на безбедносен систем кој ќе функционира во насока на заштита на општеството и поединецот, а самото тоа доведува до негово активно вклучување во обликувањето и дејствувањето на безбедносниот систем во едно општество, во кое пак се јавува потребата од познавање на изворите на загрозување со што се донесуваат планови за превентивно делување и побезболно справување со веќе детерминирани закани.

Од сето ова произлегува дека безбедносниот систем се воспоставува заради остварување на трајните цели. Според тоа, неможеме да зборуваме за ефикасноста на безбедносниот систем ако немаме поставена цел и стратегија на остварување со организациска структура со која се операционализираат потребните мерки кои треба да се резултираат со оптимално ниво на безбедност. Со оглед на тоа што безбедноста во општеството претставува фундаментален интерес и потреба, но и гаранција за остварување на сите активности и на најголемите општествени вредности, логично е безбедносниот систем во својот развој да минува низ одредена еволуција и приспособување. Исто така, безбедносниот систем постојано се наоѓа во фаза на организациски и други промени, на што влијаат правно-политичките и други промени во општеството, како и самото темпо на развој на современите процеси, кои се главната причина за реорганизација и структурни промени. Целта е ефикасно, брзо и навремено реагирање во сложени безбедносни ситуации. Сепак неговата ефикасност без разлика како е организиран не зависи само од него, односно од неговото дејствување, туку и од релевантните околности кои што го опкружуваат и во кој што тој дејствува.

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Безбедносниот систем е многу сложен систем и организиран е преку хиреархиски структури, односно потсистеми и микросистеми.

Како основни носители на безбедносниот систем се појавуваат државата и нејзините граѓани. Според функцијата и задачите кои ги имаат субјектите на безбедносниот систем, можат да се поделат на: конвенционални, неконвенционални и останати.

- Конвенционални субјекти на безбедносниот систем се: полицијата, војската, судството, обвинителството, инспекциските огани и затворските установи,
- Неконвенционални субјекти на безбедносниот систем се: законодавното тело(парламентот), извршни органи(претседател на држава, претседател на влада) и органи со функција на надворешно-меѓународната дејност(амбасади, мисии).
- Други субјекти на безбедносниот систем се: органите на локалната власт, образовни институции и приватен сектор.¹⁹

1.1.2. Одбранбен систем

Со осамостојувањето на Република Македонија, односно определбата на македонските граѓаните за воспоставување на демократски начин на владеење, од безбедносен аспект, се започна со воспоставување на законски и правни норми со кои беше пропишана, а покасно и воспоставена заштитата на физичкиот интегритет и територијата на државата. Согласно Уставот на Република Македонија беа пропишани темелните вредности и цели на Македонската држава и Македонското општество. Според член 3, став 1 од Уставот на Република Македонија пропишано е дека територијата на Република Македонија е неделива и неotuѓива и постојната граница на Република Македонија е неповредлива. Со самото тоа се јавува потребата од заштита на воспоставениот систем и територијален интегритет на државата, а тоа се остварува со воспоставување на одбранбен систем.

Во Законот за одбрана на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр.42/2001 и следните негови измени и дополнии), пропишано е

¹⁹ О. Бакрески, М. Милошевиќ (2010), „Современи безбедносни системи“, Аутопинт Т.А.: -Скопје, стр.30-33

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

дека „Одбраната на Република Македонија (Во натамошниот текст: Републиката) се организира како систем за одбрана на независноста и територијалниот интегритет на Републиката. Одбраната на Републиката ја остваруваат граѓаните, органите на државната власт и вооружените сили како Армија на Република Македонија (Во натамошниот текст : Армијата). Трговските Друштва, јавните претпријатија, Установите и службите и единиците на локалната самоуправа и Градот Скопје (во натамошниот текст: единиците на локалната самоуправа), можат да извршуваат определени задачи во областа на одбраната. Одбраната на Републиката може да се остварува и преку соработка со колективните системи за безбедност и одбрана во кои Републиката пристапила. Одбраната на Републиката се остварува во согласност со Уставот на Република Македонија, законите, Стратегијата за одбрана на Републиката и други документи и меѓународните договори ратификувани во согласност со Уставот на Република Македонија”.

Може да се каже дека одбранбениот систем претставува одбранбено средство поставено пред се да ја заштити националната безбедност и територијата на државата, добро воспоставениот одбранбен систем може да се окарактеризира како детерент кој ќе го одврати противникот од напад, организирана сила на владејачката структура на државата со која ќе се одржи внатрешниот мир и стабилност, дејствување на меѓународен план итн.

Според поставеноста на системот за одбрана, носители на одбраната се граѓаните, војската и државната власт.

Системот на одбрана на Република Македонија се темели на цивилна одбрана, како збир од политички, економски и други активност на превентивно дејствување, како изразена волја на Републиката за ширење и одржување на мирот во регионот, балканот, Европа и пошироко и подготвување за одбрана како и на воената одбрана, односно одбрана со водење на вооружена борба во случај ако државата се најде во воена состојба. Тој претставува облик на организирање на државата заради одбегнување, спречување и одвраќање на кој било вид на загрозување, водење вооружена борба и други облици на борба и отпор и заштита на населението од воени дејствија.²⁰

²⁰ З. Ивановски, М. Ангелески (2005) „Безбедносни системи”, ЦИП-Каталогизација во публикација Народна и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски”, стр.208.

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Војската како главен носител на одбранбениот систем, организациски гледано цврсто е воспоставена и е многу дисциплинирана организација, чие обележје е хиерархијата на функцијата и културата на строга послушност. Тоа на војската и дава вообичаено високо организациско дејствување иако може да доведе и до нефлексибилност и гушење на иницијативите и иновациите. Од ова може да се заклучи дека војската претставува бирократизирана и хиерархиски подредена општествена организација.²¹

1.1.3. Разузнавачко безбедносен систем

Разузнавачко-безбедносниот систем е задолжен за извршување на некои примарни функции од разузнавачка комплексност, што особено се однесува на придонесување за успешно функционирање на државниот апарат, како на внатрешен така и на надворешен план. Овој систем не носи политички одлуки и не ја креира политиката, но неговата дејност во голема мера им помага на оние што ги донесуваат тие одлуки. За да може државата, односно нејзиното раководство да ги креира своите политички потези, потребно е да располага со податоци за политичките, воените, економските, културните и други прилики во други држави. Безбедносниот систем се состои, односно најпрвин е претставен од државните органи и тела кои се надлежни за насочување и усогласување на работата и надзор над разузнавачките служби и на сите други институции кои што партиципираат во разузнавачките и во субверзивни(неразузнавачки) дејства на дадената држава, потоа специјализираните полициски институции, вооружените формации на безбедноста и специјалните сили, сите институции и организации кои што преку својата редовна работа повремено доаѓаат до разузнавачки податоци, како и информативни, пропагандни, истражувачки и други институции кои што учествуваат во реализација на субверзивни дејности кон актуелниот или потенцијалниот непријател. Впрочем тука припаѓаат и тела на непосредна разузнавачка координација и т.н. разузнавачка заедница кој ја сочинуваат сите професионални разузнавачки институции на дадената држава т.е збир на сите разузнавачки служби и сродни институции од безбедносен и разузнавачки карактер.

²¹ О. Бакрески, М. Милошевиќ (2010), „Современи безбедносни системи“, Аутопинт Т.А.: -Скопје, стр.38.

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Во практика постојат два основни начини на организирање на разузнавачкиот безбедносен систем и тоа: централизиран(интегриран) и децентрализиран(ресорски).²²

Може да се каже дека двата модели на организирање на разузнавачкиот безбедносен систем имаат соодветни предности и недостатоци

Поради ефикасното задоволување на потребите на државното раководство системот делумно се поставува децентрализирано-ресорски и специјалистички, а друг дел централизирано, поради обединување на сите разузнавачки и безбедносни сили на одредена земја.

Во теорија пак, исто така се истакнува и постоењето на националните, наднационалните и субнационалните безбедносно-разузнавачки системи, односно се апострофираат како „национални и субнационални организирања“, како и најнови думети на современите разузнавачки служби.²³

²²Види пошироко во О. Бакрески, М. Милошевиќ (2010), „Современи безбедносни системи“, Аутопонт Т.А.: Скопје, стр.39-46

²³Ibid, стр.39-46

2. ОПШТО ЗА РЕФОРМИТЕ ВО БЕЗБЕДНОСНИОТ СЕКТОР

Реформа на безбедносниот сектор (eng: Security Sector Reform) е концепт кој опфаќа широк спектар на дисциплини, актери²⁴ и активности. Во својот наједноставен облик е насочен кон безбедносната политика, легислативи/законодавството и конструирани и надзорни проблеми во безбедносниот сектор, се со цел воспоставување на демократски норми и принципи²⁵.

Реформите во безбедносниот сектор(понатаму: РБС), како концепт, за прв пат е претставен во деведесетите години од минатиот век (Терминот „реформи на безбедносниот сектор“ за прв пат е употребен од страна на Клер Шорт (Clare Short²⁶) во 1997 година, за потоа да добие тек и развивање од страна на неколку британски академици од кралскиот колеџ на Кембриџ и Универзитетот Брадфорд). Овој концепт е создаден за реформа и реконструирање на државниот безбедносен сектор во постконфликтните општества, со цел одговор на ситуацијата во која имаме нефункционаен безбедносен сектор, кој не е во состојба да обезбеди заштита под демократски принципи на државата и човекот. Во некои постконфликтни општества самиот безбедносен сектор беше извор на небезбедност, поради дискриминаторска и репресивна политика на државата, каде нереформиран безбедносен сектор репрезентираше попречување на промоцијата на напредокот, демократијата и мирот.

Процесот на РБС имаше за цел да го пронајде демократскиот начин на безбедност и правда, преку безбедносни институции кои ќе работат за доброто на државата и човекот, со една демократска влада, каде нема дискриминација и со целосно почитување на човековите права и закони.

Реформите во безбедносниот сектор се постојан предизвик, кој не е синоним само за новосоздадените држави, туку тоа е концепт во кој влегуваат и стабилните демократии

²⁴ Безбедносниот сектор го сочинуваат: Основни безбедносни актери (Вооружените сили, полиција, граничната контрола и царината, разузнавачките и безбедносните агенции), безбедносен менаџмент и комисији за надзор (во рамките на Владата и парламентот), институции за спроведување на правото и законот (обвинителство, судството, затворските установи) и недржавни безбедносни актери (приватни безбедносни компании, герилата и приватна милиција). Безбедносниот сектор го сочинуваат државните организации што се овластени да употребат или наредат употреба на сила, притворање или затварање, со цел заштита на државата и граѓанинот.

²⁵ GCPP SSR STRATEGY 2004-2005

²⁶ „The future of security sector reform“, published in 2010, by The Centre for International Governance Innovation, (CIGI), Waterloo, Ontario, Canada (www.cigionline.org).

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

од евроатланскиот регион. Како и процесот на глобализација кој наметнува постојана трансформација на целото општество, така потребно е и трансформација на безбедносниот сектор, со цел давање на одговор на старо новите безбедносни предизвици и закани, како на внатрешната така и на надворешната безбедност.

Согласно старо новите ризици и закани од една страна и демократијата и човековата безбедност од друга страна, наметната е потребата за реформи-постојана трансформација на: правната рамка на државата, вооружените и полициски сили, разузнавачките служби, граничната контрола, судството и казнените институции и другите актери кои имаат улога во менаџирањето, контролата и имплементацијата на безбедносниот систем, како што се министерствата, парламентот, омбудсманот, комисии за заштита на човековите права и општествено цивилните организации, недржавните вооружени групи и приватните безбедносни и воени компании.

Главна цел на стратегијата на РБС всушност е поддршка на владите/државите во развојот и транзициски држави за да можат да го постават на легитимен начин безбедносниот сектор, кој преку реформи од една страна, ќе направи спроведувањето на безбедноста да биде ефективна и демократска, а од друга страна, тоа да доведи до смалување на потенцијалната можност за внатрешни или надворешни конфликти.

Реформите, всушност претставуваат програми кои одговараат на моменталната безбедносна потреба на државата.

Лошо менаџиран и непрофесионален безбедносен сектор може да води кон тоа власта да не може да ја гарантира безбедноста на своите граѓани и државните структури да го изгубат својот авторитет. Како резултат на тоа цивилната популација може да побара безбедносни гаранции од друга страна, што пак води до создавање на нестатутарни безбедносни сили и пролиферација на оружје со цел истите да се вооружат. Таквите безбедносни сили може да ја узурпираат власта, со цел наметнувања решенија, кои ги ограничуваат граѓанските и демократски механизми за надзор и обезбедување на транспарентност и отчетност. Затоа ефективниот безбедносен сектор, поради тоа бара добро менаџирани и компетентни кадри кои работат во рамките на една ефективна институционална рамка, утврдена со закон.

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Одговорен, компетентен, ефективен и ефикасен безбедносен сектор помага во намалување на ризикот од конфликт и во зајакнување на безбедноста на граѓаните во земјата, како и во создавањето на неопходните услови за развој на земјата.

Според тоа, соодветното управување на безбедносниот сектор е предуслов за стабилен развој на државата, преку кој се зајакнува довербата на инвеститорите во одговорноста на институциите и подобро, поефикасно користење на ресурсите. Покрај тоа, со градењето демократски и ефикасни вооружени сили се зголемува бројот на потенцијални донатори за регионални и меѓународни задачи за поддршка на мирот.

Велика Британија е пионер во работата во областа на РБС, верувајќи дека безбедноста и развојот одат рака под рака. Знаењето и искуството на цивилните и воените актери на Велика Британија може да им помогне на партнерските влади во трансформацијата на нивните безбедносни сектори.

Тие РБС го гледаат како концепт кој ја опфаќа (во контекст на безбедноста) политиката, законодавството, структурни и надзорни прашања и сите поставени во рамките на признатите демократски норми и принципи. Велика Британија ја признава безбедноста, како потребни и важни функции на државата и работи од премисата дека безбедноста треба да се обезбеди на соодветен, одговорен и достапен начин. Велика Британија прифаќа широка дефиниција на безбедносниот сектор и има за цел да се поддржат активностите низ дисциплини опфатени со овој сектор²⁷.

Според автори кои ги изучувале реформите како концепт, РБС се состои од три елементи, а тоа се актери, концепт, цели и димензии. Актерите ги сочинуваат организациите одговорни за заштита на државата и заедницата.²⁸ Авторите на овој проект имаат усвоено холистички²⁹ пристап за актерите на РБС³⁰ и на тој начин ги поделиле на четири групи.³¹

²⁷ GCPP SSR STRATEGY 2004-2005, достапна на <http://www.gsdrc.org/docs/open/CON10.pdf>.

(DDR)disarmament, demobilization and reintegration, (SALW)small arms and light weapons

²⁸ Nicole Ball, Spreading Good Practices [in] Security Sector Reform: Policy Options for the British Government (London: Saferworld, 1998).

²⁹ Зборот „холистички“, потекнува од Грчкиот збор „Holos“, што пак значи „Цел“. Кратко кажано, давање осврт на РБС како целина.

³⁰ Види пошироко во: Timothy Edmunds, "Security sector reform: Concepts and Implementation," in *Towards security sector reform in post Cold War Europe: a framework for assessment*, eds. Wilhelm N. Germann and Timothy Edmunds. (Baden-Baden: Nomos, 2002), 15–31.

³¹ Heiner Hanggi, Conceptualising Security Sector Reform and Reconstruction (Geneva: Democratic Control of Armed Forces – DCAF, 2004), 275.

1. Државни актери кои користат сила (Војска, полиција, безбедносни служби итн.)	3. Недржавни актери кои користат сила (Приватни безбедносни компании, парамилитарни единици итн.)
2. Државни актери кои не користат сила (Парламент, правосудни системи, независни тела итн.)	4. Недржавни актери кои не користат сила (Граѓански организации, медиуми, универзитети итн.)

Табела: Холистичка матрица на актерите во безбедносниот сектор.

Авторите на овој проект сметаат дека холистичкиот пристап има неколку предности во однос на традиционалниот пристап, кој ги вклучува само државните актери кои се директно задолжени за спроведување на безбедносните услуги (поле 1 и 2). Прво, праксата покажува да доколку во концептот на РБС не се вклучени цивилните друштва и приватниот безбедносен сектор, неможе во потполност да се изрази разноврсност на потребата за безбедност во едно плуралистичко друштво, а со самото тоа не може темелно и трајно да се спроведат реформи. Друго, холистичкиот пристап создава најдобар предуслов за изградување на безбедносен систем во кој ќе се спроведува кохерентна и конзистентна безбедносна политика. Меѓутоа, овој пристап има и свои мани, односно доколку јасно не се дефинираат границите и не се утврди кои се актери не спаѓаат во безбедносниот сектор, постои опасност овој пристап да се разводи до бескрај, па со тоа и да стане неупотреблив.³²

³² На пример, доколку не се исцртаат границите на секторот, може да се дојде до банален заклучок дека и сексуалното образование во основните школи, поради неговото значење за здравјето на нацијата, е дел од безбедносниот сектор.

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Придонесот од реформи на безбедносниот сектор:

Шема: Мирна и безбедна средина за луѓето и државите

DDR- Disarmament, Demobilization and Reintegration,

SALW- Small Arms and Light Weapons.

3. ДИМЕНЗИИ И КРИТЕРИУМИ ВО СПРОВЕДУВАЊЕТО НА РЕФОРМИ НАД БЕЗБЕДНОСНИОТ СЕКТОР

3.1. Демократско управување

Зборот демократија потекнува од грчките зборови $\delta\eta\mu\acute{o}s$ што значи „народ“ и $k\rho\alpha\tau\epsilon\iota\nu$ што значи „владеење“ и суфиксот $\acute{\iota}\alpha$ што означува „владеење на народот“.

Поинаква дефиницијата би била „демократија е власт на народот, каде што врховната моќ му е дадена на народот и се извршува непосредно преку него или преку негови избрани претставници во услови на слободен изборен систем“.

Според дефиницијата на Абрахам Линколн³³, „демократијата е управување на народот, од народот и за народот“.

Во практика терминот демократија означува облик на владеење каде сите државни одлуки се спроведуваат директно или индиректно од страна на мнозинството на граѓаните преку праведен изборен процес. Една влада може да биде класифицирана како демократска, кога овие услови се исполнети³⁴.

Согласно модерната дефиниција за демократија,³⁵ основни темели на демократијата претставуваат:

- гаранции за основните човекови права,
- поделба на власта во институциите (Влада, Парламент, Судство),
- Слобода на изразување, говор, прес и масмедиуми,
- Религиска слобода,
- Право на глас (еден човек, еден глас),
- Добра влада, фокус на јавниот интерес и отсуство на корупција³⁶.

Функционално демократско управување подразбира ефикасно и ефективно, транспарентно управување со безбедносниот сектор со постоење на економска, политичка, правна и финансиска одговорност на војската, полицијата и службите за разузнавање.

³³ U.S. president Abraham Lincoln (1809-1865) - <http://www.democracy-building.info/definition-democracy.html>

³⁴ <http://mk.wikipedia.org/wiki/демократија>

³⁵ <http://www.democracy-building.info/definition-democracy.html>

³⁶ <http://www.democracy-building.info/definition-democracy.html>

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Од аспект на безбедносниот сектор за спроведување на реформите, опфатени се политичката димензија (цивилна контрола на актерите), економска димензија (потрошувачката на материјални средства за потребите на безбедносните сили), социјалната димензија (реална гаранција за безбедноста на граѓанинот) и институционална димензија (професионализација на безбедносниот сектор и институционална поделба на различните актери). Сите овие споменати димензии поседуваат и имаат потреба за реформи, иако првите три се повеќе релевантни за развој на соработката отколку промени во внатрешната структура на безбедносните актери или нивната функционална диференцијација. Ова значи дека основна појдовна точка за техничка соработка не бара нужно вклучување на директна соработка со вооружените сили или полицијата.

Споменатите димензии може да се сметаат како структурни елементи на реформите на безбедносниот сектор, односно:

Политичката димензија:

Зајакнување на граѓанското општество (владата и парламентот, како мониторингот, донесување одлуки и контролни тела), планирање и буџетската контрола, поддршка и професионализација на невладините организации и на печатот.

Економската и развојната димензија:

Мерки за спроведување на разоружување и конверзија, демобилизација и реинтеграција на вооружените сили, ставање на ресурсите за граѓанското искористување кои порано се користеле за воени цели (на пример, недвижности).

Социјална димензија:

Јакнење на јавната безбедност, вклучувајќи и обука во подготовките поврзани со безбедноста, анализа и проценка на човековите безбедносни потреби. Контрола на трансферот на оружјето, а особено мерки за контрола на пролиферацијата на малото и лесно оружје.

Институционалната димензија (примарно не развојно ориентирана и поради тоа има низок приоритет): професионализација и прераспределба на функциите на вооружените сили, обука на вооружените сили во примсната на меѓународните норми и закони.

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Во случај на двоумење, соодветно е да се избегне директна соработка со безбедносните сили и наместо тоа да се зајакне поддршка првенствено на оние елементи одговорни за демократска контрола над безбедносниот сектор. На долг рок, поддршка за цивилни влади, демократски избрани парламенти, државни службеници надлежни за контрола и мониторинг во граѓанското општество ќе ги унапреди реформите, подобро отколку со асистенција од безбедносниот сектор, воена или полициска помош, која е од сомнителна природа. Како резултат на тоа, нагласувајќи го унапредувањето на доброто владеење (исто така и за безбедносниот сектор), е клучна точка на поаѓање за успешни реформи.³⁷

Демократското управување е изразено и преску:

а). Застапеноста на различните општествени групи

Многу важен елемент во спроведувањето на процесот на демократско владеење и неговата функционалност е застапеноста на различните општествени малцински групи (национални, верски) и застапеноста на жени во безбедносниот сектор на државата.

Согласно Преамбулата од Уставот на Република Македонија, Македонија се декларира како граѓанска и демократска држава на македонскиот народ во кој се обезбедува целосна рамноправност и трасен соживот на македонскиот народ со останатите заедници кои живеат на територијата на нашата држава. Тргувајќи од Уставот, донесените закони и стремежот на Република Македонија за евроатлански интеграции (Резолуцијата 1325 на Советот за безбедност на Обединетите нации за жените, мирот и безбедноста), концептот за национална и родова застапеност применет е во практика и сообразно на тоа статистички секоја година се зголемува процентот на вработување во јавната администрација (безбедносен сектор), на другите национални и етнички заедници во нашата држава и процентот на родовата застапеност³⁸.

³⁷ Herbert Wulf, (2000) Security-Sector Reform in Developing Countries - An Analysis of the International Debate and Potentials for Implementing Reforms with Recommendations for Technical Cooperation, Deutsche Gesellschaft für Technische Zusammenarbeit (GTZ), стр7-8, исто така достапно на http://www.wulf-herbert.de/securitysectorreform_gtz.pdf

³⁸ Во меѓународните операции, активно е учеството на жени-припадници на АРМ. Од вкупниот број на упатени лица во меѓународните операции од 2002 година наваму, повеќе од 150 лица или околу 5 % биле жени. Процентот на застапеност на жените во Армијата на Република Македонија е во тренд на зголемување и се очекува до крајот на 2015 година да се постигне 10,13% застапеност на жените во Армијата на Република Македонија. Податок од Годишна национална програма на Република Македонија за членство во НАТО за 2014-2015 година, Скопје 2014 година, стр 11-12

И покрај тоа што Република Македонија го следи трендот на усогласување и подобрување на легислативите кои се однесуваат на половата застапеност, реалноста покажува нешто друго. Постојат бројни примери на злоупотреба и дискриминација на жените на работното место и при извршувањето на задачите, тоа важи за безбедносниот сектор во земјата. При вработувањата во МО на РМ и другите државни и приватни институции од безбедносниот сектор свидентно е фаворизирањето на мажите, што покажува дека жените се потценети во овој сектор. Од ова се заклучува дека кај нас сеуште владеат патријархалните и стереотипните сваќања од минатото дека жените не можат да бидат еднакви со мажите. Од оваа причина, бројот на жени кои аплицираат за вработување во безбедносниот сектор е многу мал, бидејќи уште пред самата апликација истите се обесхрабрани од тоа дека нивните можности, квалитет и квалификации ќе бидат земени со резерва.³⁹

б). Транспарентност во процесот

Транспарентноста е дел од ефикасно и ефективно демократско управување. За безбедносниот сектор битни елементи на транспарентност се вклученоста на граѓаните во процесот на донесување на одлука, финансиската транспарентност и транспарентност во поглед на достапност на информации за работењето (слободен пристап до информации од јавен карактер).

За прашањето на транспарентност не постојат универзални решенија, но постојат две групи на фактори од чиј баланс зависи адекватното ниво на транспарентност. Во првата група влегуваат администрацијата – цивилното општество – бизнисот, додека втората група е поспецифична и во неа влегуваат: законодавството – образованите луѓе – информатичката технологија. Транспарентноста може да биде остварена само преку јасна поделба на одговорностите за донесување на политиката и нејзината реализација. Таквата поделба всушност води кон јасни и во повеќе случаи јавни политички одлуки, кои се имплементираат од цивилно воената администрација и даваат резултати во однос на буџетирањето, набавките, персоналиите, па дури и операциите. Клучна улога за успех на транспарентноста имаат образовани и одговорни цивили во безбедносниот сектор во сите

³⁹ Види поопширно во Современа Македонска одбрана „Родова рамноправност и родова перспектива во одбраната и во безбедноста“, издавач Мо на РМ, Скопје 2013 година. Истотака достапно на www.morm.gov.mk/sovremena-makedonska-odbrana/

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

нивоа на одлучување. Улогата на цивилите во националните безбедносни структури е двојна: првата, во однос на дефинирање на политиката (чисто цивилна одговорност) и втората, во однос на имплементација на политиката (заедничка работа со униформираниот дел, со што се постигнува оптимална комбинација на експертиза, ефикасност и транспарентност). Сериозен предизвик за улогата на цивилите во безбедносниот сектор претставува процесот на демократска ротација на политичките партии во власта и опозицијата. Стабилизирањето на цивилните службеници во администрацијата и во „think-tank“ телата за политички одлуки е значајна задача, од која зависи континуитетот во работењето⁴⁰.

Транспарентноста претставува важна алка во спроведувањето на реформите во безбедносниот сектор и е огледало дали реформите вродиле со успех и се на вистинскиот пат. Единствен начин за да се постигне успех е целосно отварање на безбедносните институции кон јавноста, од аспект на совладување на препреките како што се: отпорот што го дава персоналот во безбедносниот сектор, недостатокот на законска регулатива за јасна поделба на работите меѓу различните субјекти во безбедносниот сектор, недостаток на надворешна експертиза и чувствителноста на овој сектор што ја превенира подлабоката меѓународна соработка. Оттука, во интерес на секоја земја е да развие стратегија за транспарентност во реформите на безбедносниот сектор.⁴¹

Транспарентноста во едно демократско општество може да се реализира само на начин во кој пошироката јавност, односно граѓаните на државата имаат активно учество во целокупната политика на властите, во споделување на одговорноста, со што ќе се овозможи креирање на транспарентна политика.

Кога се говори за транспарентност истовремено се размислува на подготвеноста на владините институции да ја прикажат својата работа, односно да дадат отчет за сработеното, но и како ги потрошиле буџетските средства во исполнување на конкретните цели и задачи. Тоа всушност, значи, дека транспарентноста е невозможна без соодветен пристап до потребните информации што претставува основно средство за граѓанска контрола и отчетност на јавниот сектор.⁴²

⁴⁰З. Ивановски (2003) – Македонија во НАТО, Министерство за Одбрана на Република Македонија, стр.89

⁴¹С.Славески (2009) „Безбедносен систем“, Прв приватен универзитет-Европски универзитет, Скопје,стр192

⁴²О. Бакрески (2012) „Контрола на безбедносниот сектор“, Филозофски факултет, Институт за одбранбени и мировни студии-Скопје, стр.191

в). Јавна и цивилна контрола

Демократската јавна и цивилна контрола над безбедносниот сектор е една од најзначајните претпоставки за успешно спроведување на реформи на безбедносниот сектор. Во рамките на јавната и цивилна контрола спаѓаат парламентарната контрола, соработката со медиумите и цивилните друштва, судската контрола, контрола на извршната власт, како и надзорот кој го вршат регулаторните контролни тела/комисии. Од функционалноста на овој начин на демократско управување всушност се оценува колкава е ефикасноста на донесените закони и нивната примена во реалноста.

Оттука, покрај транспарентноста, воен концепт за контрола на работата на безбедносниот сектор е и концептот на отчетноста. Сите работи кои што се од јавен интерес, вклучувајќи ги и работите кои ги остварува безбедносниот сектор треба да им бидат претставени пред граѓаните на најдобар можен начин. Тоа значи дека безбедносниот сектор (војска, полиција, разузнавачки служби итн.) треба да работат во согласност со законите и за нивната работа треба да даваат целосен преглед, односно отчет пред јавноста за тоа што го сработиле, како го сработиле и дали се постигнати очекуваните резултати. Исто така, од безбедносниот сектор се очекува, да ги презентира пред граѓаните, за што и очекува да добие поголема поддршка, за тоа како ги распределите и како ги потрошиле финансиските средства што биле наменети за реализација на некоја цел што подразбира и финансиска отчетност.⁴³

Покрај финансиската одговорност, институциите, а посебно безбедносниот сектор има и општествена и политичка одговорност, односно на транспарентен начин да даде отчет за сработеното и што е постигнато со потрошеното.

Постојат три важни индикатори на отчетност и транспарентност и тоа:

- Стандарди за отчетност и транспарентност (отчет за што),
- Субјекти за отчетност и транспарентност (отчетност од кого и пред кого) и
- Средства за отчетност и транспарентност (начини со кои се обезбедуваат отчетноста и транспарентноста).⁴⁴

⁴³О. Бакрески (2012) „Контрола на безбедносниот сектор“, Филозофски факултет, Институт за одбранбени и мировни студии-Скопје, стр.192

⁴⁴ Ratcev V. (2002), „Lessons Learned from Security sector reform and democratization in Bulgaria“, DCAF, Zeneva, p.27

г). Заштита на човековите права

Човековите права се неделиви и припаѓаат на секој поединец подеднакво, ако се тргне од тоа дека припадниците на безбедносните актери (војска, полиција, разузнавачки служби) се самите граѓаните, а пак вооружените сили се дел од институционалните и друштвени структури, битен елемент претставува колкава е заштитата на човековите права во самиот безбедносен сектор и при контактот на граѓаните со припадниците на безбедносниот сектор.

4. ПРОЦЕСОТ НА РЕФОРМИ НА БЕЗБЕДНОСНИОТ СЕКТОР ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

4.1. Реформа на безбедносниот сектор во Република Македонија од осамостојувањето до конфликтот во 2001-та година.

Во почетокот на деведесетите години од минатиот век, Република Македонија како дел од поранешната држава, помина низ период одреден со многу турбулентни настани. Во тогашните републики кои беа дел од Југославија започнаа процеси насочени кон визуелирање на сопствената иднина надвор од тогашната федеративна држава и градење на самостојни политички ентитети.

Со тие процеси беше зафатена и нашата држава, период во кој се случија неколку клучни моменти кои го означија процесот на нашето осамостојување, односно беше донесена Декларација за сувереност, спроведен Референдум на кој граѓаните се изјаснија за самостојност и беше донесен Устав на Република Македонија. Овие чекори всушност го започнаа процесот на осамостојување и превземањето на суверинитетот на државата од дотогаш федералните институции.

Во продолжение на горе споменатото, неминовно беше формирање на државни институции кои ги презедоа функциите кои дотогаш беа под надлежност на СФРЈ. Една од тие ресори беше и одбраната на нашата држава, како главен носител на безбедносниот сектор. Тоа предизвика утврдување на национална безбедносна и одбранбена политика и создавање на одбранбено заштитен систем.

Реструктурирањето на одбраната значеше напуштање на стариот модел во кој функцијата одбрана и се што е поврзано со неа е право само на вооружените сили, за да биде понуден моделот на одбрана, во кој беше предвидено системот на одбраната да се потпира на следниве три столба:

1. Вооружени сили,
2. Цивилна одбрана,
3. Вклучување во колективните системи за безбедност и одбрана.

Според моделот беше предвидено одбраната да се остварува со вклучување на сите

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

субјекти во општеството, како и на целокупните материјални потенцијали на државата.⁴⁵

Со цел да се стави во функција, понудениот модел, потребно беше донесување на законска регулатива во која ќе се регулира системот за одбрана на државата. Согласно тоа беше донесен Закон за одбрана.⁴⁶ Законот кој беше усогласен согласно Уставот на нашата држава, според одредбите, одбраната на Република Македонија се организира како систем за одбрана на независноста и територијалниот интегритет на државата.⁴⁷ Во остварувањето на одбраната вклучени се граѓаните, државната власт и вооружените сили на Република Македонија, додека дел од приватниот сектор, претпријатија, јавни служби, установи и локална самоуправа можат да извршуваат определени задачи за потребите на одбраната.

Како логичен след на настаните, се започна со формирање на АРМ⁴⁸, која според тогашните проценки и анализи, таа требаше да брои шеесет илјади луѓе, во редовен и резервен состав, каде за разлика од претходниот систем беше исклучена територијалната одбрана. Новоформираната структура беше замислена како високотехнички опремена и мобилна армија, со солидна организациона поставеност и прецизно утврдени задачи во мир и војна.

Тогашни проблеми кои се појавија при првата организациско-формациска структура на Армијата, беше нејасната определба на државното раководство за пристапување на Република Македонија во колективните системи за безбедност, поради нивното непознавање на принципите на кои се засновани овие организации, немавме политичка одлука за пристапување во НАТО и постоеше скептицизам на општеството спрема овие системи на безбедност. На внатрешен план не беше поставена доктрина од кого и како треба да се брани државата, поради што и неможеше да се даде јасна организациско формациска структура на Армијата и не беа создадени голем број на стратешки документи, важни за правилно функционирање на одбранбениот сектор.

Сепак, ова беше зачеток на една Македонска Армија која започна да функционира на војнички план, додека на политички план беа превземени низа на активности, при што

⁴⁵ З. Нацев, Д. Петровски „АРМ кон НАТО“, филозофски факултет-Скопје, стр.21.

⁴⁶ 14 февруари 1992 – Собранието на Република Македонија го изгласа Законот за одбрана на Република Македонија (Службен весник на РМ, број 8 од 15 февруари 1992 година).
<http://www.arm.mil.mk/baza/istorija/istorija.html>

⁴⁷ Службен весник на РМ бр.185 од 30.12.2015 година.

⁴⁸ 3 јуни 1993 година – Владата на Република Македонија донесе одлука со која 18 август, денот на формирањето на баталјонот “Мирче Ацев” во 1943 година, го прогласи за Ден на Армијата на Република Македонија. 18 август – За прв пат е прославен Денот на Армијата на Република Македонија.

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

на 23 декември 1993 година, Собранието донесе Одлука за стапување на РМ во НАТО, ноември 1995 година, Република Македонија стана членка на ПЗМ, јануари 1997 година, државата се вклучи во процесот ПАРП, а во јуни 1997 година, стана членка на ЕАПС.

Сето ова придонесе за подигање на нивото на соработка со партнерите од Алијансата, а воедно и станавме држава со сериозен пристап за членство во НАТО. Паралелно со процесите за пристапување на нашата држава во НАТО каде се спроведуваа одбранбени и безбедносни реформи, одаа и активностите за влез на Македонија во Европската Унија, процес кој исто така беше важен за стабилноста и безбедноста на државата и каде исто така се спроведуваа економски и политички реформи битни за усогласување со регулативите на овие организации.

Во наведените десет години, нашата држава, после осамостојувањето и покрај големите проблеми на кои што наиде, сепак успеа да создаде безбедносен систем, на чело со ставањето во функција на одбраната изразена преку формирање на АРМ, која во таа фаза беше сепак голема и робусна армија, во однос на нашата држава и нејзината економска моќ.

Позитивен тренд беше тоа што после формирањето и институционализирање на одбраната, многу брзо се воспостави меѓународна соработка во оваа област. Овој процес се одвиваше под капата на меѓународната заедница, што пак доведе до зачленување на Република Македонија во голем број на меѓународни организации и механизми. Истите тие активности всушност не наведоа на пат за превземање на реформски процеси како приоритет за членство во НАТО, со цел подобрување на кооперативноста, интероперабилноста, мобилноста, одржувањето и логистиката, командувањето и контролата, информациските системи и слично.

Така во април 1999 година, се одржа Вашингтонскиот самит⁴⁹, каде беше инициран Акцион план за членство (АПЧ), кој имаше за цел да се убедат аспирантите дека политиката на отворена врата за влез во НАТО сеуште е на сила и да им се помогне на земјите во развојот на нивните сили и способности кои би функционирале во НАТО.

Во полицијата, односно МВР и правниот систем, како дел од безбедносниот сектор и важна алка во спроведувањето на реформите, во првата деценија од формирањето на

⁴⁹ <http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-064e.htm> или http://www.morm.gov.mk/?page_id=5084
Македонија на Вашингтонскиот самит стана кандидат за полноправно членство во НАТО.

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

нашата држава, од аспект на реформи во овие потсистеми, беа превземени многу малку чекори, односно акцентот на реформи беше даден во подоцнежниот период после 2000 година, кога се започна со координирани процеси пред се на правните и политичките реформи.

4.2. Постконфликтен реформски контекст

2001-та е година која претставуваше најголем предизвик за Македонија, по една деценија македонска самостојна и суверена држава. Поради тоа е важно да се направи еден осврт на кризата која ја зафати Република Македонија и го доведе во прашање македонското опстојување. Важно е да се напомене дека кризата најдиректно ја осети безбедносниот сектор во Република Македонија, како сектор кој е директно вклучен во одбраната на државата.

Во мај 2001 година, на Балканот се створија две кризни жаришта, односно најнапред изби судир на албанските екстремисти со српските безбедносни сили, а после неколку месеци се случи и судир на албанските екстремисти со македонските безбедносни сили, во северозападниот дел на државата.

Споменатите кризи имаа бројни сличности и заеднички елементи кон еден општ именител: најавија голема инверзија на лесниот оптимизам кој провејуваше во Република Македонија на почетокот на 2000-та, како во поглед на нејзината безбедност и стабилност така и во поглед на економскиот просперитет. Всушност во текот на првата деценија на независност, македонските аналитичари станаа индеферентни на постојаните укажувања на Европјаните дека „оазата на мирот“, македонското мултиетничко чудо, единствената поранешна југословенска република која не ја почувствува војната при распаѓањето на федерацијата, сепак може да се најде под сериозни предизвици.⁵⁰

2001-та, всушност претставуваше еден аларм и индикатор дека во Македонија не држи тезата за оаза на мирот, а сето тоа да е поставено на темел кој се потпира на поранешниот систем. Македонските лидери не согледуваа колку таа замисла е турсна за да потоа се случи тотална ерозија и пад на дотогаш замислената Швајцарија на Балканот.

⁵⁰ Н. Ружин „Во очекување на балканскиот BIG MAC“, Македонија во 2001: инверзија на лесниот оптимизам, издавач Министерство за одбрана на РМ(2003), стр.77-83

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Политиката на националната безбедност на Република Македонија имаше потреба да се базира на усогласување на ставовите на политичките и безбедносните субјекти во државата. Потребно беше да се создаде безбедносен сектор кој ќе се темели на основните принципи на демократијата, односно негова контрола, координација и пред се навремена безбедносна проценка на безбедносните субјекти и брз и на место одговор на ризиците и заканите, закани со кој може да се соочи нашата земја. Реформите после 2001-та се гледаа од два аспекти и тоа, прво, создавање на безбедносен сектор кој ќе придонесе мир и стабилност на внатрешен план и второ, сектор кој ќе ја зацврсни стабилноста на регионално и глобално ниво преку евроатланска интеграција на Република Македонија.

Постконфликтниот период доведе до тоа Македонија да превземе процеси кои ќе ја вратат на патеката на мирот. Започна спроведувањето на Охридскиот договор и негово имплементирање, започнаа НАТО интегративните процеси каде посебна улога одигра и ЕУ преку Спогодбата за стабилизација и асоцијација (спогодба која РМ со ЕУ ја потпиша во април 2001 година, а стапи на сила во 2004 година).

Присуството и заинтересираноста за стабилноста на регионот, НАТО ја потврди и со асистенцијата во реформите во безбедносниот сектор изразена преку Советодавниот тим на НАТО и преку остварените врски со КФОР за прашањата околу граничната безбедност. Од друга страна САД беа активно инволвирани преку МПРИ тимот (Military Professional Resources Inc.) и активности на амбасадата на САД во Скопје.

Причините поради кој Република Македонија и тогашното раководство сметаа дека членството во НАТО претставува **приоритетна** стратедиска цел најповеќе се базира на евентуалните придобивки од идното членство, односно:

- Осигурување на статусот на РМ како земја без ризик и со ниско ниво на ризик за странски инвестиции,
- Осигурување на стабилна, долготрајна и меѓународна безбедносна позиција на државата,
- Зајакнување на националниот идентитет,
- Прифаќање од страна на РМ на заедничка одговорност и заедничко донесување одлуки за безбедносните проблеми и предизвици во Европа и на тој начин директно влијание врз настаните со цел постигнување високо ниво на национална безбедност.

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Оттука, на патот за изградба на соодветна безбедност и стабилност, Република Македонија, даде приоритет на бројни реформи со кои македонските безбедносни и одбранбени институции се трансформираа и прилагодуваа во согласност со НАТО стандардите. Овој процес доби на значење и се забрза после завршувањето на конфликтот во 2001 година. Во постконфликтните анализи се увиде дека некои елементи на институциите на системот не функционираше како што се очекуваше и затоа реформите добија уште поголема оправданост. После конфликтот нашата земја го забрза процесот на развивање на функционални одбранбени институции со имплементација на западноевропските признаени организациски структури, со што, АРМ денес поседува повеќе од адекватно ниво на западна интелектуална интероперабилност за разлика од соседните земји.

Во напорите за создавање на функционални одбранбени и безбедносни институции, а врз основ на нормите на земјите-членки на НАТО, Република Македонија, пристапи во ПЗМ-Партнерство за Мир, и во изминатите години постигна значајни резултати во реформата на безбедносниот и одбранбениот сектор и на тој план ги надмина и некои од новите членки на НАТО⁵¹.

На самиот почеток на кризата, одбранбените и безбедносните институции покажаа неспремност за брзо и ефикасно справување со конфликтната ситуација, кај нив на површина испливаа безброј проблеми од системски и прагматичен карактер, пред се поради периодот во кој МО и АРМ беа во фаза на трансформација, се намалуваше редовниот и резервниот состав со поинаква формација и структура на армијата и Министерството за Одбрана, во подготовка беа новиот Закон за Одбрана и Законот за служба во АРМ, Годишната национална програма за членство во НАТО (ГНПЧ), како и други акти потребни за одбранбениот сектор. Кај самиот персонал владееше една загриженост за својата иднина поради реорганизацијата и систематизацијата која беше со тенденција на намалување на персоналот. Важно е да се напомене дека во тој период и вооружувањето и опремата на АРМ беше застарена и недоволна, што од друга страна тоа придонесе до спора реакција на армијата на почетокот на конфликтот, односно се

⁵¹ З. Нацев, И. Ѓорски (2013) „Управување со системот за одбрана на Република Македонија“, Скопје: Филозовски факултет, стр.79-81

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

потроши време на набавка на оружје и опрема. Овие и други безброј проблеми доведоа до тоа да се носат нерационални, нефункционални и погрешни одлуки.

Дека се заплеткавме и заглавивме во една нетипична состојба, говори и податокот што во нашата законска и друга регулатива не постоеше нормативно покривање на можноста за дејствување на системот за одбрана, особено на силите за одбрана, за тип на судир каков што беше намстнат. Односно, раздвижувањето и ефектуирањето на планските документи главно, беше врзано со одлуките за прогласување на непосредна воена опасност или воена состојба. Како што беше познато, во текот на целиот конфликт немаше никакво прогласување на некаква состојба, иако беа присутни заложбите на тогашната Влада да се донесе одлука дека Република Македонија е во воена состојба.

Тоа создаде една напната и иритирачка конфузија, бидејќи како што беше истакнато, активирањето на суштинските мерки и активности од планот за одбрана беше блокирано од недонесувањето на споменатите одлуки од страна на надлежните органи на власта (Собрание или Претседател). Ако така може да се каже останаа само уставните одредби за „заштита на суверенитетот и територијалниот интегритет“ кои „дозволуваа“ борбено ангажирање на вооружените сили и мобилизирање на резервниот состав додека другите делови од системот останаа во мирување. Дојде до активирање на хуманитарни и некои други невладини организации како своевиден супститут на цивилниот дел од одбранбено-заштитниот систем.

Поради непрецизноста на одредени законски норми беа забележливи недоразбирањата на релација Претседател на држава, Министер за одбрана и Влада на Република Македонија, во делот на разграничување на ингеренции и координација. Слична беше и состојбата и во односите помеѓу армијата, полицијата и агенцијата за разузнавање и некои други безбедносни структури. Работите сепак успеаа да се подобрат со формирањето на Координативното тело за справување со кризата, но не онака како што се очекуваше, бидејќи веќе бевме во фаза кога се бараа начини за запирање на конфликтот прску преговори на „зелена маса“ под медијаторство на претставниците на меѓународната заедница.

Во целиот тек на судирот, Хашкиот трибунал фигурираше како Дамоклов меч над главите на воените и цивилните раководители, што придонесе многу акции непотребно да бидат омекнувани од аспект на начинот на дејствувањето. Изразот „прекумерна употреба

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

на сила” стана ноќна мора за многумина, како во планирањето, така и во изведувањето на акциите. Затоа и не треба да не зачудуваат случанте кога и за основни тактички дејства на единиците се чекаше парафот на тогашниот шеф на државата или тој лично да ги определи целите на таквите акции⁵².

4.3. Реформи на безбедносниот сектор по самитот во Прага

Клучен елемент за институциите и раководните елементи е научената лекција од т.н. конфликт во 2001-та година, со кој се соочи Република Македонија. Инертноста на спроведувањето на Законските и структурните реформи во безбедносниот сектор заврши со Охридскиот договор, кој придонесе за стабилизирање на Република Македонија како на политички така и на безбедносен план. Тоа со други зборови значеше дека е дојдено времето да се прекине со јаловото дотерување на одбранбенот систем и да се тргне во насока кон длабоко и целосно реструктуирање.

Како што е познато во 2002 година, конфликтот беше завршен, настапи повторна промена на политичката сцена, започна реализацијата на реформата и трансформацијата на системот за одбрана според претходните планови за менување. Но, се појавија и нови детерминанти кои упатуваа на понатамошно доуредување на безбедносниот и одбранбениот систем во согласност со заклучоците од Самитот на НАТО, одржан во Прага во 2002 година.⁵³

Тоа пред се се однесува на развојот на концептот на комплементарни способности, капацитети, стратегија и постапки за глобална борба против тероризмот. Како резултат на овие напори произлезе активното учество на Република Македонија во новиот Партнерски акционен план за борба против тероризмот. Со учество во мисиите предводени од НАТО, Република Македонија стана придонесувач кон воспоставување и зачувување на меѓународниот мир и безбедност. Република Македонија активно се вклучи во борбата на

⁵² З. Нацев, Д. Петровски (2009) „АРМ кон НАТО” концептуален приод и организационен развој, Скопје – Филозовски факултет, стр.70-73

⁵³ На тој самит беше донесена декларација „Prague Summit Declaration. Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Prague on 21 November 2002”, каде Република Македонија кореспондира во точка 6 од истата декларација и во која НАТО се обврзува за свој придонес при спроведувањето на реформите во безбедносниот сектор во Република Македонија, преку свое присуство и ја охрабрува нашата земја да ги удвостручи своите напори за спроведување на реформите.

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

алијансата против глобалните закани за безбедноста, глобалниот тероризам и распространувањето на оружје за масовно уништување.

Меѓутоа, започнатиот реформаторски процес немаше вистинска проекција за реализација. Затоа реформаторските зафати мораа да се оправдаат и да се стават во стандардна процедура и организација на донесување на одлуки. Дополнителни корекции во содржините на задачите и нагласување на структурно-функционални приоритети произлегуваа од намерите на Република Македонија позасилено да учествува во меѓународното безбедносно асоцирање и партиципација во меѓународното спротивставување на новите безбедносни ризици, пред се во борбата против тероризмот.

Оттука, МО и АРМ се зафатија со длабоки реформи, кои освен организациско-функционалниот аспект, го опфатија и долгорочното планирање, програмирање и буџетирање, издвојувањето на граничните, кризните и надлежностите за заштита и спасување од системот за одбрана и ги воспоставија основите за начелна професионализација на армискиот персонал.⁵⁴

Плановите за реструктуирање се засноваа на националните приоритети за одбрана, ефикасна цивилна и демократска контрола над вооружените сили, создавање капацитет за одбрана на земјата и интероперабилност со НАТО⁵⁵.

Основна цел на Програмата за реформите во вооружените сили беше и е воспоставување на ефикасна и оддржлива структура на силите, способна да ја одбрани земјата од можните закани, но и подготвена за партиципација во меѓународните операции.

Во контекст на спроведување на реформите во безбедносниот сектор од аспект на создавање на ефикасна одбрана и усогласеност со т.н. сојузници од НАТО алијансата, од друга страна се наметна и спроведувањето на Охридскиот рамковен договор, односно поставување на соодветна и правична застапеност на етничките заедници во Република Македонија. Реформаторските процеси во јавната администрација беа во функција на поддршка на процесите на преструктуирање на АРМ и реформа во Министерството за Одбрана⁵⁶.

⁵⁴З. Нацев, И. Ѓорески (2013) „Управување со системот за одбрана на Република Македонија“, Скопје: Филозовски факултет, стр.96-97

⁵⁵ Кузмановски, „Forth generation in defence reforms“, vol.V.No.3

⁵⁶ Ibid, vol.V.No.3

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Во рамките на реформите, а во однос на правилната и соодветна застапеност на припадниците на етничките заедници во структурите на АРМ, Република Македонија исто така посвети особено внимание.

На реформаторскиот процес нужно му беше потребно нормативно-правно дооуредување. За таа цел, во мај 2003 година, Република Македонија ја донесе Националната концепција за безбедност и одбрана и ги утврди намерите за изработка на Стратегискиот одбранбен преглед (СОП). Имено, од севкупните општествени и меѓународни прилики воочливо беше дека одбраната и безбедноста не се повеќе обврска само на за тоа формираните институции, туку на речиси сите сегменти во општеството.⁵⁷

За продолжување на реформите во тоа време неопходна беше потребата од утврдување на постапка за спроведување на безбедносна процена и дефинирање на одбранбените мисии и воените задачи, вредносно и ефективно евалуирање на потребните способности и капацитети и нивната дозволивост според расположливите ресурси. Меѓутоа, во тоа време се уште постоеше одреден стремеж и неприфаќање на потребата од значително реорганизирање и намалување на персоналот. Определувањето на адекватните потреби од персонал, способности и капацитети, не беше вреднувано според финансиската одржливост. Процената не беше навлегла во подлабока функционална анализа, во смисла на тоа што вооружените сили ќе прават, каква функција ќе вршат и како тоа ќе биде проектирано во системот за повеќе годишно планирање, програмирање, буџетирање и извршување.⁵⁸

Во Јуни 2004 година, беше одржан Самитот во Истанбул, Самит на кој на Република Македонија и беше одадено признанието за направениот прогрес во процесот на реформите и имплементацијата на Годишната национална програма за членство и се охрабрува да продолжи со спроведувањето на реформите кои ќе допринесат за членство во НАТО. На овој Самит, поздравен е доприносот на нашата држава за остварената регионална соработка и безбедност. НАТО и понатаму ќе продолжи со помошта на земјите од Јадранската група во нивните реформски напори, меѓутоа нивните кандидатури ќе ги оценува поединечно за секоја држава во поглед на спроведените реформи согласно

⁵⁷З. Нацев, И. Ѓорески (2013) „Управување со системот за одбрана на Република Македонија“, Скопје: Филозовски факултет, стр.98-99

⁵⁸ Ibid, стр.99

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

акциониот план за членство (МАР), кој ќе остане и понатаму основна алатка преку која ќе се проценува подготвеноста на аспирантите за членство.⁵⁹

На меѓународен план во 2004 година, АРМ учествува во мисиите „Слобода за Ирак“ во Ирак и ИСАФ во Авганистан, како дел од коалицијата, додека на домашен план се започна со професионализација на АРМ, како битен сегмент во спроведувањето на реформите во одбранбениот сектор. Процесот на професионализација заврши во 2007 година, кога Собранието со амандмански измени во Законот за одбрана, ја укина задолжителната регрутација.

Во контекст на спроведувањето на реформите во безбедносниот сектор понапред во 2004 година, се започна и со примопредавање на граничното обезбедување и голем број на објекти и касарни од страна на АРМ на Министерството за внатрешни работи. Министерствот кое во тој период исто така беше во процес на реформирање. Примопредавањето заврши во 2005 година.

Армијата во овој период беше во фаза на трансформација и како што е познато редуцирање на персоналот во согласност со идните проекции, така да Министерството за одбрана ја основа единицата за подготовка за враќање во цивилниот живот која имаше за цел да ги подготви припадниците на Армијата за враќање во цивилниот живот по завршувањето на нивната кариера во Армијата. Припадниците на Армијата повторно поминаа низ обука за да се здобијат со вештини кои се сметаа за корисни за транзицијата во цивилниот живот⁶⁰.

Во процесот на побараните реформи, беше донесен закон за кризи и со асистенција на МО на РМ, се оформи засебен Центар за управување со кризи, кој самостојно започна да функционира од октомври 2005 година⁶¹, додека Дирекцијата за заштита и спасување,

⁵⁹ Т. Гоцевски „Перспективите на Република Македонија на патот кон НАТО и Европската Унија“ Министерство за одбрана на РМ, Скопје 2006, стр 48-49

<http://www.nato.int/docu/pr/2004/p04-096e.htm> - Istanbul Summit Communiqué- Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council

⁶⁰ <http://www.arm.mil.mk/baza/istorija/istorija.html>

⁶¹ <http://www.cuk.gov.mk/mk/zanas/cuk-istorija.html>

ЕДИНСТВЕН СИСТЕМ ЗА УПРАВУВАЊЕ СО КРИЗИ. На формирањето на Центарот му претходоа низа активности во Владата на Република Македонија, Министерството за одбрана и во други државни и образовни структури, кои помогнаа одадминистративен и научно-стручен аспект. Институтот за одбрана и мировни студии при Филозофскиот факултет во Скопје, засдно со Центарот за демократска контрола на оружените сили од Женева, на 15 септември 2004 година организираше тркалезна маса насловена „Управување со кризи“. Во Министерството за одбрана, посебно во Кризниот менаџмент, интензивно се работеше на подготвување на потребните законски регулативи. Овие чекори на Владата на Република

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

која настана со спојување на цивилната заштита од Министерството за одбрана и инспекцијата за заштита од пожари од МВР, започна со самостојна работа малку порано, односно од април 2005 година.⁶²

Во тој бран на реформи, секако незаобиколни беа промените и во Министерство за внатрешни работи. Реформите на полицијата тогаш, а и денес пред се се условени од движењето на криминалот, корупцијата, кривичните дела, новите форми на криминал, односно проблеми кои за нивно решавање потребно е постојана реформа која ќе се прилагоди на начин кој ќе може успешно да ги превенира и отстранува. Реформите во полицијата неможе да се изведат засебно и изолирано, без координирани процеси на реформи и во останатите сектори, пред се правниот и политичкиот. Прашањето за децентрализација, департизација и деполитизација е во релација со принципот на владеење на правото, што е предуслов за ефикасна превенција и отстранување на криминалот, јавниот поредок, почитување на човековите права, слободи и достоинство и јакнење на довербата на јавноста во полицијата. Европската конвенција за човекови права е добра основа за достигнување на посакуваните цели. Меѓународните документи се добра основа за развивање современ модел на полициска организација, која ќе има капацитет да ги остварува надлежностите од делокругот на полициското работење, како партнер на заедницата и како производител на безбедност и сервис на граѓаните. Оттаму, поставувањето современа правна рамка за работата на полицијата, законитост и ефикасност во нејзината работа, доследна и неселективна во спроведувањето на законот, се во основа главните очекувања на граѓаните од полицијата.⁶³

Како појдовна точка за почеток на реформите во полицијата во Македонија, претставува потпишувањето на Договорот за стабилизација и асоцијација меѓу Република Македонија и ЕУ во 2001 година и на некој начин и Охридскиот рамковен договор.

Македонија и нејзините органи и тела, беа во насока на обединување на постојните одделни системи за управување со кризи (превенција, рано предупредување и справување со евентуални кризи), во единствен систем за управување со кризи, со кој ќе се постигне навремено, брзо и координирано дејствување при согледани ризици и опасности, а во контекст на нивните уставни овластувања. Согласно тоа, Владата формираше Управувачки комитет, Група за процена и Центар за управување со кризи. Тие се главните чинители во системот за управување со кризи.

⁶² <http://www.dzs.gov.mk/node.aspx?id=1>

⁶³ Т. Стојановски „Република Македонија помеѓу самитот во Рига и членството во НАТО“-реформи на полицијата во Република Македонија, МО на РМ, Скопје 2007, стр.67

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

За таа цел од страна на домашни и странски експерти во работата на полицијата, во 2003 година, беше изготвена Стратегија за реформа на полицијата, која беше усвоена од Владата на Република Македонија. Забелешките и сугестиите на оваа Стратегија дадени од Европската Комисија се сублимирани во анексот на Стратегијата, како негов составен дел.⁶⁴

Во контекст на новата ситуација во текот на 2003 година беа направени реформски зафати во полицијата формулирани во низата донесени стратешки документи, каде покрај Стратегијата, беа донесени мерки насочени кон конкретна акција против организираниот криминал, Стратегија за интегрирано гранично управување, Акционен план за миграција и азил, Национална програма за борба против трговија со луѓе и илегална миграција и друго.

Општа интенција беше да се зајакне соработката, координацијата и размената на податоци меѓу сите инволвирани институции (јавно обвинителство, полиција, дирекција за спречување на перење на пари, финансиска полиција, царинска управа, армијата), во справувањето со безбедносните предизвици од различен вид⁶⁵.

Процесот на имплементација на Стратегијата започна во 2005 година, со етаблирањето на Одделот за организиран криминал. Нејзината суштина е целосно креирање на нова организациона структура на полицијата, со јасна поделеност на обврските и одговорностите на три нивоа – стратешко, оперативно и тактичко-извршно. Паралелно со овој процес се одвиваше и процес на конституирање на структурата на гранична полиција, односно преземањето од страна на полицијата на обврските за обезбедување и надзор на зелената граница од до тогаш надлежната Армија на Република Македонија.

Процесот на реформи на полицијата беше спроведен преску неколку проекти од различни европски програми, како што беше ЕУ-КАРДС⁶⁶ (Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation), кој во содејство со наши и странски експерти беа изработени и имплементирани голем број измени во полициското работење, КАРДС програмата во 2007 година е заменета со ИПА (Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA))⁶⁷.

⁶⁴ Собрание на Република Македонија – мешовит парламентарен комитет – РМ и ЕУ, четврти состанок, 26-27 ноември 2007, ЕП, Брисел, Кралство Белгија, Воведна дискусија на пратеник г-ѓа Елмаз Селамни

⁶⁵ З. Нацев „Национални аспекти на евроатланските интеграции“ институт за одбранбени и мировни студии

⁶⁶ http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/publications/regional_strategy_paper_en.pdf

⁶⁷ http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/ipa/ipa_cbc_bg-fyrom_final_annexe_i_en.pdf

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Во согласност со превземените обврски со потпишувањето на рамковниот договор, процесот на реформи беше изразен и преку правичната застапеност во МВР и МО, преку јакнење на довербата на граѓаните во овој сектор, во држава со мултиетничко население⁶⁸.

Имајќи ги предвид стратешките приоритети на Владата на Република Македонија, утврдено со програмата за работа на Владата во период 2006-2010 година и одредбите од Акциониот план за реализација на активностите во врска со изготвувањето и донесувањето на правна регулатива, беше усвоена Стратегијата за меѓугранична соработка, при што беа потпишани повеќе билатерални договори со Бугарија, Албанија и Грција за превенција на нелегална миграција. Со УНМИК е потпишан меморандум за разбирање и внатрешен протокол за полициска соработка. Донесен е законот за вработување на странци, кој е целосно усогласен со Директивите на Советот на ЕУ и Европскиот Парламент.⁶⁹

Реформите во Република Македонија ја постигнаа својата прва цел- почнувајќи од добро планирано реструктуирање и намалување во безбедносниот сектор, меѓународно одобрени документи, па се до создавање вистински подготвени сили за национална одбрана, учество во одржување на мир надвор од територијата на РМ, јакнење на довербата во полицијата, застапноста и создавање на правен систем согласно меѓународните стандарди.

Во понатамошниот реформски процес, по одобрувањето на Стратегијата за одбрана на Република Македонија, во март 2010 година прв чекор за нејзина имплементација беше донесување на Долгорочен план за развој на одбраната за период 2011-2020 (ДПРО 2011-2020). Тој е сеопфатен план кој ги определува главните процеси и активности за зајакнување на институционалните капацитети на Министерството за одбрана (МО) и развој на воените способности на Армијата на Република Македонија (АРМ). Долгорочниот план обезбедува единство на напорите на МО и АРМ за систематски развој на одбраната и усогласување на лимитираните ресурси со клучните развојни приоритети. Врз основа на проценката на идните безбедносни закани, ризици и предизвици за националната безбедност на Република Македонија, Стратегијата за одбрана ги дефинира

⁶⁸ Види пошироко: Секретаријат за спроведување на рамковниот договор и Т. Стојановски „Република Македонија помеѓу самитот во Рига и членството во НАТО“-реформи на полицијата во Република Македонија, МО на РМ, Скопје 2007, стр.68-69

⁶⁹ Собрание на Република Македонија – мешовит парламентарен комитет – РМ и ЕУ, четврти состанок, 26-27 ноември 2007, ЕП, Брисел, Кралство Белгија, Воведна дискусија на пратеник г-ѓа Елмазе Селамни

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

стратегиските одбранбени мисии и насоките за нивно исполнување, дава визија за развој на способностите на МО и АРМ, ги идентификува потребните ресурси за одржување и развој на системот за одбрана и обезбедува насоки за политичка и воена интеграција во НАТО, како и учество во Заедничката безбедносна и одбранбена политика на ЕУ⁷⁰.

Во периодот 2011 - 2013 продолжи процесот на реорганизација и реформа на полето на одбраната и трансформацијата на Армијата, а одбранбените способности постојано се унапредуваа и се развиваа со цел да можат да ги извршуваат стратегиските одбранбени мисии. Како резултат на вложените национални напори беше постигнат значаен напредок во реструктурирањето на командите и единиците на Армијата, во развојот на распоредливите воени сили и способности, придонесот во меѓународните операции (пред сè во операциите предводени од НАТО) и во регионалната соработка. Во последните три години глобалната финансиска криза и нејзиното негативно влијание врз националната економија доведе до намалување на одбранбениот буџет и намалување на фондовите за модернизација и опремување на Армијата. Поради недостаток на финансиски средства мораше да се преиспитаат амбициите за модернизација и опремување на Армијата во претстојната декада и потоа. За таа цел Владата го задолжи Министерството за Одбрана да изработи ажуриран Долгорочен план за развој на одбраната за периодот 2014 - 2023 година (ДПРО). Во изработката на ДПРО свој придонес дадоа и Комисијата на Собранието, Кабинетот на Претседателот на Републиката, НАТО, Амбасадата на САД во Република Македонија и домашната стручна јавност. Досегашните постигнувања во исполнувањето на стратегиските одбранбени мисии не обврзуваат посветено да продолжиме со модернизација на Армијата и Министерството за одбрана на Република Македонија. Армијата мора да има модерни сили, поголеми способности за мобилност и огнена моќ, интероперативни и поврзани сили со силите на Алијансата⁷¹.

Согласно наведениот ДПРО, Министерството за одбрана има поставено општи цели според кои треба да постигне една трансформација на Министерството за Одбрана (ГШ на АРМ, секторите и службите) во ефективна и ефикасна организација, додека пак трансформацијата на Армијата на Република Македонија (АРМ) се одвива во согласност со одобрената структура на сили од страна на Претседателот на Република Македонија во

⁷⁰ Долгорочен план за развој на одбраната 2011-2020 година, МО на РМ, Скопје, јануари 2011

⁷¹ Долгорочен план за развој на одбраната 2014-2023 година МО на РМ, Скопје, јануари 2014

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

2012 година. АРМ има постојан професионален состав и резервен состав, кој е ешалониран на три нивоа: стратегиско, оперативно и тактичко. Проектираната бројна состојба на АРМ е 8133 лица во постојаниот состав и до 1834 лица активен резервен персонал⁷².

Во фокусот на тоа, како сериозен контрибутор кон безбедноста на регионално и глобално ниво, Република Македонија ќе продолжи со учество во мисии на НАТО, од аспект на контрибуции согласно потребите на Алијансата и можностите на земјата, па се до логистичка поддршка и учество со персонал, како дел од тимовите за обука и советување и со единица за заштита на силите.

Во тек е реализација на практичната соработка на РМ со НАТО во врска со имплементација на третата и последна фаза на Проектот за реконструкција на транспортната мрежа во Република Македонија, кој требаше да заврши до крајот на 2014 година⁷³, но проектите за коридорот 10 во план за реализација сеуште⁷⁴.

На домашен план, спроведувањето на Охридскиот рамковен договор останува приоритет на Владата на Република Македонија, со фокус на имплементација на правичната и соодветна застапеност на сите етнички заедници во земјата. Секретаријатот за спроведување на охридскиот рамковен договор, како институција надлежна за спроведување на Охридскиот рамковен договор ги има преземено сите неопходни мерки за исполнување на зацртаните обврски, согласно законите и другите стратешки документи на Секретаријатот. Владата на Република Македонија усвои посебна Програма за вработување на припадниците на заедниците кои не се мнозинство за 2013 и 2014 година. Таа претставува основен план на Секретаријатот за зајакнување на правичната застапеност во јавната администрација⁷⁵.

Континуираното спроведување на реформи на правосудниот систем останува висок приоритет на Владата на Република Македонија, со посебен акцент на јакнење на независноста и зголемување на ефикасноста на судството. Како резултат на примената на новиот концепт на истрагата од Законот за кривична постапка, главната улога во спроведувањето на истрагата ја имаат јавните обвинители. Со цел доследна примена на

⁷² Долгорочен план за развој на одбраната 2014-2023 година МО на РМ, Скопје, јануари 2014

⁷³ Ibid, стр 10-11

⁷⁴ Трета фаза од проектот за рехабилитација и зајакнување на мостовите во Република Македонија на Коридорот 10 во соработка со НАТО (2015), инфраструктура – Влада на РМ: <http://vlada.mk/programa/infrastruktura>

⁷⁵ Ibid стр 11-12

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

законот во периодот кој следи, континуирано ќе се спроведуваат обуки за сите надлежни субјекти: јавните обвинители, судиите, адвокатите, финансиската полиција, правосудната полиција и други.

Во септември 2014 година, Собранието на Република Македонија ги усвои измените и дополнувањата на Кривичниот Законик, со кои се санкционираа сите облици на учество во странски воени, паравоени, милициски и парамилициски формации. Со ова кривично дело се придонесува кон борбата против тероризмот за што се предвидени ригорозни санкции⁷⁶.

Реформите на полицијата треба да бидат надополнети и синхронизирани со реформите во другите области на кривично-правниот систем (КПС)⁷⁷, како и другите релевантни министерства.⁷⁸ Во однос на реформите на полицијата, а во насока на исполнување на Стратешкиот план на Министерството за внатрешни работи за 2014-2016 година, утврдени се приоритетните цели и тоа во доменот на: јакнење на борбата против корупција и организиран криминал, зајакнување на довербата на сите заедници во полицијата, подобрување на јавната безбедност и јакнење на административни капацитети за борба со прекуграничен криминал и корупција, подобрување на ефикасноста во борбата против тероризмот и заштита на национална безбедност, заокружување на процесот на реформи на полицијата и друго⁷⁹.

Може да се каже дека Република Македонија, спроведе интензивни реформи во целокупниот систем на државно уредување, се со цел исполнување на зацртаната политичка агенда како на домашен, така и на меѓународен план. Неминовно како дел од приоритетите за исполнувањето на зацртаните цели беше и реформата во безбедносниот сектор на нашата држава. Процесот на придвижување и приклучување во меѓународните организации и структури се движи во позитивна насока, односно Република Македонија продолжува со процесот за интегрирање во НАТО и ЕУ, како главен реформски приоритет.

⁷⁶ Исто,

⁷⁷ Види пошироко „Реформа на полицијата во рамката на реформите на кривично-правниот систем“ Виена, јули 2013 година, ОБСЕ 2013.

⁷⁸ Министерството за одбрана, Министерството за финансии и Министерството за надворешни работи; институциите коишто задолжени за креирање на законите и политиките и институциите задолжени за надзор и администрација.

⁷⁹ Годишна национална програма на Република Македонија за членство во НАТО за 2014-2015 година, Скопје 2014 година.

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

4.4. Проекции за развој на реформите на безбедносниот сектор во Република Македонија

Досегашните постигнувања во процесот на реформирање на безбедносниот сектор и поставените приоритети, треба да продолжат со несмален интензитет и во понатамошниот период. Во тој контекст, Република Македонија треба да продолжи со истакнување на желбата за пристапување во НАТО и ЕУ, со создавање на внатрешни и надворешни услови битни за постигнување на агендата.

За тоа да се постигне треба да се продолжи со спроведување на досегашните одбранбени мисии кои ја обврзуваат нашата држава. Во рамките на одбранбениот сектор да продолжи со модернизација на АРМ, бидејќи целта е армија со модерни сили, зголемена мобилност и огнена моќ, интероперативни и интегрирани сили со силите на НАТО алијансата.

Успехот на трансформацијата на МО и АРМ, помеѓу другото, зависи и од поврзувањето на ДПРО: 2014 - 2023 со клучните одбранбени приоритети и од нивната синхронизација со главните програми на Системот за планирање, програмирање, буџетирање и извршување. Владата на Република Македонија ќе обезбеди поголеми финансиски ресурси и поддршка за спроведување на ДПРО 2014-2023, а за модернизација и опремување на Армијата ќе се воведуваат и нови модалитети. Со внимателно менаџирање со човечките и материјалните ресурси ќе се овозможи постигнување најдобри резултати во натамошниот развој на одбраната⁸⁰.

Согласно одбранбената политика и долгорочните развојни цели, Република Македонија ќе продолжи со доизградба на сегашните одбранбени способности и со развој на нови распоредливи воени способности за исполнување на следните стратегиски мисии:

- одбрана и заштита на територијалниот интегритет и независност на Република Македонија;
- учество во колективната одбрана на НАТО;
- придонес во операции во целокупниот спектар на мисии предводени од ООН, од НАТО и од ЕУ; и
- заштита на пошироките интереси на Република Македонија.

⁸⁰ Долгорочен план за развој на одбраната 2014-2023 година МО на РМ, Скопје, јануари 2014, стр.4

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

За да се исполнат стратегиските одбранбени мисии, одбранбената политика е насочена кон:

- развивање на способности на системот за одбрана на државата;
- унапредување на механизмите на демократската и цивилната контрола врз АРМ и нејзината употреба во функција на целите на надворешната политика;
- развој на капацитетите на МО за ефикасно управување со одбранбените ресурси и процеси;
- доизградба, развој и одржување на воените способности на АРМ;
- интеграција во политичката, во одбранбената и во воената структура на НАТО;
- вклучување и придонес во Заедничката безбедносна и одбранбена политика на ЕУ;
- континуиран придонес во меѓународните операции за поддршка на мирот и безбедноста.

Долгорочните развојни цели на одбраната претставуваат основа за континуирана трансформација, модернизација и развој на капацитетите и способностите на системот за одбрана за постигнување на потребната борбена готовност на АРМ и остварувањето на стратегиските одбранбени мисии. Заедно овие цели ја претставуваат македонската намера и даваат насока за тоа каде ќе ги концентрираме нашите напори за унапредување и натамошен развој на одбранбениот систем.

Долгорочни развојни цели на одбраната се:

Унапредување на организациската структура на Министерството за Одбрана и на организациско-формациската и функционалната структура на Армијата на Република Македонија во функција на поддршка на мисиите и задачите од Стратегијата за одбрана; Развој, достигнување и воспоставување на поголеми национални стратегиски и оперативни капацитети и способности за достигнување на соодветно ниво на интероперативност, ефикасност, ефективност и флексибилност со силите на земјите - членки на НАТО; Модернизација на одбранбените способности; трансформација на системот за менаџмент со човековите ресурси со цел да се регрутира, да се задржи, и да се поддржи висококвалитетен и посветен воен и цивилен персонал; унапредување на системот за логистика, интеграција во политичките и воените структури на НАТО, придонес кон заедничката безбедносна и одбранбена политика на ЕУ, приспособување и подобрување на обуката за да се исполнат мисиите, целите и задачите на АРМ,

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

подобрување на одбранбената инфраструктура⁸¹.

За остварување на наведеното, најважна алка се финансиските ресурси кој според ДПРО до 2023 година, Министерството за одбрана изработи нова проекција на буџетот за периодот 2014-2016 година и проценти на издвојување од БДП за потребите на Министерството за Одбрана, за период 2017-2023 година. Проекцијата на буџетот за Министерството за Одбрана, за тригодишниот период од 2014-2016 година, изработена е врз основа на проектираната стапка на раст на бруто-домашниот производ (БДП) и утврдениот процент на издвојување за потребите на Министерството за Одбрана.

Податоците за висината на БДП за 2014, 2015 и 2016 година се добиени од Министерството за Финансии (септември 2013 година). За периодот 2017-2023 година, утврден е само проектираниот процент на издвојување од БДП за потребите на Министерството за Одбрана. Овој процент се движи од 1,40% до 1,60%, каде Министерството за Одбрана врз основа проекциите и регулативата за повеќегодишно планирање, програмирање, буџетирање и извршување, ќе развие програми и проекти за развој на одбраната и класификација на трошоците согласно НАТО методологијата на трошоци за: персонал, операции и оддржување, како и за опремување и модернизација.

ОПИС	ГОДИНИ									
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
реална стапка БДП	3.2	3.8	4.4							
Дефлатор (инфлација)	3.3	2.7	2.5							
БДП(мил.д)	523,348	557,903	597,584							
Процент од БДП	1.17	1.27	1.35	1.40	1.45	1.47	1.50	1.55	1.60	1.60
Буџет на МО(мил.д)	6,067	7,085	8,067							

Во табелата е дадена проекцијата на буџетот на одбраната за период 2014- 2016 година и процент на издвојување од БДП за останатите години.

⁸¹ Долгорочен план за развој на одбраната 2014-2023 година МО на РМ, Скопје, јануари 2014, стр 6-7

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Членството во НАТО и во ЕУ претставува стратегиски приоритет на Република Македонија. Гледано од наша перспектива, НАТО е клучниот столб на современата евроатлантска безбедносна архитектура, додека на ЕУ се гледа како на главна движечка сила за демократски, економски и општествен развој на целиот европски континент. Република Македонија е целосно подготвена за преземање на обврските и одговорностите како членка на НАТО, како и за започнување на пристапните преговори за членство во ЕУ. Кога сите земји од нашиот регион ќе бидат интегрирани во евроатлантското семејство ќе може да се говори за обединета Европа, за слободна и демократска заедница на рамноправни држави-членки.⁸²

На домашен план, Република Македонија со спроведувањето на Охридскиот рамковен договор и реформските процеси во сите институции кои на некој начин имаат удел во остварувањето на безбедноста на нашата држава (Министерството за финансии, Министерството за надворешни работи; кривично правниот систем, институциите кои што се задолжени за креирање на законите и политиката, институциите задолжени за надзор и администрација и други), продолжуваат и во иднина се до постигнување на крајните цели за целосно интегрирање на нашата држава на меѓународно ниво и создавање на стабилна и суверена држава.

⁸² Долгорочен план за развој на одбраната 2014-2023 година МО на РМ, Скопје, јануари 2014, стр.5

5. КОНЦЕПТ НА ИНТЕГРАЦИЈА

Според З. Нацев,⁸³ за Република Македонија клучни периоди преку кој подетално се претставува развојот на системот за одбрана на Република Македонија се поделени во неколку фази и тоа:

- Прва фаза, која го опфаќа периодот на одбранбено осамостојување од 1991 година до 1995 година,
- Втора фаза, која го опфаќа периодот по пристапувањето во ПЗМ од 1995 година до 1999 година,
- Трета фаза, која го опфаќа периодот на Косовската криза од 1999 година до завршувањето на воениот конфликт во Република Македонија во 2001 година,
- Четврта фаза, која го опфаќа постконфликтниот период од 2002 година до 2004 година,
- Петта фаза, која го опфаќа периодот на донесување на Стратегискиот одбранбен преглед (СОП) и негова имплементација (2004 – 2008 година) и
- Шеста фаза, која го опфаќа периодот по самитот на НАТО во Букурешт во 2008 година, до донесувањето на Стратегијата за одбрана од 2010 година и потоа.

Според Т. Гоцевски⁸⁴, креирањето на политиката на одбраната на Република Македонија ја гледа во три фази:

- Одбранбено осамостојување на Република Македонија, кое траеше до мај 1992 година,
- Дефинирање на националната безбедносна и одбранбена политика и почетното структурирање на одбранбено-заштитниот систем, кој траеше до 1995 година и
- Институционализација на политиката на национална безбедност и на системот на национална одбрана, интензивирање на чекорите за асоцирање

⁸³З. Нацев, И. Ѓорески (2013) „Управување со системот за одбрана на Република Македонија“, Скопје: Филозовски факултет, стр.81

⁸⁴Т. Гоцевски (2006) ПЕРСПЕКТИВИТЕ на Република Македонија на патот кон НАТО и ЕУ, Министерство за Одбрана на РМ- Скопје, стр.45

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

во колективните системи за безбедност и НАТО, како крајна цел на нашата национална одбранбена политика.

Со завршувањето на конфликтот во 2001-та година, Република Македонија, стана поинаква и различна држава, од онаа Македонија пред Охридскиот рамковен договор. Во нашата држава започна да се промовира еден нов концепт на живеење при што е направен напредок во многу сегменти на општественото и политичкото живеење. Во тој контекст донесена е Програма за имплементација на рамковниот договор, изменет с Уставот, донесени се дузина на Закони итн. Можеме да заклучиме дека се направени промени во клучните пори на општественото живеење, во насока на стабилност и просперитет на државата и нејзино интегрирање во Евроатланските структури.

Евроинтеграциските процеси наметнаа спроведување на промени како на надворешен така и на внатрешен план во Република Македонија. Сето тоа е наметнато од новите безбедносни состојби и заложбите на Република Македонија за интеграција во ЕУ и НАТО. За спроведување на реформите како причини можеме да ги издвоиме, распадот на поранешниот систем и Варшавскиот пакт, новите безбедносни ризици, како и потребата за промени насочени кон демократизација на општеството и трансформација на сопственоста на безбедносниот сектор од Комунистичкиот систем кон демократски избрана Влада и Собрание, демографските прашања (образование, економска и здравствена сосостојба), како и спремноста за учество во мисии надвор од Република Македонија.

Со наметнувањето на новите ризици и закани, се јави и потребата од ново дефинирање на безбедносниот сектор. Спред традиционалниот концепт, безбедноста се изедначуваше со вооружените сили, односно само на силна армија се гледаше како на гарант на мирот. Според современото дефинирање, своја улога во безбедносниот сектор имаат не само Министерството за Одбрана и Министерството за Внатрешни Работи, туку и поголем број други министерства, агенции и установи, индустријата и академските и образовни институции. Со тоа се прави трансформација на вооружените сили, односно дел од нејзините сили преминуваат во Министерството за Одбрана, дел остануваат во АРМ, а одреден дел се губи или приватизира или се формираат нови агенции и установи. Сите организациски решенија треба да бидат опфатени во концептот на национална безбедност, кој треба да претходи на сите промени.

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Интеграцијата на безбедносниот сектор е една од клучните фази на реформите во овој сектор. Тоа е потребно со цел обединување на сите дефиниции на безбедноста, безбедносното опкружување, безбедносниот сектор, менаџментот каде се вклучени прашањата на транспарентност, отчетност, проценка на можностите, цивилна контрола итн.

Концептот за интеграција на безбедносниот сектор треба да произлезе како резултат од длабоката проверка на втората генерација на планови за реформите во одбраната, полицијата, МНР-дипломатијата, цивилната заштита, реформа на специјалните сили, нивна координација и интеграција. На тој концепт треба да се надоврзат програмите за модернизација на безбедносниот сектор, за истражувањето и развојот, науката и технологијата, со импликациите за национална економија и проценка за буџетски средства за наредните десет години и истите да се најдат пред парламент на усвојување. Концептот на интеграција на безбедносниот сектор, заедно со програмата за модернизација на безбедносниот сектор е главен елемент на втората генерација на реформи во овој сектор, со непосредно влијание врз економскиот потенцијал на општеството. Овие програми претставуваат основа за регионална соработка и Евроатланска интеграција.

Првата фаза од реформите во безбедносниот сектор беше насочена кон реконструкција на вооружените сили, кои беа под доминација на владејачката партија во поранешниот систем. Таквите реформи беа во рамките на демократизација на земјата и соработка со НАТО и ЕУ, активната улога на ОБСЕ и ООН, како и регионалните иницијативи и процеси, со цел приближување на земјата кон членство во НАТО и ЕУ.

Во втората фаза од реформите се оди кон интегративни процеси (три И) и тоа:

- Интеграција внатре во министерствата (интегрирано МО, МВР, служби за безбедност, ЦЗ и др.),
- Интеграција на национално ниво, помеѓу министерствата и
- Интеграција на меѓународно ниво (регионално и Евроатланско).⁸⁵

Концептот на интеграција треба да биде со акцент за спроведување на реформи во администрацијата, односно изработка и усогласување на Законите кои ги опфаќа безбедносниот сектор и сите други подзаконски акти и придружни документи. Потоа да се

⁸⁵ ⁸⁵ З. Ивановски, М. Ангелески (2005) „Безбедносни системи“, ЦИП-Каталогизација во публикација Народна и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, стр.253-254

опфати академскиот сектор односно создавање на научна заедница која ќе гравитира кон еден Центар за национална безбедност и одбранбени истражувања при МАНУ, каде ќе партиципираат образовните институции, првенствено Воената академија и Институтот за одбрана, безбедност и мир и развој при универзитетот Кирил и Методиј, како и многу други невладини организации. За на крај, како последен бран да се опфати општеството и економијата кои би нашле свој придонес во спроведувањето на реформите во безбедносниот сектор.

Кога се зборува за реформите имаме во предвид дека станува збор за долготраен процес, во кој треба да бидат вклучени сите споменати субјекти од општеството. За успех на реформите многу важно е окружувањето во кое се спроведуваат реформите, односно истото да го подржи тој процес. Тука се мисли на улогата која ја има Парламентот, Претседателот, Владата, академскиот сектор, невладините организации, медиумите, стопанството и меѓународната заедница. Од друга страна и сите компоненти на безбедносниот сектор треба да бидат активни и да го почитуваат принципот на цивилна контрола на погоре споменатите субјекти и да остваруваат координација под водство на избраните претставници и останатите репрезенти во општеството⁸⁶.

Од економска гледна точка за спроведување на успешни реформи на безбедносниот сектор, беше раздвојување на т.н. воена економија од закрилата на МО на РМ, односно градежниот дел, производството, техничко ремонтни центри, преминаа во приватниот сектор, се случи одвојување и формирање на засебен Центар за Управување со кризи и Дирекција за Заштита и спасување и трансформирање на воените фарми во трговски друштва.

Градењето на безбедносниот сектор исто така подразбира и вклучување на научната заедница во државата поради потребата за спроведување на стратегиски и доктринарни истражувања, односно зголемување на соработката на Министерството за одбрана со академските институции во државата.

Цивилниот сектор, медиумите и невладините организации имаат исто така важна улога во безбедносниот сектор од аспект на функционирање на демократската контрола во овој сектор. Истите имаат голема корективна функција која не треба да се занемари.

⁸⁶З. Ивановски, М. Ангелески (2005) „Безбедносни системи“, ЦИП-Каталогизација во публикација Народна и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски“, стр.255

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Медиумите се линкот кој ги пренесува интересите и барањата на граѓаните, влијаат на јавната дебата, имаат право да собираат и пренесуваат информации поврзани со безбедноста, а кои се од интерес за јавноста. На тој начин помагаат во пренесување и објаснување на граѓаните за одредени одлуки и политики на властите, бидејќи граѓаните имаат своо демократско право да бидат информирани и да учествуваат во политичкиот процес со запознавање. Додска кога станува збор за невладините организации (по дефиниција тие претставуваат приватни непрофитабилни организации со цел да ги застапуваат интересите на граѓаните по одредени прашања). Нивната улога во безбедносниот сектор е изразена преку давање на поддршка во градењето на безбедносната заедница, а тоа дава важен поттик преку создавање на неформална мрежа на комуникација. Односно НВО се линкот помеѓу безбедносниот сектор и цивилниот сектор. Невладините организации имаат изразито позитивна улога која ја играат во развојот на национална безбедност и за конкретната помош што ја даваат со независни експерти во креирањето на безбедносната политика. Овој алтернативен избор на експертиза надвор од безбедносниот сектор е широко прифатен како придонес на ефективната демократска контрола на безбедносниот сектор. Сепак невладините организации можат да го засилат демократскиот надзор на безбедносниот сектор преку:

- Давање независни анализи и информации за безбедносниот сектор, воените односи и прашањата од областа на одбраната до парламентот, медиумите и јавноста,
- Набљудување и поттикнување на владеење на правото и човековите права во безбедносниот сектор,
- Ставање прашања од безбедноста кои се важни за општеството во целина на политичката агенда,
- Придонес за парламентарна надлежност и градење капацитети преку одржување курсеви за обука и семинари,
- Давање алтернативен експертски став во однос на владината политика за безбедност, буџетот, набавките и ресурси, поттикнување јавни дебати и формулирање можни политички опции,

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

- Едуцирање на јавноста и овозможување алтернативни расправи во јавниот домен⁸⁷.

Секако за успешен концент на интеграција, битен фактор е и неизоставната поддршка од меѓународната заедница, како на финансиски план, така и преку заеднички проекти, студии и други форми на соработка од областа на безбедноста кои што водат кон интезивна соработка и воспоставување на групи и тела за планирање, координација и јакнење на цивилно воените односи.

Концептот на интеграција за Македонија значеше, реструктуирање на целото Македонско општество преку процес на демократизација како на внатрешен така и на надворешен план.

Овој процес всушност требаше да промовира една нова филозофија на општествено-политичко живеење, кој требаше да генерира стабилност и просперитет на Македонија и понатаму нејзино приближување и покасно влез во ЕУ и НАТО:

(Крајот на конфликтот од 2001-та и донесувањето на Рамковниот дооговор, можеби беше генератор да се забрза тој процес за создавање на една поинаква и постабилна држава.)

Во државата беа спроведени институционални реформи со цел уредување на Македонија на начин кој ќе даде стабилност на внатрешен (пред сè етнички) план и придонес во активностите и операциите на ЕУ и НАТО на надворешен план, преку придонесот во борбата против тероризмот, заедничката надворешна безбедносна политика на ЕУ и Европската безбедносна и одбранбена политика.

Македонската држава, прашањето на безбедноста и одбраната всушност го гледа преку веќе споменатите организации ЕУ и НАТО, придобивката од нашиот прием во овие организации треба да биде изразена преку постигнување на една политичка и економска стабилност на државата.

Во тој контекст реформските приоритети во однос на политичката и економската димензија треба да опфатат исполнување на неколку поважни активности од страна на Република Македонија, а тоа се:

- Истакнување на македонската кандидатура за пристапување во НАТО и создавање внатрешни и надворешни услови кои се битни за таа цел,

⁸⁷ Види пошироко, О. Бакрески (2008) „Контрола на безбедносниот сектор“, филозофски факултет - Скопје

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

- Поставување начини за запознавање со аргументите и постигнување на Македонија во западните кругови,
- Елиминирање на тенденциите на повредување на принципите на сепарација на државната територија, почитување на човековите права итн,
- Обезбедување предуслови за динамичен и одржлив економски развој и создавање услови за подобрување во сферата на бизнисот,
- Борба со корупцијата и организираниот криминал, реформи во јавната администрација, ангажирање на луѓе според потребните квалификации и потребните компетенции,
- Подготовка за справување со глобалната закана, тероризмот, како голема закана за која мора да се развијат нови дополнителни капацитети итн.

Друга стратедиска димензија на интеграција е проблемот на одбраната која со себе ја носи имплементацијата на следните активности:

- Продолжување на процесот на реструктурирање на вооружените сили за да се направат оперативни во зависност од ресурсите, трансформација и утврдување на воените структури, персонален менаџмент, усогласување на офицерскиот кадар до ниво на пирамидалниот модел на НАТО, кој треба да овозможи структурална, оперативна и техничка внатрешна оперативност со вооружените сили на државите членки на НАТО,
- Компатибилност со НАТО структурите, учество во активностите на Алијансата, учество во вежбите на НАТО/ПЗМ,
- Надградување на искуството од буџетското работење врз база на програми и секако применување програми за усовршување на опремата на војската со примена на воени стандарди на НАТО,
- Градење на инфраструктура според НАТО стандарди итн.⁸⁸

Во таа насока вредно е да се напомене дека Министерството за Одбрана на РМ, покрај низата на документи кои се донесоа, во март 2010 година, одобрена е Стратегијата за Одбрана на Република Македонија, според која за нејзина имплементација, прв чекор

⁸⁸ О. Бакрески (2006) - Перспективите на Република Македонија на патот кон НАТО и ЕУ - „Реформските приоритети на Република Македонија на патот кон НАТО“ Филозофски Факултет, Институт за одбранбени и мировни студии –Скопје, стр.98-99

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

во јануари 2011 година, е донесувањето на Долгорочен план за развој на одбраната за период 2011 – 2020 година, (ДПРО).

Во овој план истакнати се идните цели на безбедносната и одбранбената политика на Република Македонија на долгорочен временски период

За Република Македонија важно е истата да се наметне себеси како сериозен партнер во овие институции со создавање на стабилност на политичка и економска основа, воена стабилност и интероперабилност и усогласеност на законодавството согласно демократските принципи и норми.

6. ПОЛИТИЧКИ И ЕКОНОМСКИ ПРАШАЊА – НАДВОРЕШНА И ВНАТРЕШНА ПОЛИТИКА

Спроведувањето на приоритетите од нашата држава бара континуирано и активно да ги извршува своите цели за интегрирање во европските и евро-атлантските структури. НАТО и членството во ЕУ се на врвот на приоритети на надворешната политика на Република Македонија, за што земјата инвестираше повеќе од една деценија и вложи силни напори за брзи и сеопфатни реформи во сите области.

Постигнатиот политички консензус за членство во НАТО на Република Македонија и ја гарантира цврстата определба на земјата целосно да ги постигне евроатлантските стандарди. Република Македонија во континуитет активно придонесува кон развојот и унапредувањето на билатералните односи со земјите од регионот и таа е активно вклучена во постојните иницијативи за соработка во Југоисточна Европа, со интензивирањето на заедничките напори се придонесува за активности на целиот регион во насока на европска и евроатланска интеграција.

Македонија исто така продолжува да учествува во операциите предводени од ЕУ - придонесува со 11 војници во ЕУ –АЛТЕА мисијата. Република Македонија имаше декларирани сили за 2014 година за Европската унија борбени групи - ЕУ БГ 2014-2, придонесувајќи со 130-150 војници како дел од заштитата на силите, како и штабни офицери и национален елемент за поддршка⁸⁹.

Република Македонија е силно посветена на континуираното унапредување на односите меѓу заедниците, преку целосна заштита на етничкиот, културниот, јазичниот и верскиот идентитет на сите заедници во земјата. Доброто владеење, прави темелити развивања на демократијата, постојат континуирани напори за воспоставување и понатамошен развој на професионални и одговорни институции кои ќе ги сервисираат потребите на граѓаните, за нивна заштита и заштита на нивните права и слободи.

⁸⁹ Според последниот извештај на Европската комисија за Република Македонија од 10.11.2015 година (http://www.sobranie.mk/content/%D0%9D%D0%A1%D0%95%D0%98/PR2015_All_CK_FF_MK_16.11.2015.pdf), нашата држава продолжи да учествува во цивилни и воени операции за управување со кризи во заедничката безбедносна и одбранбена политика (ЗБОП), особено во Босна и Херцеговина, ЕУФОР АЛТЕА. Земјата го прошири учеството во мисијата на НАТО во Авганистан „Одлучна поддршка“ со 38 вработени од 2105 година. Земјата, исто така, официјално има дадено придонес во „Борбената група на Европската унија 2014-2020“ од март 2014 година.

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Државата ќе продолжи со бескомпромисна и неселективна борба против сите форми на корупција и организиран криминал, со цел заштита на правата и слободите на граѓаните и владеењето на правото. Во таа насока како приоритетна цел е спроведувањето на реформите во полицијата и во исполнувањето на (2014-2016) зацртан стратешки план на Министерството за Внатрешни Работи за: зајакнување на борбата против корупцијата и организираниот криминал, зајакнување на довербата на граѓаните во полицијата, подобрување на јавната безбедност и зајакнување на административните капацитети за борба против прекуграничниот криминал и корупцијата, подобрување на ефикасноста во борбата против тероризмот и заштита на националната безбедност, завршување на реформските процеси на полицијата, итн.

Економските приоритети на Владата се однесуваат на: воспоставување на висок степен на економска слобода и еднакви услови за работа на економските оператори, поддршка на претприемништвото, како и продолжување на интензивното извршување на економските реформи за подобрување на бизнис климата и зајакнување на конкурентноста на економијата, зголемување на економскиот раст и намалување на невработеноста.⁹⁰

6.1. Надворешна политика на Република Македонија

6.1.1. НАТО интеграција на Република Македонија

Република Македонија уште од своето осамостојување цврсто се определи за членство во НАТО и во таа насока започна да ја води својата политика во сите сфери на општественото живеење, со градење на своја одбранбена и безбедносна политика и остварување на своите национални интереси, со продолжување на трансформациите и развојот на одбрамбениот сектор како и другите документи и процеси кои ги овозможуваат процесите на реструктуирање и трансформација⁹¹.

⁹⁰ 2014-2015 ANNUAL NATIONAL PROGRAMME OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA FOR NATO MEMBERSHIP, МНР на РМ, стр.7-10, достапно на http://www.mfa.gov.mk/images/stories/GNP/GNP_2014_2015.pdf

⁹¹ Врз основ на член 121 од Уставот на Република Македонија, Собранието на седница одржана на 23 декември 1993 година донесе ОДЛУКА за стапување на нашата држава во членство на

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Нашата определба за членство во НАТО не значи и желба НАТО да ја брани територијата на Македонија. Напротив, тоа е желба на Македонија за рамноправно учество со другите членки на НАТО во равојот на демократијата и стабилноста на Европа.

Зачленувањето во НАТО треба целосно да ги избрише границите и да ги приближи интересите на сите граѓани на Република Македонија, без разлика на нивната етничка припадност и секоја друга разлика. Тоа би придонесло за формирање на неизбежна толеранција која води во прегратките на граѓанското општество каде има се помалку етноси, а се повеќе граѓани.⁹²

НАТО е организација со предзнак на воена организација, но во суштина претставува политичка организација базирана на договор на земјите членки, каде е потребен целосен консензус за прием на нови земји аспиранти за влез во оваа организација.

Северноатланската договорна организација (НАТО), истата таа одлука беше доставена до Претседателот на Република Македонија за понатамошно негово аплицирање како Врховен командант на АРМ. Во Ноември 1995 година, Република Македонија стана членка на „Партнерство за Мир“, 1996 година, нашата држава го потпиша СОФА договорот и дополнителниот протокол на договорот Република Македонија – НАТО, со кој е регулиран статусот на сили на државите членки на НАТО и ПЗМ 1996 година. Република Македонија исто така постави свои офицери за врски во НАТО седиштето во Брисел и во координативната ќелија на ПЗМ во Монс. Во 1997 година, земјата се приклучи на ПАРП и таа година стана членка на ЕАПС.

Приемот на земјата во ПЗМ воосдно беше и прв чекор на приближување кон Евроатланските структури. Патот кон зачленување во НАТО е долготраен и трилив, нашата земја од 1993 година, прави постојани напори со спроведување на реформи и усогласување со евроатланските норми и регулативи, како земја кандидат и силен сојузник на НАТО. АРМ и НАТО имаат одржано голем број на мултинационални вежби, консултации и состаноци со НАТО претставници, во 1998 година дозволен е прелет на НАТО авиони над нашата територија во рамките на ПЗМ, 1999 година, по барање на НАТО, дава согласност за изградба на бегалски кампови за Косовски бегалци, истата година, распоредени се КФОР. За во 2001 година, по започнување на конфликтот во Република Македонија, НАТО од Јуни по одобрување на планот, во август распоредат 3500 војници на НАТО во рамките на мисиите „Жетва“ и „Килибарна лисица“, мисии кои по наше барање траеа до март 2002 година.

Во 2003-2004 година, беша години одбележана со продолжување на трансформациите и развојот на одбрамбениот сектор и АРМ во делот на редукција на персоналот и ослободување од несуштинските активности, ПАРП како и другите документи и процеси кои ги овозможуваат процесите на реструктурирање и трансформација.

Податоците се земен од <http://www.morm.gov.mk>

⁹² Т. Гоцевски (2003) – Македонија во НАТО – Македонската визија за НАТО, Министерство за одбрана на Република Македонија, стр.31-36

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Тоа е и најголемата и можеби несовладлива пречка за Република Македонија, која поради билатералниот спор кој го наметна нашиот јужен сосед и покрај вложените наши напори на сите полиња во НАТО, во 2015 година сеуште чекаме за влез во НАТО.

Република Македонија и покрај оваа пречка цврсто е определена за влез во Евроатланските структури и тоа е еден од главните приоритети на нашата држава и сите реформи (реформи во безбедносниот сектор), се спровдени и се спроведуваат во таа насока.

Согласно тоа, Република Македонија континуирано партиципира во НАТО, ЕУ и ООН мировните мисии. Од 2002 година континуирано, нашата земја со свои сили учествува во интернационални мировни операции, нашите сили постигнаа висок степен на интероперативност, при тоа демонстрирајќи дека се способни да придонесат за глобалната и регионалната безбедност и стабилност.

Република Македонија, како што беше претодно споменато и во 2015 година, планира продолжување на интезитетот на наше учество во мировните мисии. Исто така продолжува со партиципацијата како дел од акциониот план за членство во НАТО (MAP)⁹³, со надеж за покана.

Република Македонија ќе продолжи да посветува посебно внимание на зајакнување на институционалните капацитети за изборот и обуката на цивилниот персонал за учество во мисии предводени од НАТО и мисии на други меѓународни организации, како придонесот за стабилизација и реконструкција во пост-конфликтни ситуации, во согласност со Партнерската цел PG G0017.

Врз основ на тоа, Република Македонија продолжува да се декаларира како држава која ќе придонесува за безбедноста во регионални и глобални рамки со приоритет самостојно обезбедување на својата внатрешна стабилност и понатаму сеопфатен одговор на новите безбедносни ризици и закани во 21 век, како што се организираниот криминал, тероризмот, корупцијата, граничната безбедност и понатаму.

⁹³ Република Македонија, партиципира во АПЧ, уште од 1999 година, АПЧ е подготвителна програма за влез во НАТО. 2008 година, на Букурешкиот самит, беше донесен заклучок на кој Македонија ќе биде поканета за членка веднаш по решавањето на билатералниот спор. Моментално учесник во АПЧ, покрај нашата држава е и Босна и Херцеговина (04.12.2015 година).
http://www.nato.int/cps/en/natolive/topics_37356.htm

6.1.2. ЕУ интеграција на Република Македонија

Република Македонија и Европската унија имаат развиено длабоки и интензивна соработка заснована врз стратешката определба на Република Македонија за интеграција во Европското друштво. Земајќи ги во предвид постигнувањата на Република Македонија, Европската комисија даде препорака за отворањето на пристапните преговори во октомври 2009 година, кој беше обновен во 2010, 2011, 2012 и во 2013 година во својот последен извештај за напредокот (8 октомври, 2014), Европската комисија смета дека со оглед на кумулативно постигнатиот напредок, политичка критериуми се целосно исполнети и се одржува препораката за почеток на пристапните преговори со Република Македонија

Главен приоритет на Република Македонија, останува почеток на преговорите за членство без натамошно одлагање. Владата ќе продолжи со реформите и исполнување на стандардите за влез во ЕУ, со активно промовирање на добрососедските односи и регионалната соработка. Исто така, Република Македонија ќе продолжи да ги почитува во целост обврските што произлегуваат од Спогодбата за стабилизација и асоцијација, што беше исполнета и утврдена во Април 2014, со 10-годишната имплементација на временска рамка.

Како важен реформски приоритет од безбедноен аспект, Република Македонија продолжува постепено да се усогласува и да учествува во надворешната, безбедносната и одбранбената политика на Европската унија и понатаму продолжува да се усогласува со заеднички декларации, изјави и ставови на Европската унија.

Политичкиот дијалог со ЕУ за актуелните прашања од ЕУ за надворешна, безбедносна и одбранбена политика ќе продолжат на различни нивоа и во различни формати. Македонија се согласува со автономни ЕУ рестриктивни мерки против трети земји, физички лица и ги имплементира.

Координативното тело за следење на спроведувањето на меѓународните рестриктивни мерки⁹⁴ ќе продолжи со својата координативна активност која има за цел

⁹⁴Со цел зголемување на ефикасноста во примената на меѓународните рестриктивни мерки и постапување по препораките на Moneyval, беше усвоен нов Закон за меѓународни рестриктивни мерки (Службен весник бр 36 од 23.03.2011), како и неговите подзаконски акти: Одлука за формирање на Координативно тело за

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

постигнување на ефикасност во спроведувањето на мерките. Во 2014 година, Република Македонија се приклучи, со 33 од вкупно 45 одлуки на ЕУ Советот (односно 73% од трасите).⁹⁵

Целта на Република Македонија е полноправно членство во ЕУ, тоа би ни овозможило стабилност, мир, економски просперитет, демократски развој итн. Историски, од 1995 година, кога Македонија воспостави дипломатски односи со ЕУ, во 1996 година, станавме членка на Програмата ФАРЕ. 1997 година, Владата потпиша Спогодба за соработка со ЕУ, 1998 година, Македонскиот парламент донесе декларација за интегрирање во ЕУ развој на односите со ЕУ, како цврста определба на нашата земја. 1999 година, по барање на ЕУ, во Келн е усвоен Пактот за стабилност, 2001-та, во согласност со определените критериуми и како резултат на конкретни чекори, Македонија во Луксембург стана првата земја од регионот што ја потпиша Спогодбата со ЕУ која во перспектива треба да и овозможи полноправно членство во Унијата. Во 2004 година од страна на Советот на министри на ЕУ, во Брисел ратификувана е Спогодбата за стабилизација и асоцијација по одобрувањето на 15-те земји членки на ЕУ и Македонија стана придружна членка на ЕУ, за потоа Македонија истата година на 22 март во Ирска да ја поднесе апликацијата за членство во ЕУ. Тоа е повисоко ниво на односи за Македонија и поголема обврска кон европските партнери. На самитот на шефови на држави и влади на ЕУ одржан на 15-17 декември 2005 година, Република Македонија го добива статусот на кандидат за членство во ЕУ, година порано Македонија ја усвојува Националната стратегија за интеграција во ЕУ.⁹⁶

Покрај чисто интерните фактори во ЕУ во однос на секое идно проширување врз кои Македонија речиси воопшто неможе да влијае, постојат три глобални фактори кои ќе го определуваат темпото на интеграција и членство во ЕУ. Односно:

- Внатрешната безбедносна состојба и општата стабилност,

следење на спроведувањето на меѓународните рестриктивни мерки и Правилник за формирање Регистар за одлуки за воведување на меѓународни рестриктивни мерки.

Република Македонија досега има склучено билатерални спогодби за размена и заштита на класифицирани информации со ЕУ, НАТО, Словенија, Полска, Франција, Хрватска, Естонија, Бугарија, Украина, Албанија, Чешка и Словачка.

⁹⁵ 2014-2015 ANNUAL NATIONAL PROGRAMME OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA FOR NATO MEMBERSHIP, МНР на РМ, стр.15-16, достапно на

http://www.mfa.gov.mk/images/stories/GNP/GNP_2014_2015.pdf

⁹⁶ Министерство за одбрана на РМ (2006), „Перспективите на Република Македонија на патот кон НАТО и ЕУ“, филозофски факултет-Скопје, Институт за одбранбени и мировни студии, стр 49-53

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

- Регионалната ситуација во секој поглед, најмногу целосното безбедносно стабилизирање на Западен Балкан,
- Степенот на исполнување на политичките, економските и правните критериуми за членство од страна на Македонија, што претставува изработка и имплементација на македонската стратегија за членство во ЕУ и нејзина имплементација.⁹⁷

Може да се заклучи дека Република Македонија уште од самиот почеток од конституирањето на својата независност се определи за членство во ЕУ и НАТО, односно започна да води своја автономна политика во сите домени на општественото живеење, како рамноправен меѓународно-правен субјект во меѓународната заедница. Од таму, таа изразува свои принципи на надворешна политика, а во тие рамки и принципи во одбранбената и безбедносната политика, како неделив дел во остварувањето на националните цели. Со цел да се реализира оваа стратегиска определба, Република Македонија постепено ги трансформира своите приоритети и ги интензивира реформите неопходни за членство во НАТО и ЕУ.⁹⁸

6.1.3. Зајакнување на улогата на Република Македонија во меѓународните организации - ОН, ОБСЕ, СОВЕТОТ на ЕВРОПА

За Република Македонија, мултилатерализмот претставува еден од клучните инструменти за промоцијата на фундаменталните вредности на мирот, демократијата, човековите права и развојот. Во тој контекст, главна цел на Република Македонија е јакнењето на ангажманот во Обединетите нации, преку промовирање на политика базирана на фундаменталните вредности на организацијата. Република Македонија настојува да го зголеми својот придонес во мировните операции на ОН, како и да ги зајакне капацитетите за обезбедување хуманитарна и развојна помош. Приоритетните прашања од агендата на 69-то Генерално собрание на ОН на кои се фокусира Република Македонија се: имплементација на милениумските развојни цели; зајакнување на улогата на ОН во однос на превенција на конфликти, одржување и јакнење на мирот;

⁹⁷ Пошироко види: Тасковска Д. „Политичките услови за членство во ЕУ, Евроинтеграција-идеи, состојби, реализација, Зборник на трудови, Правен факултет „Јустинијан први,, Македонска ризница, Куманово 2002,,443

⁹⁸ Министерство за одбрана на РМ (2006), „Перспективите на Република Македонија на патот кон НАТО и ЕУ“, филозовски факултет-Скопје, Институт за одбранбени и мировни студии, стр 49-53

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

разоружување, контрола на оружје и непролиферација; борба против тероризмот; климатски промени и одржлив развој, почитување и заштита на човековите права и засилување на улогата на Советот за човекови права, промовирање на улогата и учеството на жените, имплементација на Резолуцијата на СБ 1325 за жени, мир и безбедност, како и за зајакнување на улогата на младите. Република Македонија ќе продолжи да ги исполнува извештајните обврски во сферата на човековите права, како и во областа на контрола на оружје и разоружувањето.

На 12 ноември 2013 година, Република Македонија беше избрана за членка на Советот за човекови права на ОН, за периодот од 1 јануари 2014- 31 декември 2016 година. Во рамките на ОБСЕ⁹⁹, Република Македонија доследно ги имплементира заложбите во делот на нејзината политичко-воена, економска и хумана димензија. Останува определбата за зголемена партиципација на македонски претставници во теренските мисии на ОБСЕ, како и во набљудувачките изборни мисии на ОДИХР/ОБСЕ. Продолжува соработката со Мисијата на ОБСЕ во Република Македонија, во насока на заокружување на заедничките проекти, како и во насока на нејзино намалување, согласно реалните потреби и постигнатиот напредок во заеднички утврдените приоритети и напредокот на земјата во процесот на интеграција во ЕУ. Имплементирање и промовирање на принципите и стандардите на Советот на Европа¹⁰⁰, како и зајакнување на соработката со експертските мониторинг тела на Советот, остануваат наши приоритети и во наредниот период. Република Македонија придава особено значење на продолжувањето на реформата на Европскиот суд за човекови права. Еднаквите можности помеѓу жените и мажите во Република Македонија остануваат позитивна законска регулатива во сите сфери на општественото живеење¹⁰¹.

⁹⁹ Organization for Security and Co-operation in Europe

¹⁰⁰ Советот на Европа е меѓувладинска организација, која е формирана 1949 година, најпрвин од 10 земји, за покасно да се приклучат други држави, така да денес брои 45 членки. Македонија пристапи во оваа организација во 1995 година. Основни цели на советот се: заштита на човековите права, плуралистичка демократија и владеење на правото, унапредување на свеста и охрабрување на развојот на европскиот културен идентитет и разновидност, барања на решенија за проблемите со кои се соочува европското општество.

¹⁰¹ Годишна национална програма на република македонија за членство во нато за 2014-2015 година, Скопје 2014 година, стр 11-12

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Нашата држава, согласно определбата за добрососедство¹⁰², безбедност, стабилност и соработка во Југоисточна Европа, активно учествува и соработува во Процесот за соработка во ЈИЕ (ПСЈИЕ) и Советот за регионална соработка (СРС), Централно-европската иницијатива (ЦЕИ) и Регионалниот СЕЛЕК Центар во Букурешт¹⁰³.

6.2. Внатрешна политика

Внатрешната политика игра важна улога во постигнувањето на реформските приоритети на Република Македонија во создавањето на безбедносен систем според нормите и принципите на современите држави. Клучна улога за постигнување на тие цели играат Владата и Собранието, јавната администрација, правосудниот систем, унапредувањето на реформите во полицијата и одбраната, изборното законодавство, улогата на медиумите итн.

Во таа насока Владата и Собранието се насочени во остварување на успешна и ефикасна законодавна власт, како една од темелните вредности на владеењето на правото во Република Македонија, притоа следејќи ја стратешката определба за приближување кон Европската унија и НАТО.

Собранието на Македонија е определено за активен политички дијалог на сите пратеничките групи застапени во Собранието. За таа цел продолжува практиката на координација и соработка со потпретседателите на Собранието и координаторите на пратеничките групи во врска со прашањата за унапредување и поефикасно работење на Собранието, за грижата за остварувањето на правата на пратениците и за обезбедување услови за нивната работа. Работењето на Собранието на Република Македонија е уредено со Закон за Собранието и Деловнички одредби не го фаворизираат ниту владејачкото мнозинство, ниту опозицијата, туку ја обезбедуваат рамноправноста и одговорноста на

¹⁰² Република Македонија има цврста определба за градење пријателство, отвореност, партнерски релации и сестрана соработка со земјите од непосредното соседство (Албанија, Бугарија, Грција, Србија и Косово) втемелена на принципот на взаемна доверба и почитување на територијалниот интегритет и суверенитет на сите земји во регионот и нивниот интерес за целосна свро-атлантска интеграција.

¹⁰³ Годишна национална програма на република македонија за членство во нато за 2014-2015 година, Скопје 2014 година, стр 12-14

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

секој пратеник во целокупниот процес на донесување на закони, односно во сите активности на Парламентот¹⁰⁴.

Од гледна точка на учество во безбедносниот систем, спроведувајќи демократски норми, Собранието на Република Македонија игра активна улога, преку учество во работата на безбедносниот сектор, со користење на парламентарните механизми за спроведување на контрола на безбедносниот сектор.

За таа цел се формира парламентарен одбор и комисија во самиот парламент (во нив активно учество земаат пратениците од сите релевантни политички партии со адекватна застапеност).

Парламентарниот одбор за одбрана и безбедност е тело на парламентот кој дава совети и подготвуваат препораки на парламентот во врска со законите или одлуките коишто се однесуваат на националната безбедност или на безбедноста на граѓаните.

Клучните функции на овој одбор се однесуваат на разгледување и известување за каков било предлог на закон или подзаконски акт што го предлага владата. Во рамките на надлежностите се разгледуваат и одлуки за испраќање сили надвор од територијата на Република Македонија. Исто така, работата на одборот се однесува и на испитување и известување за секоја значајна иницијатива од областа на одбранбената и безбедносната политика. Една од најважните функции на одборот се однесува на разгледување и известување за годишните трошоци на одговорните Министерства.

Поголемиот број на парламентарни одбори немаат ингеренции во спроведувањето на законите и не се овластени да донесуваат клучни одлуки за некои прашања, истите имаат најчесто само консултативна улога¹⁰⁵.

За јавната администрација, во тек е изработка на подзаконските акти и подготовките (административни, технички и слично), за отпочнувањето на примената на Законот за административни службеници и на Законот за вработените во јавниот сектор. Со новиот Закон за општа управна постапка (ЗОУП) ќе се унапреди работењето на јавната администрација, преку подобрување на сервисната ориентираност, транспарентност и отчетност.

¹⁰⁴ Годишна национална програма на република македонија за членство во пато за 2014-2015 година, Скопје 2014 година, стр.14-15

¹⁰⁵ Оливер Бакрески (2008), „Контрола на безбедносниот сектор“, Филозофски Факултет-Скопје, стр. 165-166

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Унапредувањето на реформите во правосудниот систем исто така се важен елемент, кој кореспонира во спроведувањето на реформите како во правосудниот така и во безбедносниот сектор, односно истите се взаемно поврзани.

Во рамки на Програмата на Министерството за внатрешни работи за период 2014-2016 година, предвидено е да се реализираат повеќе мерки и активности на спречување и откривање на дела и сторители од областа на организиран криминал. Се реализираат активности за кои е потребен висок степен на специјализација, заради ефективно и економично извршување на специфични и сложени задачи во борба против корупцијата и организираниот криминал на цела територија во Републиката. Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција Скопје, како значаен дел од државниот систем продолжува со спроведување на активностите за борба против организираниот криминал и корупција во земјата. Оваа институција во текот на 2014 година, продолжи да постапува со 13 јавни обвинители, вклучително и Основниот јавен обвинител. Јавното обвинителство од 01.12.2013 година активно го применува новиот Закон за кривична постапка.

Приоритетите во спроведувањето на реформите во полицијата, исто така во претстојниот период фокусот на активностите на Министерството за внатрешни работи ќе биде насочен кон исполнување на Стратешкиот план за 2014-2016 година.

Во областа на медиумите, како средство за слобода на изразување и професионални стандарди, донесен е Закон за медиуми и Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги. Усогласувањето на законодавството во областа на медиумите со новата директива (Европската Директива за аудиовизуелни медиумски услуги), започна во 2011 година со јавна презентација во присуство на TAIEH експерт и сите засегнати страни, каде беше најавено изготвување на нов Закон за медиуми и аудиовизуелни медиумски услуги кој треба да го замени постојниот Закон за радиодифузна дејност.¹⁰⁶

¹⁰⁶Годишна национална програма на република македонија за членство во нато за 2014-2015 година, Скопје 2014 година, Безбедносни прашања - стр 38.

7. ИМПЛЕМЕНТИРАЊЕ НА РЕФОРМИТЕ ВО ОДДЕЛНИ СТРУКТУРИ НА БЕЗБЕДНОСНИОТ СЕКТОР

7.1. Реформи во полицијата

7.1.1. Приоритети во спроведувањето на реформите во полицијата

Во претстојниот период фокусот на активностите на Министерството за Внатрешни Работи ќе биде насочен кон исполнување на Стратешкиот план за 2014-2016 година. Во тој контекст утврдени се приоритетните цели за унапредување на реформите во полицијата, и тоа во доменот на:

- Јакнење на борбата против корупција и организиран криминал;
 - Зајакната борба против корупцијата на сите нивоа и во сите сфери на општественото живеење;
 - Надградба на националната база на податоци;
 - Развој на новиот методолошки пристап за криминалистичко разузнавање, продолжување на имплементација преку развој на аналитички алатки и продукција на криминалистичко разузнавачки продукти;
 - Зајакната борба против сите појавни облици на организиран криминал, особено спречување и откривање на недозволена трговија со дрога и оружје, недозволена трговија со луѓе;
 - Унапредување на меѓународната полициска соработка во борбата против организираниот криминал;
 - Унапредување на меѓу институционална соработка на сите субјекти вклучени во борбата против криминалот;
- Зајакнување на довербата на сите заедници во полицијата:
- Развиени партнерски односи помеѓу граѓаните и полицијата, зголемена доверба на сите заедници во полицијата, афирмиран принцип „community policing”
 - Развиен транспарентен систем на односи со јавноста;
 - Финализирана правична застапеност на сите заедници во полицијата;
 - Јакнење на капацитетите на полицијата за работа со лица со посебни потреби (деца, жени, жртви на семејно насилство);

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Подобрување на јавната безбедност и јакнење на административни капацитети за борба со прекуграничен криминал и корупција:

- Ефикасно и ефективно спречување на сите видови криминалитет;
- Намалување на стапката на криминалот, со дефинирање на краткорочни и среднорочни рокови;
- Зголемена ефикасност во спречување и откривање на криминалот;
- Зголемена лична сигурност на граѓаните и безбедност на имотот;
- Ефикасно и ефективно одржан јавен ред и мир;
- Подобрена безбедност на сообраќајот и намалување на бројот на сообраќајните незгоди и последиците од нив;
- Зајакната контрола на државната граница и спречување нелегална миграција;
- Подобрување на општата здравствена и психо-физичка состојба на полициските службеници;
- Стандардизација на вкупната опрема која ја користи полицијата за извршување на полициските работи;

Подобрување на ефикасноста во борбата против тероризмот и заштита на национална безбедност:

- Современи и софистицирани мерки и активности за разоткривање на организаторите, извршителите и логистичарите на терористичките активности.
- Воспоставена ефикасна размена на информации за терористички групи и нивни мрежи за поддршка;

Заокружувањето на процесот на реформи на полицијата, со:

- Имплементација на обврските што произлегуваат од измените на Закон за кривична постапка;
- Изграден современ модел на полициска организација;
- Воведени нови методи на работа на полицијата;
- Зајакнат принцип на владеење на правото;
- Зголемена заштита и почитување на фундаменталните човески слободи и права;
- Зајакнати материјалните, техничките и кадровските капацитети;¹⁰⁷

¹⁰⁷Годишна национална програма на република македонија за членство во нато за 2014-2015 година, Скопје 2014 година, Безбедносни прашања

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Во борба против тероризмот, Република Македонија и во наредниот период ќе продолжи активно да учествува со сите расположливи капацитети. Во таа насока, надлежните институции ќе продолжат континуирано да преземаат плански и координирани безбедносно-разузнавачки мерки и активности за спречување на опасностите и заканите од тероризам и се повеќе растечкиот радикализам.

Во наредниот период ќе продолжат да се спроведуваат мерките и активностите утврдени во Националната стратегија на Република Македонија за борба против тероризам. Поддржувајќи ги целите и принципите зацртани во основните антитерористички документи донесени од страна на Обединетите нации, Европската унија и НАТО и следејќи ја европската одбранбена и безбедносна политика базирана на четирите столба на борбата против тероризмот на сите европски земји утврдени во Стратегијата за борба против тероризмот на Европската унија, до крајот на 2015 година ќе биде изготвена нова Национална стратегија на Република Македонија за борба против тероризам и Акциски план за спроведување на мерките и активностите кои ќе бидат утврдени во истата. Новата Стратегија ќе придонесе кон континуирано унапредување на постоечките мерки, како и воспоставување на механизми и инструменти за превенција и сузбивање на тероризмот¹⁰⁸.

Реформите во полицијата пред се се зависни од криминалот, корупцијата, кривичните дела со елементи на насилство, новите форми на криминал и слично. Полицијата треба да се промовира на начин што кај граѓанинот ќе презентира грижа за безбедноста и сигурноста во нашето општество. Од полицијата се очекува да го оддржува редот и овозможи спроведување на законите.

Реформите на полицијата се базирани на децентрализација, деполитизација, декриминализација и демилитаризација, односно напуштање на милитаризам и создавање на полиција со капацитет во превенција и спречување на криминалот, капацитет за спроведување на законот како сервис на граѓанинот, соработка со полиции на регионално ниво, Европа и пошироко.

Во контекст на спроведување на реформите досега бса донесени, Стратегија за реформа на полицијата (2003-2004), Национален акционен план за реформа на полицијата

¹⁰⁸ Годишна национална програма на Република Македонија за членство во НАТО за 2014-2015 година, Министерство за Надворешни Работи на Република Македонија.

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

(2005), Стратегија за интегрирано гранично управување(2003), Акционен план за имплементација на Националната стратегија наинтегрирано гранично управување (2005), Национален акционен план за миграција и азил (2002), Национален акционен план за борба против организираниот криминал (2003), Национална стратегија за борба против трговија со луѓе и илегална миграција и акционен план за истото(2006), Стратегиски план на МВР (2006) итн.

Стратегијата за реформа на полицијата се темели на пет цели, односно на:

- Техничка опременост,
- Организација, стручност и економичност,
- Одговорност и мотивација,
- Ефикасност и
- Полиција во служба на граѓаните.

ОРГАНОГРАМ
НА МИНИСТЕРСТВО ЗА ВНАТРЕШНИ РАБОТИ
НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
Ноември 2013

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

7.1.2. Законски регулативи во полицијата во функција на спроведување на реформи

Согласно определбата на Република Македонија за интеграција на нашата држава во НАТО и ЕУ, покрај обврските на Одбраната за спроведување на реформи за усогласување на нашите со евроатланските вредности, аспирациите наметнаа и реформи во полициските структури на нашата држава, како на внатрешен така и на надворешен план.

Реформските приоритети на Министерството за внатрешни работи насочени се кон отварање на полицијата спрема општеството, нејзина демисификација и нејзино ставање во функција на граѓанинот. За спроведување на наведеното, полицијата спроведе одредени реформи изразени преку најразлични кампањи и проекти, во остварување на системот на јавна и државна безбедност.

Доколку тргнеме од нашите аспирации за влез во Европската Унија, оттаму се наметнува потребата нашата полиција целокупно да биде усогласена со европската, од аспект на целосна поврзаност, единство и ефикасност во дејствувањето.

Договорот за Европска Унија,¹⁰⁹ во глава V, ги пропишува Одредбите за заедничка надворешна и безбедносна политика, додека во глава VI пропишани се одредбите за полициска и правосудна соработка во кривичните работи, односно:

Член 29

„Не доведувајќи ја во прашање надлежноста на Европската заедница, целта на Унијата е да обезбеди високо ниво на заштита на граѓаните во рамките на просторот на слобода, безбедност и правда, преку развој на заеднички активности на државите членки во областите на полициска соработка и правосудна соработка во кривичните прашања и спречување на расизмот и ксенофобијата, како и преку борба против тие појави.

Оваа цел ќе се постигне преку спречување и борба против организираниот и другиот криминал, особено тероризмот, трговијата со бело робје, кривичните дела против децата, шверцот со дрога и оружје, корупцијата и фалсификувањето, на следниот начин:

¹⁰⁹ Познат и како Договор од Мастрихт од 1992 година, претставува правна рамка за: Европската заедница за јаглен и челик, Европската заедница за атомска енергија и Европската економска заедница. Согласно потребите со Амстердамскиот договор од 1997 година, ревидирани се одредбите Мастрихт.

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

- Преку поблиска соработка на полициските сили, царинските органи и другите надлежни органи во државите членки, било директно, или со посредство на Европската полициска служба (ЕВРОПОЛ), согласно со членовите 30 и 32;
- Преку поблиска соработка на правосудните и другите надлежни органи на државите членки, согласно со член 31, точка а) до д) и со член 32;
- Преку усогласување, во мера во која тоа е потребно, на прописите на кривичното законодавство на државите членки, (согласно со член 31, точка е).

Член 30

1. Заедничката дејност во областа на полициската соработка, меѓу другото опфаќа:

а). Оперативна соработка со надлежните органи, вклучувајќи ја полицијата, царинските органи и други специјализирани органи на репресија во државите членки, во областа на спречување и откривање на кривични дела и истражување во таа област;

б). Собирање, чување, обработка, анализа и размена на релевантни информации, вклучувајќи и информации со кои располагаат службите за репресија во однос на сомнителни финансиски трансакции, особено со посредство на ЕВРОПОЛ, преку почитување на соодветните прописи во однос на заштитата и податоците од личен карактер;

в). Соработка и заедничка иницијатива во однос на обука, размена на офицери за врска, деташирани, користење опрема и криминалистички истражувања;

2. Советот поттикнува соработка со посредство на ЕВРОПОЛ, а по пет години од денот на стапување во сила на Договорот од Амстердам, особено:

а). му овозможува на ЕВРОПОЛ олеснување и поддржување на подготовките, како засилена координација и спроведување на специфични истражни активности што ги водат надлежните органи на државите членки, вклучувајќи ги оперативните акции на заедничките групи, во кои како поддршка учествува претставник на ЕВРОПОЛ;

б). Усвојува мерки со цел да му овозможи на ЕВРОПОЛ да побара од надлежните органи на државите членки да ја подигнат и да ја координираат истрагата во конкретни случаи,

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

како и да развие специјализирани експертски услуги што можат да им бидат понудени на државите членки, заради помош во истрагите против организираниот криминал;

в). Поттикнува воспоставување контакт меѓу органите на истрага, истражните судии и органите на обвинителството специјализирани во борба против организираниот криминал и со блиска соработка со ЕВРОПОЛ;

г). Воспоставува мрежа од истражувања, документација и статистика за прекуграничниот криминал¹¹⁰;

Во однос на претходно изнесеното, како што беше нагласено Македонската полиција, реформските приоритети ги има насочено во правец на гарантирање на безбедноста преку воспоставена и координирана соработка на регионално и Европско ниво.

Во однос на тоа, се чини дека неизбежно е правната рамка односно законите на нашата држава треба да бидат изменети со цел усогласување со универзално применливите стандарди кои се поставени во Европската Унија, односно почитување на човековите права, фундаменталните слободи и владеење на законите.

Статусот на Македонската полиција се темели на повеќе законски прописи, а пред се на Законот за внатрешни работи,¹¹¹ (каде се пропишани општите начела за работниците во Министерството за внатрешни работи, организацијата, статусот и посебните должности и овластувања, соработката, контролата на вршење на работите итн.) и Законот за полиција,¹¹² со кој што се уредуваат полициските работи, организацијата на полицијата, полициските овластувања и правата и обврските што произлегуваат од работниот однос на полициските службеници во Министерството за внатрешни работи, а што не се уредени со Законот за внатрешни работи, (Член 1 од Законот). Според член 3 од Законот, „основна функција на Полицијата е заштита и почитување на основните слободи и права на човекот и граѓанинот гарантирани со Уставот на Република Македонија, законите и ратификуваните меѓународни договори, заштита на правниот поредок, спречување и откривање на казниви дела, преземање мерки за гонсње на сторителите на тие дела, како и одржување на јавниот ред и мир во општеството”, заради создавање на услови за работа

¹¹⁰ Текстот на Договорот е превземен од-Стојан Кузев (2002) „Збирка на документи од областа безбедноста и одбраната (стратегиски определби)”, НиУБ „Свети Климент Охридски”-Скопје, стр.139-140.

¹¹¹Закон за внатрешни работи („Службен весник на Република Македонија“ бр.42/2014)

¹¹²Закон за полиција („Службен весник на Република Македонија“ бр.114/06)

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

на Полицијата, во Министерството се утврдуваат кадровските и образовните потреби, принципите за напредување во службата и управувањето со човечките ресурси, се донесуваат развојни, организациски и други насоки за работа, се донесуваат планови за користење на материјално-финансиски средства, се донесуваат и спроведуваат планови за изградба и користење на информациски системи за сопствени потреби, се донесуваат и спроведуваат планови за изградба и користење на радио-комуникациски и телекомуникациски системи за сопствени потреби, се утврдуваат потреби за развој и примена на современи научни, криминалистички достигнувања и примена на технички средства, се развива и унапредува меѓународната полициска соработка, се организира и спроведува надзор, внатрешна контрола и финансиска ревизија и се вршат други работи утврдени со закон.¹¹³

Реформите во полицијата во Македонија започнаа во 2002 година, односно со потпишувањето на Договорот за стабилизација и асоцијација помеѓу Република Македонија и ЕУ во 2001 та година. Следната година во рамките на програмата на ЕУ – КАРДС. Во содејство со експертите од земјите на ЕУ и експерти од МВР, досега се направени и усвоени:

- Стратегија за реформа на полицијата (2003) и Анексот на стратегијата (2004),
- Национален акционен план за реформа на полицијата (2005),
- Стратегија за интегрирано гранично управување,
- Акционен план за имплементација на Националната Стратегија за гранично управување,
- Национален акционен план за миграција и азил,
- Национален акционен план за борба против организираниот криминал,
- Национална стратегија за борба против трговија со луѓе и илегална миграција во Република Македонија,
- Работен план на КАРДС твининг проектот „Советодавна поддршка на реформата во полицијата,

¹¹³ Член 4 од Законот за полиција („Службен весник на Република Македонија“ бр.114/06)

- Стратегиски план на Министерството за внатрешни работи и друго.¹¹⁴

7.2. Реформи во војската

7.2.1. Агенда на Министерството за Одбрана на Република Македонија – евроатланска интеграција

Мирот и стабилноста се основа за одржлив развој, а со глобализацијата, интеграциите се императив на современиот свет. Во тој поглед, евроатланските интеграции се најдобрата алтернатива за иднината на Република Македонија и Балканот, а членството во НАТО и ЕУ се наш стратешки приоритет.¹¹⁵

Министерството за Одбрана на РМ има дефинирано три столба врз кои се темели трансформацијата на Армијата и одбраната:

1. Меѓународно во однос на членството во НАТО, дејствува во спроведување на сите реформи и големиот придонес на РМ кон глобалниот мир, преку воени мисии и визибилноста на државата во сите меѓународни институции,
2. На државно ниво и понатаму МО на РМ ќе работи на зајакнување на меѓусебната меѓуетничка и меѓурелигиозна доверба,
3. На ниво на Армијата на Република Македонија, се продолжува со создавање на модерна високо професионална војска, подобрување на стандардот за припадниците на Армијата, како и доближување на војската до граѓаните.¹¹⁶

Министерството за одбрана како институција со постоење од повеќе од 20 години, има јасна визија според која единствена алтернатива за нашата одбрана е членството во Евроатланските воени структури, како рамноправен партнер.

Со донесувањето на Одлуката на Собранието за стапување на Република Македонија во членство во НАТО на 23.12.1993 година, јасно беше поставена заложбата на нашата држава за правецот врз кој ќе се базира идната политика. Од таа појдовна заложба беа донесени низа на законски акти, национални документи за членство, планирачки и анализирачки документи, регионално и меѓународно учество на вежби и

¹¹⁴ Т. Стојановски (2007), „Република Македонија помеѓу самитот во Рига и членството во НАТО“ – реформите во полицијата во Република Македонија, ННУБ „Св. Климент Охридски“-Скопје, стр.67

¹¹⁵ http://www.morm.gov.mk/?page_id=13331&lang=mk

¹¹⁶ http://www.morm.gov.mk/?page_id=13331&lang=mk

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

мировни мисии и слично, за да денес дојдеме до ниво кога МО на РМ и АРМ бидат целосно интероперабилни со НАТО алијансата и спремни за полноправна членка.

Настрана од политичките случување со блокирањето на нашата држава и условувањето од нашите соседи, денес Република Македонија во областа на трансформацијата на АРМ и систематизација на МО на РМ има постигнато значаен успех.

Согласно тоа Република Македонија – Министерството за надворешни работи од ноември 2014 година, има изготвено Годишната Национална Програма на Република Македонија за членство во НАТО за 2014-2015 година, според која се покажува дека континуирано се работи на зацртаните перспективи. Членството за нас е стратешки приоритет на Македонската политика, во кој е инвестирано години наназад со длабоки и сеопфатни реформи во сите области.

Во Национална програма на Република Македонија за членство во НАТО, поставени се следниве цели и приоритети од областа на одбраната и нејзините реформи:

Одбранбени и воени прашања, нашата држава продолжува со интензивните подготовки за членство во НАТО, при што одбранбените способности постојано се надоградуваат во насока на одбрана и заштита на територијалниот интегритет и независноста на Република Македонија, учество во колективната самоодбрана на НАТО, придонес во мисиите на ООН, на НАТО, и на ЕУ и заштита на пошироките интереси на Република Македонија.

Трансформација на армијата на Република Македонија, која е во финална фаза. Трансформацијата треба на АРМ да и обезбеди функционални човечки и материјални ресурси и капацитети, ефикасен систем на командување и контрола и развој на нови способности и капацитети потребни за извршување на мисиите и задачите на Армијата на Република Македонија. Интероперативноста е клучен фактор за успешно делување во здружените меѓународни операции, па така и спроведувањето на препораките на НАТО и исполнувањето на барањата на партнерските цели имаат висок приоритет во развојот на воените способности и капацитети на Армијата согласно Долгорочниот план за развој на одбраната: 2014-2023.

Со Долгорочниот план за развој на одбраната:2014-2023 се планира до 2023 да се развијат 50% распоредливи интероперативни воени способности од севкупната структура на копнените сили на Армијата на Република Македонија.

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Придонесот во меѓународни операции и меѓународна соработка, е стратегиска определба на Република Македонија која најдобро се огледа преку долгорочен и значаен придонес во операциите предводени од НАТО, ЕУ и ООН. Со долгорочниот план за развој на одбраната: 2014-2023, Министерството за одбрана определено за континуирано и активно спроведува одбранбена соработка на билатерално, регионално и на мултилатерално ниво. Цврсто се посветени и на унапредување на регионалната соработка и на зајакнување на регионалната безбедност и стабилност и остануваат и понатаму силен промотор на регионалната одбранбена соработка во рамките на регионалните иницијативи. Блиската и плодна регионална соработка континуирано напредува и отвара нови проекти за развој на заеднички одбранбени способности и капацитети. Континуирано се исполнуваат и превземените обврски од членството во мултилатералните организации, и се дава активен придонес во истите.

ресурсите во одбраната, минатата 2014 година беше одобрен буџет на одбраната во износ од 6.066.844.000 денари (околу **100** милиони ЕУР) или 1,17% од БДП. Во септември истата година извршен е ребаланс на буџетот, односно Буџетот на Министерството за одбрана е намален за околу 324.000.000 денари. Ребалансираниот буџет изнесуваше 5.742.745.000 денари (околу **94** милиони ЕУР) односно 1,15% од БДП. Распределбата по категории на трошоци на ребалансираниот буџет е следна:

- персонал - 69,66%, 38
- операции и одржување -23,18% и
- опремување и инфраструктура - 7,16%.

-Предлог буџетот на Министерството за одбрана за **2015** година, е во износ од 5.852.066.000 денари (околу 96 милиони евра) или 1,12% од БДП. Распределбата по категории на трошоци на предлог буџетот за 2015 година е следна:

- персонал околу 68%, - операции и одржување околу 23% и
- опремување и инфраструктура околу 9%.

Ребалансираниот буџет на Министерството за одбрана за 2014 година и планираниот буџет за Министерството за одбрана 2015 година овозможуваат извршување на функциите и одржување на постигнувањата во Министерството за Одбрана и Армијата на Република Македонија (соодветна пополна со квалитетен персонал, образование и

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

обука, вежби и друго), соодветно логистичко обезбедување, како и придонес во меѓународните операции (ISAF, EU ALTHEA, UNIFIL).

Реализирањето на плановите за опремување на Армијата се одложени за наредните години.¹¹⁷

7.2.2. Законски регулативи во одбраната во функција на спроведување на реформите

Како земја аспират за влез во ЕУ семејството и НАТО алијансата, беа започнати реформи во сите делови на македонското општество, така и во безбедносниот сектор. Согласно тоа беа донесени законски регулативи и нивно имплементирање, а во функција на спроведување на реформите на безбедносниот систем во нашата држава.

Ќе бидат споменати документите од областа на одбраната, безбедноста и разубувањето, како што се закони, стратегии, одлуки, декларации, програми и други документи кои се дел од реформирането на безбедносниот систем и усогласување со ЕУ и НАТО побарувањата.

Во Уставот на Република Македонија, глава VII од истиот, таа е посветена на одбраната на Републиката, воената и вонредната состојба, но исто така низ самиот Устав пропишани се одредби кои се однесуваат на правата и должностите на граѓаните во сферата на одбраната.¹¹⁸

Според Уставот, Одбраната на Република Македонија е право и должност на секој граѓанин. Остварувањето на ова право и должност на граѓаните се уредува со закон,¹¹⁹ т.е. донесен е Законот за одбрана на Република Македонија. Во Уставот од областа на безбедноста и одбраната пропишани се и условите за штрајк во вооружените сили, обврските на пратениците, Собранието како фактор кој одлучува за војна и мир, Претседателот на државата е врховен командант на вооружените сили и претседава со Советот за безбедност.

Уставот пропишува дека „со органите на државната управа во областа на одбраната и полицијата раковојат цивилни лица кои непосредно пред изборот на тие

¹¹⁷ Материјалот е превземен од Годишната Национална програма на Република Македонија за членство во НАТО ЗА 2014-2015 година

¹¹⁸ Устав на Република Македонија, член 20, член 28, член 37, член 38, член 49, член 64, член 68, член 79 итн.

¹¹⁹ Согласно уставот член 75, донесен е Законот за одбрана на Република Македонија, 1992 година.

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

функции биле цивили најмалку три години”, а членот 111 пропишува дека „судните на Уставниот суд не подлежат на обврска во вооружените сили” итн.

Интересно е да се напомене дека од 1991 година до сега, Уставот има претрпено низа на измени и надополнувања, но во Одбраната сеуште нема такви промени.

Закон за Одбрана, во основната одредба од истоимениот Закон се вели дека „Одбраната на Република Македонија се организира како систем за одбрана на независноста и територијалниот интегритет на Републиката. Одбраната на Републиката ја остваруваат граѓаните, органите на државната власт и вооружените сили како Армијата на Република Македонија. Одбраната на Републиката се остварува во согласност со Уставот на Република Македонија, законите, Стратегијата за Одбрана¹²⁰ на Републиката, други документи и меѓународни договори, ратификувани во согласност со Уставот.¹²¹

Законот за одбрана ги регулира правата и должностите на граѓаните во Одбраната (Глава II), понатаму во Глава III се пропишани надлежностите на органите на државната власт, каде е битно да се напомене дека според член 17 од овој Закон, Собранието во остварувањето на одбраната на Република Македонија, ги има механизмите за надзор, утврдува постоење на воена опасност, воена состојба буџетот за одбрана, донесува одлука за членство во колективните системи за безбедност и одбрана, ратификува договори од областа на одбраната и е одговорно за донесување на Национална концепција за безбедност и одбрана на Републиката.¹²²

Претседателот на државата според член 18 од овој Закон, има ингеренции во остварувањето на одбраната како Врховен командант на Армијата, во спроведувањето на оваа функција, истиот донесува Стратегија и план за одбрана, пропишува мерки на приправност, пропишува организација и формација на Армијата, донесува останати документи и прописи од областа на одбраната. Додека пак Владата на Република Македонија од аспект на законските регулативи има обврска да даде мислење за Стратегијата за одбрана и донесува уредби и одлуки од интерес на одбраната.

Министерството за Одбрана, како главен носител на одбраната е инструмент на Владата на државата преку кој врши организирање на одбраната, Министерството с

¹²⁰ Стратегија за одбрана на Република Македонија (Службен весник на РМ, бр. 30 од 01.03.2010 година).

¹²¹ Извадок од Законот за Одбрана (Службен весник на РМ, бр. 42/2001 година и 185/2011 година).

¹²² Национална концепција за безбедност и одбрана на Република Македонија, Собрание на РМ, 11 јуни 2003 година.

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

обврзано за подготовка на Стратегијата за одбрана, предлага мерки за развој и усовршување на одбраната, подготвува план за одбрана, планира, распоредува финансиски средства и ревидира, контролира, донесува планови за годишните активности, донесува прописи од интерес на одбраната итн.

Армијата на Република Македонија како директен извршител во одбраната на државата, од нејзиното формирање,¹²³ постојано е дел од трансформација и систематизација, а со тоа и главен носител на реформите во одбраната и постигнувањето на реформските приоритети, зацртани во мисијата на одбранбениот сектор т.е. мала, современа и перспективна Армија, која ќе одговори на современите предизвици, како рамноправен партнер во НАТО алијансата.

Согласно тоа Генералштабот на АРМ, има за задача за организирање, подготвување и командување со АРМ, како највисоко стручно тело во состав на Министерството за Одбрана. Во извршувањето на тие обврски ГШ на АРМ, му предлага на МО на РМ, организација и формација на АРМ, план за употреба на АРМ, мерки програми и планови кои се од интерес на Одбраната на Републиката.

Во процесот на политичката определба на нашата држава за ЕУ и НАТО интеграции, врз основ на член 15 став 1 точка 1 од Законот за Одбрана (Службен весник на РМ, број 8/92), донесена е Стратегија за Одбрана на Република Македонија,¹²⁴ во која се дадени определбите за изградба и натамошен развој на системот за одбрана, продолжување на надворешната безбедносна политика за соработка со своите соседи и интегрирање во системите за колективна безбедност и одбрана, нагласена е определбата за членство во НАТО, зајакнување на пријателските односи со САД и нагласени се перспективите на нашата земја за градење на иднината во рамките на Европската Унија.

Во таа насока, со цел спроведување на Одлуката на Собранието на РМ за стапување на нашата држава во членство во НАТО алијансата, во 1998 година, од страна на Владата на Република Македонија донесена е Стратегија за интеграција на Република

¹²³ 14 февруари 1992 година-Собранието на Република Македонија го изгласа Законот за одбрана на Република Македонија (Службен весник на РМ, број 8 од 15 февруари 1992 година), додека на 3 јуни 1993 година, Владата на Република Македонија донесе одлука со која 18 август, денот на формирањето на баталјонот "Мирче Ацев" во 1943 година, го прогласи за Ден на Армијата на Република Македонија. 18 август-за прв пат е прославен Денот на Армијата на Република Македонија.

¹²⁴ Стратегија за одбрана на Република Македонија, (Службен весник на РМ, број 45/98)

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Македонија во НАТО,¹²⁵ документ кој ги искажува погледите и ставовите на нашата држава, кои имаат за цел приближување и интегрирање на Република Македонија во евроатланскиот сојуз.

Во Стратегијата за Одбрана на Република Македонија, јасно и недвосмислено се прикажани вредностите, интересите и перспективите на нашата држава, кои се гледаат како реформски приоритет во процесот на реструктурирање на Армијата, продолжување на процесот на проверка и имплементација на ПАРП за постигнување на интероперабилност и применливост на НАТО стандардите, на целокупниот состав на Армијата.

7.3. Реформи на безбедносно-разузнавачките структури

Република Македонија како млада држава денеска е соочена со современите закани и ризици со кој нормално се соочуваат и сите други современи држави. Со губењето на приматот на конвенционалната војна, денешните закани и ризици се изразени преку тероризмот и организираниот криминал, пролиферација на НХБ – оружјата и други современи форми на асиметрични закани. Тоа наметнува една потреба за насочување на напорите, надлежните служби за борба против овие закани, да се реорганизираат и систематизираат со цел навремено и квалитетно да дадат одговор на предизвикот со кој денес се соочуваме.

За превентивно делување во спречувањето на овие закани, реформаторските процеси во Република Македонија започнаа со легислативно уредување на оваа појава со што се овозможи санкционирање во рамките на законот.

Во таа насока донесен е Кривичен Законик на РМ и Одлука на Уставен Суд на РМ, со нивните измени и дополненија донесени се законски мерки кои кореспондираат со околностите. Односно дадена е дефиниција (законска) со која финансирањето на тероризмот(современ) е ставен надвор од Законот, односно истиот е нелегален.

Накратко, од спроведените легислативни мерки, во Република Македонија сеуште не е донесен Закон за тероризам, но затоа може да се поздрават Стратегијата за

¹²⁵ Извор-Стратегија за интеграција на Република Македонија во НАТО,,(Службен весник на РМ, број 51 од 1998 година)

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Национална безбедност на Република Македонија, како основен документ за националната безбедност во државата. Во насока на реформите донесен е Закон за измена и дополнување на Кривичниот Законик (Службен весник на РМ, бр.7/2008), кој се усогласи со регулативите на Европската Унија.

Во рамките на побарувањата на Европската заедница во Република Македонија се донесоа закони и за регулирање на следењето на комуникации и спречување на персење на пари¹²⁶.

Кога станува збор за безбедносно разузнавачката заедница во Република Македонија, системот на разузнавање во Република Македонија е сочинет од три служби и тоа:

- Агенција за Разузнавање,
- Управа за Безбедност и Контраразузнавање при МВР на РМ и
- Сектор-Служба за Воена Безбедност и Разузнавање при МО на РМ.

7.3.1. Агенција за Разузнавање

Како посебен орган на државната управа, Агенцијата за Разузнавање (Понатаму:агенцијата) формирана е со донесување на Законот за агенција за разузнавање од април 1995 година.

Со агенцијата раководи Директор кој за својата работа и работата на агенцијата директно одговара на Претседателот на Република Македонија, додека Владата на Република Македонија има механизам да побара одговорност од истата.

Согласно горе наведениот Закон (Член 2) агенцијата е надлежна „да собира податоци и информации од значење за безбедноста и одбраната на Република Македонија и стопанските, политичките и другите интереси на државата”

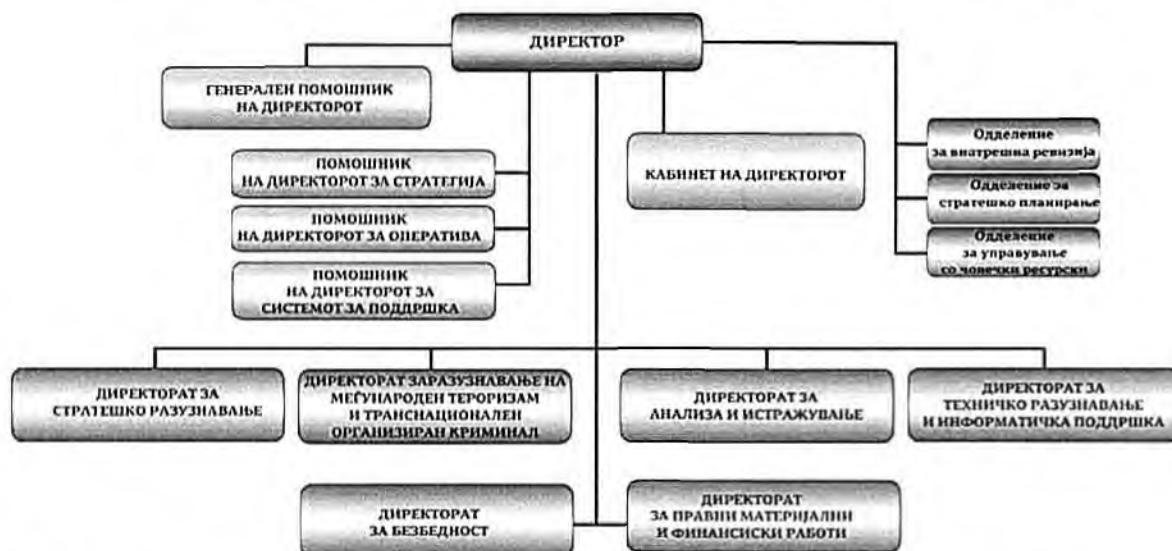
Во рамките на реформите на безбедносниот сектор, особена важна е координацијата и контролата на овие служби, но може да се истакне дека кога во прашање е одбраната и безбедноста на Република Македонија, постои соработка со сродните служби од МО на РМ и МВР на РМ.

¹²⁶Види <http://www.pravo.org.mk/>.

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Како што напоменавме на почетокот надлежностите и одговорностите на Агенцијата се регулирани со Закон и покасно донесените Одлуки за негово изменување и дополнување.

ОРГАНИЗАЦИСКА ПОСТАВЕНОСТ НА АГЕНЦИЈАТА ЗА РАЗУЗНАВАЊЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Органограмот е достапен на сајтот на АРЧ - <http://www.ia.mk/index.asp?language=mkd>

7.3.2. Управа за Безбедност и Контраразузнавање

Законот за внатрешни работи во член 15 до 31, го регулира функционирањето на Управа за безбедност и контраразузнавање при МВР на РМ и како управа според овој закон истата е задолжена за истражување, спречување и надзор на сите насилни акти кои се насочени да го подриваат со Устав утврденото уредување на Република Македонија, а особено за спречување на терористичките активности и кривични дела од областа на организирано криминал, контраразузнавачка активност, како и други напади на демократските институции на државата.¹²⁷

Со управата раководи директор кој е самостоен во извршувањето на работите на управата, а за својата работа му одговара на Министерот за внатрешни работи и на Владата на РМ, која воедно и му дава мандат.

¹²⁷ Фердинанд Оваков (2010) „Улогата на разузнавачките служби во борба против тероризмот и организираниот криминал, НиУБ „св.Климент Охридски“-Скопје, стр.232

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Реформите кои се спроведуваат во рамките на Министерството за внатрешни работи се во насока на создавање на современ систем во кој ќе бидат допрецизирани улогата и надлежностите и истите ќе допринесат за поголема ефикасност и ефективност на оваа служба во одбраната на Уставниот поредок на државата.

Управата е сочинета од седум оддели и тоа:

- Оддел за координација и поддршка,
- Оддел за контраразузнавање,
- Оддел за заштита на уставното уредување и спротивставување на тероризам,
- Оддел за антитероризам и деминирање,
- Оддел за заштита од тешки форми на организиран криминал,
- Оддел за анализа и истражување и
- Оддел за оперативна техника.¹²⁸

Според Член 23 од Законот за внатрешни работи, надлежности на УБК се:

(1) Управата е надлежна за вршење на внатрешните работи поврзани со безбедноста и контраразузнавањето.

(2) Безбедност и контраразузнавање во смисла на ставот (1) на овој член, се работи кои се однесуваат на:

- Контраразузнавачка активност;
- Спротивставување и заштита од тероризам;
- Заштита од други активности насочени кон загрозување или насилно уривање на демократските институции утврдени со Уставот на Република Македонија и
- Потешки форми на организиран криминал кој потекнува од или е насочен кон демократските институции на системот утврдени со Уставот на Република Македонија и може да доведе до нивно загрозување или да има влијание врз безбедноста на државата.

¹²⁸ Види пошироко, Оливер Бакрески (2008) „Контрола на безбедносниот сектор“, Универзитет св. Кирил и Методиј, Филозофски факултет – Скопје, стр132

7.3.3. Сектор-Служба за Воена Безбедност и Разузнавање

Во рамките на Министерството за одбрана на Република Македонија инкомпонирана е Сектор-Служба за Воена Безбедност и Разузнавање (Понатаму: ССВБиР), со задача деноноќно да биде чувар на безбедноста на припадниците на МО на РМ и АРМ.

Со оваа служба раководи раководител, поставен од страна на Министерот за одбрана и истиот има одговорност за спроведување на безбедноста, разузнавањето, контраразузнавањето и сузбивањето на криминалот во одбраната.

Надлежностите на ССВБиР својата законска рамка ја имаат во Законот за Одбрана (Службен весник на РМ, бр.58/06). Тие надлежности детално се опфатени во заглавието XI од наведениот Закон (Член 133 до член 141).

Имајќи предвид дека врвна стратегиска цел во однос на надворешната политика на Република Македонија се до конечната нејзина реализација останува зачленувањето на РМ во НАТО и во ЕУ, неприкосновен факт дека Македонија стана земја која активно учествува во спроведувањето на повеќе меѓународни мисии/операции (Авганистан, Либан, БиХ и Косово), како и поради значителното присуство на припадниците на АРМ во рамките на наведените мисии, пред разузнавањето (ССВБиР) се наметна императивот да се собираат разузнавачки информации од земјите во кои нашите војници се упатени во мисија. Секако со цел да се овозможи, односно да се создаваат услови максимално да се зголеми нивната безбедност. Освен што военото разузнавање мора да собира, да обработува и да анализира разузнавачки податоци за евентуалната загрозност на нашите војници во Авганистан, тоа исто така мора соодветно да посвети вниманието и на актуелните случувања и тенденции актуелни во потесното, и пошироко соседство. Во овој след не смее да се занемари и безбедноста на војниците кои во дадениот момент ја извршуваат својата должност на територијата на Република Македонија.¹²⁹

Горе наведеното, од аспект на безбедноста и разузнавањето само по себе наметнува дека одбраната треба да спроведува реформи со приоритет на обезбедување на

¹²⁹Види пошироко

- Фердинанд Оцаков (2010) „Улогата на разузнавачките служби во борба против тероризмот и организиранiot криминал, НиУБ „св.Климент Охридски“-Скопје, стр.236

-Оливер Бакрески (2008) „Контрола на безбедносниот сектор“, Универзитет св. Кирил и Методиј, Филозофски факултет – Скопје, стр133-135

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

координација и контрола на Македонските служби, зголемување и размената на информации со сродните „пријателски“ служби од соседството и пошироко, постојано следење на сите случувања и тенденции за загрозување на безбедноста на нашата држава итн.

Во рамките на АРМ со мисија за остварување на безбедноста, разузнавањето и контраразузнавањето е J-2 (безбедност) при ГШ на АРМ, потчинети на Началникот на Генералштабот на АРМ и во тесна корелација со ССВБир на МО.

7.3.4. Законски регулативи во безбедносните служби во функција на спроведување на реформите.

Статусот на разузнавачките служби.

Со осамостујувањето на Република Македонија, покасно беше поставена рамката на националната безбедност, односно зачувување на интересите на државата. Од тогаш па наваму дојде до трансформација на законите и ризиците кои многукратно се зголемија во последните дваесет и пет години. Во се поновите документи за одбрана и безбедност, се повеќе се истакнуваат законите и ризиците како што се сајбер војувањето, опасностите по животната средина, опасностите од НХБо и неговата пролиферација, екстремниот национализам итн.

Согласно тоа, постоечките Македонски разузнавачки служби,¹³⁰ иако околината во која дејствуваат претрпи промени од аспект на горе споменатите закани, во поглед на организацијата овие служби немаат претрпено некои поголеми промени.¹³¹ Формирањето на овие служби е поткрепено со законски документи, односно Законот за Агенција за Разузнавање, Законот за внатрешни работи и Законот за Одбрана.

Во април 1995 година, беше донесен Законот за Агенција за Разузнавање,¹³² а покасно е формирана и Агенцијата за Разузнавање, Законот има претрпено многу малку измени и дополни до 2001 година, за наваму истиот да остане непроменет¹³³

¹³⁰ АР – Агенција за Разузнавање,
УБК – Управа за Безбедност и Контраразузнавање при МВР на РМ и
ССВБир – Сектор-Служба за Восна Безбедност и Разузнавање при МО на РМ

¹³¹ Помал акцент на реорганизација беше даден во периодот после 2001 година, односно после вооружениот конфликт.

¹³² Закон за Агенција за Разузнавање („Службен весник на РМ“ бр.19/95)

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Со Законот за Агенцијата за разузнавање, се регулира работата на агенцијата. Член 2 пропишува дека „Агенцијата е надлежна да собира податоци и информации од значење за безбедноста и одбраната на Република Македонија и стопанските, политичките и другите интереси на државата.“.

Законот, пропишува дека агенцијата задолжително треба да доставува извештај до претседателот. Понатаму, се дозволува и други државни органи да добиваат информации и анализи од агенцијата за прашања од значење за нивниот делокруг. И навистина, многу од нив добиваат такви извештаи секоја недела. Меѓутоа, во однос на другите функции, агенцијата би била поефикасна кога би имала појасен законски мандат, особено во поглед на интеракцијата со другите безбедносно-разузнавачки служби.

Агенцијата беше создадена како независно тело, подредено на претседателот. Меѓутоа, постојат некои области на надлежност кои и дозволуваат на Владата директно да влијае врз работата на истата. Тука спаѓаат одобрувања поврзани со кадарот, како и одобрувања на методите и средствата на агенцијата. Дополнително, Владата може да побара одговорност од директорот на агенцијата за неговата работа и има контрола врз нејзиниот буџет.¹³⁴

Управата за безбедност и контраразузнавање, мандатот и нејзините надлежности се пропишани во Законот за внатрешни работи,¹³⁵ согласно овој Закон управата е надлежна во областа на контраразузнавачка активност, спротивставување и заштита од тероризам, заштита од други активности насочени кон загрозување или насилно уривање на демократските институции утврдени со Уставот на Република Македонија и потешки форми на организиран криминал кој потекнува од или е насочен кон демократските институции на системот утврдени со Уставот на Република Македонија и може да доведе до нивно загрозување или да има влијание врз безбедноста на државата.¹³⁶ Во своите надлежности управата по претходно одобрување од истражен судија, јавен обвинител или

¹³³ <http://www.ia.mk/index.asp?language=mkd>

¹³⁴ Текстот е превземен од тинк-тенк организацијата „Аналитика“ ,автор Андреја Богдановски „Управување со безбедносно – разузнавачките служби во Македонија“. www.analyticamk.org

¹³⁵ Закон за внатрешни работи. („Службен весник на Република Македонија бр. 92/09“).

¹³⁶ Надлежност на Управата, Член 23 од Закон за внатрешни работи.

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

врховниот суд има право да користи специјални истражни мерки како прислушување, следење, вршење на претрес на приватен имот и користење на лажен идентитет.¹³⁷

Управата согласно законските прописи има полициски овластувања, вклучително и употреба на оружје и право за апсење.

Согласно член 25, пропишана е одговорноста на Директорот на управата, односно истиот е самостоен во извршувањето на работите на управата и за својата работа му одговара на Министерот и на Владата на Република Македонија.

ССВБиР, служба која дава допринос за безбедноста и разузнавањето во Министерството за одбрана, нејзиниот мандат и надлежности се пропишани со Законот за Одбрана од 1992 година, кој е заменет со Законот за Одбрана од 2001 година. Од тој период наваму донесени се низа на измени и дополнени на овој Закон.¹³⁸

Според Законот, ССВБиР е надлежен за разузнавање, контраразузнавање, спречување и откривање на кривични дела и заштита на силите и тајните податоци во одбраната.¹³⁹

Во утврдувањето на ингеренциите на оваа служба удел имаат земено и Закон за следење на комуникациите,¹⁴⁰ односно следење на комуникациите за дела кои се однесуваат на воените сили и државата, односно ССВБиР на МО во овој сегмент може да делува во опсегот на воените радио фреквенции т.е. високи фреквенции-HF, многу високи фреквенции-VHF и ултрависоки фреквенции-UHF и Законот за класифицираните информации,¹⁴¹ кој според член 1 од овој Закон се уредува класификацијата на информациите, условите, критериумите, мерките и активностите што се преземаат за нивна заштита, правата, обврските и одговорностите на создавачите и корисниците на класифицирани информации, меѓународната размена, како и други прашања во врска со користењето на класифицирани информации.

¹³⁷ Закон за следење на комуникациите. („Службен весник на Република Македонија бр. 121/2006“), односно врховниот суд може да издаде дозвола за следење на комуникациите за дела кои се наведени во член 29.

¹³⁸ Пречистен текст на Законот за Одбрана („Службен весник на Република Македонија бр. 185/11“).

¹³⁹ Глава XI, од Законот за Одбрана („Службен весник на Република Македонија бр. 185/11“).

¹⁴⁰ Член 29 и 30 од Законот за следење на комуникациите. („Службен весник на Република Македонија бр. 121/2006“).

¹⁴¹ Закон за класифицирани информации („Службен весник на Република Македонија бр. 9/2004“).

8. ИНСТИТУЦИОНАЛНИТЕ ПРОБЛЕМИ СО КОИ СЕ СООЧУВА БЕЗБЕДНОСНИОТ СЕКТОР ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Виталните интереси¹⁴² на Република Македонија, кои се пропишани во повеќе битни документи (закони) на нашата држава, го трасираат патот на функционалната мултиетничка демократија, изразена преску, политичко одбранбената интеграција во евроатланските структури, меѓународно учество, унапредувањето на демократијата и меѓуетничките односи, се со цел заштита и унапредување на мирот и безбедноста и унапредување на демократските вредности на државата.

За постигнување на наведеното, безбедносниот сектор треба да биде изграден на начин пропишан според демократските вредности, односно да биде поставен врз механизми според кој истиот ќе функционира. Компонентите на безбедносниот сектор (војска, полиција, разузнавачки служби), треба да функционираат согласно потребите на државата и само во нејзин интерес. За таа цел потребно е организација според стандарди на самиот сектор, почитување на пропишаните закони кои ја регулираат работата на безбедносниот сектор, функционирање на формалните механизми на контрола на безбедносниот систем,¹⁴³ работа на извршната (Претседател и Влада) и законодавната власт (парламентарни комисии од областа на безбедноста) и функционирање на неформалните механизми (цивилното општество, медиумите, НВО), народниот правобранител,¹⁴⁴ ревизија на буџетот¹⁴⁵ и слично.

Покрај функционирањето на контролните механизми, важни елементи во остварувањето на ефикасен безбедносен сектор претставува и координацијата, како помеѓу безбедносните субјекти, така и помеѓу нив со демократски избраната власт.

Во таа смисла, во досегашното постоење на современа македонска држава, воочени слабости има во функционирањето на парламентарните комисии,¹⁴⁶ улогата на Претседателот во доменот на Уставно регулирање на овластувањата во делот на

¹⁴² Види Стратегија за одбрана на РМ („Службен весник на Република Македонија бр. 30/10“).

¹⁴³ О. Бакрески (2008) „Контрола на безбедносниот сектор“, филозофски факултет - Скопје

¹⁴⁴ Закон за народниот правобранител („Службен весник на Република Македонија бр. 60/03“).

¹⁴⁵ Закон за државната ревизија („Службен весник на Република Македонија бр. 133/07“).

¹⁴⁶ О. Бакрески (2005) „Координација на безбедносната заедница во Република Македонија“, филозофски факултет - Скопје, стр. 78-79

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

прогласување на воена и воопредна состојба,¹⁴⁷ Претседателот како Врховен командант и координатор на безбедносната заедница,¹⁴⁸ функционирањето на Советот за безбедност,¹⁴⁹ положбата и функциите на Владата на Република Македонија во однос на одбраната, покрај надлежностите кои се утврдени со Уставот и законот за одбрана, таа треба да посвети внимание на доизградување на инструментите за спроведување на одбранбената политика, на правилно и наменско трошење на буџетот за одбрана, на доизградување на инструментите и процедурите за остварување на раководењето и командувањето со одбраната, реструктурирање, димензионирање, опремување, професионализација на Армијата, согласно човековите ресурски и економските можности итн.¹⁵⁰

Најголемиот проблем во практика досега се појавува кога има потреба за ангажирање на полицијата и на армијата, бидејќи едно лице не издава наредба за нивна употреба.

Министерството за Одбрана и Министерството за Внатрешни Работи се дел од Владата, додека Претседателот како Врховен командант има влијание во МО на РМ. Иако има подобрени правни решенија кои ги појаснуваат деловите на одговорност во Армијата, во практиката се уште се појавуваат проблеми.

Претседателот на Републиката како Врховен командант на вооружените сили има одлучувачка улога во рамките на раководењето и командувањето со Армијата. Тоа претставува комплексна и сложена активност за чие остварување освен Претседателот на државата се ангажираат соодветни лица кои придонесуваат за успешно извршување на оваа специфична активност. Во рамките на ингеренциите на Претседателот спаѓа и донесувањето бројни акти кои понатаму се проследуваат до Министерството за Одбрана (ГШ на АРМ) заради нивно понатамошно спроведување. Оваа соработка јасно ја рефлектира меѓузависноста помеѓу Претседателот и Министерството. Но, постојат и ситуации кога се појавуваат и проблеми во спроведувањето на одлуката.¹⁵¹

Може да се заклучи дека Владата со своите ресори е главниот носител на реформите во сите сектори на државата. Процесот на реформи треба да се насочи кон

¹⁴⁷ О. Бакрески (2005) „Координација на безбедносната заедница во Република Македонија“, филозофски факултет- Скопје, стр. 85

¹⁴⁸ Ibid, стр. 86-88

¹⁴⁹ Ibid, стр. 88-90 и 150-153

¹⁵⁰ Ibid, стр. 99

¹⁵¹ Ibid, стр. 177

реформа/адаптација на некои елементи, креирање нови елементи и растурање други, како и хармонизација на взаемни функции и процедури. Лесното средување на тие процеси бара успешно менаџирање и станува дури и покомплексно ако не е поткрепено со доволни човечки, финансиски, временски и други ресурси. Како последица на тоа потребни се знаење и мудрост од страна на извршната власт за да се постигне целта во овој контекст.¹⁵²

8.1. Министерство за Одбрана на Република Македонија/Армија на Република Македонија

Со определбата на Република Македонија, за интеграција во НАТО алијансата, пред одбраната се појави потребата за нејзино усогласување со НАТО принципите, пред се за создавање на интероперабилност на нашата одбрана со сојузниците и наша реорганизација со цел надминување на стариот модел на одбрана.

Најголем дел од преземените ангажмани во процесот на реструктурирање на АРМ кон НАТО, во изминатиот период се одвиваа во насока на елиминирање на пројавените слабости кои беа воочени во одделни области и сегменти. Впрочем евидентираните недостатоци на одбраната и на АРМ, кои се карактеристични за изминатиот период, всушност, беа платформа врз која се утврдуваа главните насоки на реструктурирање со цел елиминирање на слабостите и воспоставување на поинакви способности. Притоа за некој аспекти беше потребно подолго време за имплементирање, додека за други, работите одеа релативно побрзо.

И покрај тоа што одбранбените сили беа редуцирани и реорганизирани на начин кој приближно соодејствува на потребите на Република Македонија, сепак останаа повеќе недоразвиени способности и недостатоци кои треба да се надминат.

Имено, анализите покажаа дека одбраната и одбранбените сили се уште не беа дизајнирани за справување со новите ризици и опасности. Имавме лимитирани капацитети за справување со неконвенционалните и асиметрични закани, надополнето со недостиг на вештини за поддршка на цивилната власт во справување со разни безбедносни предизвици.

¹⁵²О. Бакрески (2005) „Координација на безбедносната заедница во Република Македонија“, филозофски факултет- Скопје, стр. 180

Моќта на АРМ главно беше ориентирана кон водење на конвенционални дејства со висок степен на примена на оклоп и механизација. Згора на тоа и законската рамка и процедурите, не беа доразвиени за справување со новите предизвици што посебно се однесува на делот врзан за интероперабилноста со силите и органите на внатрешната безбедност и меѓуресурските процедури за соработка и дејствување.¹⁵³

Буџетските средства со кои располага МО на РМ и АРМ,¹⁵⁴ во однос на аспирациите и потребите за градење на мала компатибилна и интероперабилна војска, е доста мал, т.е. со од околу 8000 вработени лица, и оперативни расходи по лице 642 илјади денари, голем дел од средствата се трошат на покривање на издатоците за персоналот и одржување на опремата и инфраструктурата. Тоа сето оди на сметка на вложување во модернизацијата, обуката на кадарот, готовноста, слабеење на животниот стандард, назадување на развојот на армијата, технолошките истражувања и друго.

Етничката и половата застапеност во армијата исто така беа важен елемент кој требаше да се исполни, кој пак од друга страна неговото брзо пополнување на тие бројки, донесе некавалитетен кадар, кој беше вработуван рушејќи ги поставените норми, кој, каков и со кои способности, може да биде припадник на одбранбените сили.

Проблемите со деполитизацијата на војската се исто така важен фактор за безбедносниот сектор, каде со спроведување на реформите, неговиот индекс треба да биде се помал, односно влијанието на политиката и политичките партии, треба да се исклучи од контакт со војничкиот дел. Во едно демократско општество, најрестриктивното сфаќање на процесот на деполитизација на војската се сведува обично на формално правното и фактичко оневозможување на дејствување на политичките партии во рамките на војската организација. Со други зборови, тој се сфаќа како ослободување на војската како институција од каков било организиран и институционален идеолошки и политички притисок и влијание. Меѓутоа, честопати дури и ваквото сведување на деполитизацијата на департизација, во практика доживува неочекувани тешкотии.¹⁵⁵

¹⁵³ Зоран Нацев, Димче Петровски(2009) „АРМ кон НАТО“- концептуален приод и организационен развој, Филозофски факултет - Скопје

¹⁵⁴ Министерство за финансии на РМ, буџет за 2015 година, <http://www.finance.gov.mk/mk/node/4105>, стр 27-28

¹⁵⁵ Билјан В. Цветковска (1995) „Војската и демократијата“, СРП-Каталогизација во публикација Народна и универзитетска библиотека „Климент Охридски“ – Скопје, Види стр.141-146

8.2. Министерство за внатрешни работи на Република Македонија/полиција

Исто како и одбраната и полицијата се соочува со проблеми во спроведувањето на реформите. Започнувањето на реформите во полицијата во Република Македонија се однесуваат пред се на јавната безбедност. Стратегиите за реформи во останатите сектори, кои исто така можат да применуваат законски овластувања мора да се усогласат до ниво на функционално единство.¹⁵⁶

Реформите на полицијата треба да бидат надополнети и синхронизирани со реформите во другите области на кривично-правниот систем (КПС), со цел да се подобри ефективностa и ефикасноста на целокупниот кривично-правен процес и да се обезбедат одржливи реформски резултати и постигнувања во различните области на КПС.¹⁵⁷

Реформските зафати во полицијата предизвикаа различни реакции во јавноста. Тие во основа може да се групираат на ставови кои го поддржуваат процесот на реформи и критички ставови во кои преовладува мислењето дека реформите се сувопарни и нерамномерно ги осветлуваат прашањата кои се предмет на реформи. Сепак, најголем број од познавачите на полициските работи, вклучувајќи ги и оние кои имаат критички ставови се единствени дека треба да се продолжи со реформи на полицијата.

Идентично е мислењето кое се однесува и на Законот за полиција. Неговото донесување беше оптоварено со видливи несогласувања кај политичките партии. Така законскиот текст кој регулира многу чувствителни области, станува уште покомплициран од аспект негово имплементирање и спроведување согласно начелата за поголема ефикасност и економичност и децентрализација во полициското работење.

Во извештајот на Европската комисија за Република Македонија од ноември 2006 година, во делот на политичките критериуми, реформите во полицијата се коментираат на следниов начин: „Извршено е реструктурирање во Министерството за внатрешни работи и во полицијата, но не целосно во согласност со стратегијата за реформа на полицијата од 2003 година. Донесувањето на нов закон за полиција ги задоволува клучните приоритети на Европското партнерство. Доцнењето со донесувањето на овој закон го попречи

¹⁵⁶Трпе Стојановски (2007), „Република Македонија помеѓу самитот во Рига и членството во НАТО“ – реформите во полицијата во Република Македонија, НиУБ „Св. Климент Охридски“-Скопје, стр.67

¹⁵⁷Прирачник „Реформа на полицијата во рамката на реформите на кривично-правниот систем“, ОНЗ/ЕСПП / Серија на изданија, Том 1, ОБСЕ 2013

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

процесот на децентрализација на полицијата и создавањето нов систем на назначување на началници на полициските станици, со што се одложи спроведувањето на реформата”.¹⁵⁸

Реформските приоритети во полицијата се таа да биде корисна и блиску до народот и која ќе се грижи за безбедноста и сигурноста на граѓаните.

Иако постои инертност и отсуство на политичка воља за спроведувањето на реформите во полицијата, во изминатата деценија направен е значаен исчекор во подобрување на работата на полицијата, децентрализацијата, намалувањето на бројот на полициски службеници согласно стандардите и зголемување на полициски службеници од делот на малцинските заедници во нашата држава.

8.3. Разузнавачки служби

Разузнавачките служби се клучната компонента на секоја држава, кои даваат независна анализа на информациите што се однесуваат на безбедноста на државата и на општеството и заштита на неговите витални интереси. Новите закани и ризици по внатрешната безбедност кои произлегуваат од меѓународниот тероризам, трговијата со дрога, криумчарењето, организираниот криминал и нелегалната миграција, се јасен повик за засилување на разузнавачките активности.¹⁵⁹

Во однос на изнесеното, се заклучува дека работатата на тајните служби всушност е собирање на податоци, нивна анализа и понатамошна дисеминација, односно доставување на обработените податоци до релевантните фактори на државата, задолжени за нејзината безбедност. При вршењето на задачата, потребна е висока тајност, што пак од друга страна се појавува опасноста од злоупотреба на информациите за други цели. Разузнавачките служби на тој начин може да станат закана за самото општество и политичкиот систем кои треба да ги штитат. За да се спречи тоа покрај извршната контрола, за овие служби потребно е и надзор над нив (демократски и парламентарен) и нивна целосна транспарентност и отчетност, за нивната работа.

Како мониторирана земја, недостатоци се воочени и во Извештајот на Европската

¹⁵⁸ Т. Стојановски (2007), „Република Македонија помеѓу самитот во Рига и членството во НАТО“ – реформите во полицијата во Република Македонија, НиУБ „Св. Климент Охридски“-Скопје, стр.67

¹⁵⁹ Парламентарен надзор на Секторот за безбедност, начела, механизми и практики, IPU-DCAF, ГЕОГРАФ, Београд, 2003, стр.64

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

комисија за Република Македонија, каде од областа на безбедноста дадени се забелешки во:

- Надзорот над разузнавачките служби Теоретски, земјата има воспоставен систем за надзор, кој не функционира во пракса во случајот на безбедносните и на разузнавачките служби. Собраниските комисии кои се одговорни за надзор над безбедносните и разузнавачките служби, од една страна, како и следењето на комуникациите за потребите на разузнавањето и спроведувањето на законот, од друга, се состануваат нередовно или воопшто не се состануваат во последните неколку години. Тие не ги исполнија нивните законски обврски за известување, не спроведоа инспекции (до оваа есен) и не го натераа Министерот за внатрешни работи или директорот на разузнавачката служба да се појави пред нив. Не е преземена доволна одговорност за сериозните пропусти во рамките на разузнавачката служба за да се спречи нелегалното следење на приватните комуникации на поединци во текот на еден подолг период. Мора да се спроведат јасните препораки за надзорот и реформите на разузнавачките служби содржани во Итните реформски приоритети¹⁶⁰.

Кај нас функционираат три безбедносни служби (погоре споменати) и истите се соочуваат одредени институционални проблеми во нивната работа.

Помеѓу трите безбедносни служби во Македонија постои функционална зависност и поврзаност, но сепак овие структури не се врзани ниту вертикално, ниту хоризонтално, туку по линија на соработка и стручно насочување. Тоа значи дека разузнавачко-безбедносниот систем се уште е недоизграден, особено во поглед на координирањето и покрај тоа што се спроведени реформи во одбраната и се остваруваат реформи во полицијата.

Оттука, се наметнува потребата за законско регулирање на разузнавачкиот сегмент кој треба да ги обедини разузнавачките и контраразузнавачките напори и да ги создаде основните претпоставки за градење единствен систем кој треба да биде темел на разузнавањето и контраразузнавањето на Република Македонија. За остварување на тоа неопходен е политички консензус кој ќе го поддржи основниот концепт на разузнавачки и

¹⁶⁰Европска комисија: Работен документ на службите на комисијата извештај за Република Македонија 2015
Достапно на:

http://www.sobranie.mk/content/%D0%9D%D0%A1%D0%95%D0%98/PR2015_All_CK_FF_MK_16.11.2015.pdf

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

контраразузнавачки систем кој треба да биде поддршка на политиката што ја водат институциите, мисиите на АРМ, но и работата на македонската полиција.¹⁶¹

Според извршена анкета, од О. Бакрески (Филозофски факултет- Скопје, Институт за безбедност, одбрана и мир и развој), за суштинските проблеми во работата на разузнавачките служби, од страна на испитаните претставници на сектор за одбрана и сектор за безбедност, посочени се неколку проблеми.

Првиот проблем е во однос на остварувањето на функциите на Агенцијата за разузнавање. Мислењата одат во насока дека таа не ја остварува својата функција заради самата поставеност. Доста функции се непотребни. Нејзините задачи се земени според примерот на некои западни држави, што значи дека не се приспособени на нашите услови. Агенцијата е преобемна и има доста непотребни и недесфинирани функции. Посочено е од испитаниците дека постои испреплетување на ингеренциите и на функциите помеѓу Агенцијата за разузнавање и Управата за безбедност и контраразузнавање, особено во делот на меѓународниот организиран криминал и во делот на криминалистичката полиција. Има мислење од претставниците на извршната власт дека внатрешната функција е добра, но проблемот се јавува во тоа што е многу малку подложна на оценка на парламентарната комисија и дека во нејзината работа и до нејзините информации нема пристап ниту една безбедносна институција на државата, така што се бележи отсуство на критички надзор над работењето за да може да се артикулираат вистинските задачи аналогно на нејзината намена и нејзината поставеност.

Вториот проблем што е посочен е во однос на кадровската екипираност. Уште од формирањето на АР е направена голема грешка во однос на пополнувањето со кадри. Во основа, без некои одредени критериуми, само физички беа извлечени поединци од МО и МВР. Таа поделеност и меѓусебна нетрпеливост меѓу кадрите на МВР и МО е присутна и денес.

Во однос на персоналниот менаџмент дел на испитаниците од експертската заедница сметаат дека се воочуваат проблеми од недостаток на квалитетни кадри и потребно ниво на професионализација, а се чувствува и влијанието на политизацијата.

Следно, за испитаниците специфична е деференцијата што се јавува меѓу Претседателот на државата и Владата во однос на Агенцијата за разузнавање.

¹⁶¹Оливер Бакрески (2012) „Контрола на безбедносниот сектор“, филозофски факултет – Скопје, стр.94

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Претседателот го назначува Директорот на Агенцијата, а од друга страна финансискиот дел и кадарот го назначува владата.¹⁶² Тоа значи дека ако Владата сака да ги ограничи информациите, тогаш наједноставно е да ги намали финансиските средства за Агенцијата. Неопходно е информирањето да биде двострано. Агенцијата му доставува информации исклучиво на Претседателот под кого е потчинета, но од друга страна Владата е таа што плаќа и би требало да добива информации.¹⁶³

Споменатите проблеми во поголемиот дел исто така се однесуваат и на другите две служби кои оперираат во нашата држава. Од пракса (2001) се покажало дека постои несогласување и немање на воља за соработка меѓу МО, МВР и АР, дезорганизирана команда над безбедносните служби, ангажирањето на полицијата и армијата итн. Исто така, често ни се презентирани несогласувањата помеѓу Претседателот на државата и Владата, во однос на ингеренциите, што пак доведува до забавување на процесите во спроведувањето на реформите и извршувањето на задачите.

Реформите кај цивилната и кај воената компонента претставуваат вистински предизвик и приоритет за нашата држава. Отука, еден од основните услови за успешно спроведување на реформите е воспоставување ефикасна комуникација помеѓу цивилниот и воениот сектор, која може да ја зајакне довербата помеѓу овие две компоненти и позитивно да се одрази врз динамиката на реформите.¹⁶⁴

¹⁶² Особено изразен овој проблем во Република Македонија, беше во период кога имавме Претседател на држава кој доаѓа со спротивна партиска ориентираност во однос на Владата.

¹⁶³ Оливер Бакрески (2005) „Координација на безбедносната заедница во Република Македонија“, филозофски факултет- Скопје, стр.145-150

¹⁶⁴ Исто, стр.182

ЗАКЛУЧОК

Може да се заклучи дека концептот - реформа на безбедносниот сектор, всушност е еден вид на проект кој бил прифатен во деведесетите години на минатиот век и кој во текот на годините и самиот има доживеано бројни трансформации. Отука, реформата на безбедносниот сектор може да се дефинира како „процес на адаптација на актерите на безбедносниот сектор на политичките и организационите побарувања на трансформацијата¹⁶⁵“, а реформиран безбедносен сектор, како сектор кој „ефикасно и ефективно ја спроведува човечката и државната безбедност во рамките на демократско владеење“.¹⁶⁶

Согласно тоа, предмет на истражување беше безбедносниот сектор во Република Македонија и неговите реформи во функција на градење на ефикасен безбедносен систем, во кој се засновани ефикасноста, ефективноста, човековата безбедност, државната безбедност и демократското владеење.

Концептот на РБС инкорпорира вредности на либерална демократија и подразбира напор вложен тие вредности да бидат и усвоени,¹⁶⁷ што пак подразбира домашна воља но и помош на меѓународната заедница. Така да реформите во Република Македонија треба да бидат во корелација со желбата за членство во НАТО и ЕУ и прифаќањето на евроатланските безбедносни правни норми и стандарди.

Општата цел на истражување беа реформските приоритети на безбедносниот сектор во Република Македонија во функција на градење на ефикасен безбедносен систем, кој во спрега со посебните цели на истражувањето дадоа еден увид во организациската поставеност на носителите на безбедносниот сектор во Република Македонија и на начинот на нивното функционирање и одговорности кои ги имаат како спрема државата така и спрема поединецот, како еден важен реформски приоритет. Од досега спроведените

¹⁶⁵ Timothy Edmunds, *Security sector reform in transforming societies: Croatia, Serbia and Montenegro* (Manchester: Manchester University Press, 2007).

¹⁶⁶ Heiner Hanggi, *Conceptualising Security Sector Reform and Reconstruction* (Geneva: Democratic Control of Armed Forces - DCAF, 2004), 275.

¹⁶⁷ Wilfried Bredow and Wilhelm N. German, *Assessing Success and Failure – Practical Needs and Theoretical Responses* – DCAF Working Paper No.12 (Geneva: Democratic Control of Armed Forces – DCAF, 2002), 162–174.

реформи кои можат да се поделат во неколку фази од 1991 година до денес¹⁶⁸, може да се заклучи дека нашата држава спроведе една сеопфатна трансформација, започнувајќи од напуштање на Југословенскиот систем, преку имплементација на Рамковниот договор, донесувањето на голем број на документи, нивно имплементирање и планирање на реформите во иднина.

Со реформите беа опфатени речиси сите субјекти на општеството и истите беа подржани и прифатени од Парламентот, Владините институции, академско-научниот сектор, НВО, медиумите, стопанството и меѓународната заедница. Собранието на Република Македонија донесе низа измени на Закони, декларации, политичко-нормативни документи и регулативи со кои се доби јасна визија за безбедноста и одбраната. Ваквите документи сега и во иднина треба да бидат предмет на пошироко слаборирање и јавно достапни за да се овозможи сигурен начин за надминување на неправилностите и пропустите во владеењето со безбедносниот сектор, односно јакнење на Парламентарните комисии од областа на безбедноста и одбраната, зголемување на соработката со академскиот, невладиниот сектор и стопанскиот сектор на основ на транспарентност и дефинирана одговорност.

Владата која ја има основната одговорност за зачувување на трајните интереси на нашата држава, одговорна е за сочувување на националната безбедност и контролирање и раководење со безбедносниот сектор, важно е истата да овозможи имплементација на одлуките и координација помеѓу ресурсите и државните агенции.

Безбедносните актери војската, полицијата, безбедносно-разузнавачките служби, беа предмет на сеопфатни реформи во изминатите две децении, при што се постигна една оптимална структура на безбедносниот сектор и тоа: во рамките на кадровската политика, опременоста и обуката, потоа се воспостави демократска контрола од страна на Владата и Собранието, како легални претставници на општеството, се изврши редефинирање на потребите со што се намали трошењето на ресурсите и средствата потребни за постигнување на целите, се даде фокус на новите ризици и закани и нашата држава започна со учество во мисии надвор од нашите граници во коалиција со меѓународната безбедносна заедница.

¹⁶⁸З. Нацев, И. Горески (2013) „Управување со системот за одбрана на Република Македонија“, Скопје: Филозовски факултет, стр.79-81

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Реформите наметнаа потреба од изготвување на нови стратешки документи и доктрини, со кои се воспостави една законска рамка во која се интегрираа мерките и активностите за справување со сите видови на безбедносни закани. Со донесувањето на потребните закони се регулира работата на војската, полицијата, царината, судството и другите институции кои се во функција на безбедноста.

Интензитетот на спроведените реформи на безбедносниот сектор во Република Македонија, даде потврда на поставените хипотези за изготвување на овој труд, односно нашата држава реформите ги спроведува во корелација со националните безбедносни интереси и меѓународниот систем. Политиката на национална безбедност на Република Македонија се базираше на усогласување на ставовите на политичките и безбедносните субјекти во Република Македонија, организациски се обезбеди координација и контрола на безбедносните субјекти, што пак даде една можност за навремена проценка и навремен одговор на ризиците и заканите по нашата држава.

Реформите во безбедносниот сектор придонесуваат за исполнување на условите за евроатлантската интеграција на Република Македонија, со што се зголемува и безбедноста и стабилноста на регионално и глобално ниво. Соработката на Република Македонија со НАТО и ЕУ на долгорочен план обезбедија мир и безбедност и го олеснија патот кон превенирање од тероризмот, организираниот криминал, пролиферацијата на НХБО, како и заштита од други безбедносни закани во регионот и светот.

Врз основ на досега постигнатото и научените лекции, Република Македонија и во иднина треба да продолжи со реформи во безбедносниот сектор, односно во државните институции надлежни за безбедноста на државата, со крајна цел да се добие една безбедна држава во која ќе владее демократско избрана власт и ќе се почитува граѓанинот. Во таа насока во иднина треба постојано да се врши дефинирање на современите асиметрични закани, според кои ќе се врши понатамошно приспособување, односно реформирање на безбедносниот сектор.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА:

1. З. Ивановски, М. Ангелески (2005) „Безбедносни системи”, ЦИП-Каталогизација во публикација Народна и универзитетска библиотека „Св. Климент Охридски”
2. Ј. Спасески, П. Аслимоски, (2001) „Безбедност, Одбрана, Мир”, Институт за истражување на туризмот при Факултетот за туризам и угостителство – Охрид
3. Оливер Бакрески (2008), „Контрола на безбедносниот сектор”, Филозофски факултет-Скопје
4. Питер Хју (2009) „Поим за глобална безбедност”
5. О. Бакрески, М. Милошевиќ (2010) „Современи безбедносни системи”, Аутопонт Т.А.: -Скопје
6. М. Бајагиќ (2007) „Основи на безбедноста”, криминалистичко-полициска академија-Београд
7. З. Ивановски (2003) – Македонија во НАТО, Министерство за одбрана на Република Македонија
8. Зоран Нацев, Димче Петровски „АРМ кон НАТО”, филозофски факултет-Скопје
9. Нано Ружин „Во очесување на балканскиот BIG MAC”, Македонија во 2001: инверзија на лесниот оптимизам, издавач Министерство за одбрана на РМ (2003)
10. Зоран Нацев, Игор Ѓорески (2013) „Управување со системот за одбрана на Република Македонија”, Скопје: Филозофски факултет
11. Зоран Нацев „Национални аспекти на евроатланските интеграции” институт за одбранбени и мировни студии
12. Трајан Гоцевски „Перспективите на Република Македонија на патот кон НАТО и Европската Унија” Министерство за одбрана на РМ, Скопје 2006
13. Трпе Стојановски „Република Македонија помеѓу самитот во Рига и членството во НАТО”-реформи на полицијата во Република Македонија, МО на РМ, Скопје 2007
14. Оливер Бакрески (2006) - Перспективите на Република Македонија на патот кон НАТО и ЕУ - „Реформските приоритети на Република Македонија на патот кон НАТО” Филозофски Факултет, Институт за одбранбени и мировни студии –Скопје
15. Трајан Гоцевски (2006) ПЕРСПЕКТИВИТЕ на Република МАкедонија на патот кон НАТО и ЕУ, Министерство за Одбрана на РМ- Скопје

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

16. Тасковска Д. „Полтичките услови за членство во ЕУ, Евроинтеграција-идеи, состојби, реализација, Зборник на трудови, Правен факултет „Јустинијан први,, Македонска ризница, Куманово 200
 17. Фердинанд Опаков (2010) „Улогата на разузнавачките служби во борба против тероризмот и организираниот криминал,, НиУБ „св.Климент Охридски“-Скопје
 18. Славески С. (2009) „Безбедносен систем“, Прв приватен универзитет-Европски универзитет, Скопје
 19. Кузмановски, „Forth generation in defence reforms“, vol.V.No.3
 20. Ratcev V. (2002), „Lessons Learned from Security sector reform and democratization in Bulgaria“, DCAF, Zeneva
 21. Стојан Кузев (2002) „Збирка на документи од областа безбедноста и одбраната (стратегиски определби)“, НиУБ „Свети Климент Охридски“-Скопје,
 22. Оливер Бакрески (2005) „Координација на безбедносната заедница во Република Македонија“, филозофски факултет- Скопје
 23. Билјан В. Цветковска (1995) „Војската и демократијата“, СРП-Каталогизација во публикација Народна и универзитетска библиотека „Климент Охридски“ – Скопје
 24. Парламентарен надзор на Секторот за безбедност, начела, механизми и практики, IPU-DCAF, ГЕОГРАФ, Београд, 200
 25. Herbert Wulf, (2000) Security-Sector Reform in Developing Countries - An Analysis of the International Debate and Potentials for Implementing Reforms with Recommendations for Technical Cooperation, Deutsche Gesellschaft f r Technische Zusammenarbeit (GTZ), стр7-8, исто така достапно на http://www.wulfherbert.de/securitysectorreform_gtz.pdf
 26. The future of security sector reform“, published in 2010, by The Centre for International Governance Innovation, (CIGI), Waterloo, Ontario, Canada (www.cigionline.org).
 27. Timothy Edmunds, Security sector reform in transforming societies: Croatia, Serbia and Montenegro (Manchester: Manchester University Press, 2007).
 28. Heiner Hanggi, Conceptualising Security Sector Reform and Reconstruction (Geneva: Democratic Control of Armed Forces - DCAF, 2004)
 29. Wilfried Bredow and Wilhelm N. German, Assessing Success and Failure – Practical Need and Theoretical Responses – DCAF Working Paper No.12 (Geneva: Democratic Control of Armed Forces– DCAF, 2002),
-

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

30. Современа Македонска одбрана „Родова рамноправност и родова перспектива во одбраната и во безбедноста“, издавач Мо на РМ, Скопје 2013 година. Истотака достапно на www.morm.gov.mk/sovremena-makedonska-odbrana/

31. Јордан Спасески (2010) „Безбедносни системи“(Прилог кон учењето за безбедносни системи), Универзитет „Св.Климент Охридски“-Битола,Факултет за безбедност-Скопје

Нормативни и други акти:

32. Собрание на Република Македонија – мешовит парламентарен комитет – РМ и ЕУ, четврти состанок, 26-27 ноември 2007, ЕП, Брисел, Кралство Белгија, Воведна дискусија на пратеник г-ѓа Елмазе Селамни

33. Андреја Богдановски „Управување со безбедносно – разузнавачките служби во Македонија“. www.analyticamk.org)

34. Прирачник „Реформа на полицијата во рамката на реформите на кривично-правниот систем“, ОНЗ/ЕСПП / Серија на изданија, Том 1, ОБСЕ 2013

35. GCPP SSR STRATEGY 2004-2005, достапна на <http://www.gsdrc.org/docs/open/CON10.pdf>.

36. 2014-2015 ANNUAL NATIONAL PROGRAMME OF THE REPUBLIC OF

MACEDONIA FOR NATO MEMBERSHIP, МНР на РМ, достапно на

http://www.mfa.gov.mk/images/stories/GNP/GNP_2014_2015.pdf

37. Годишна национална програма на Република Македонија за членство во нато за 2014-2015 година, Скопје 2014 година

38. Долгорочен план за развој на одбраната 2011-2020 година, МО на РМ, Скопје, јануари 2011

39. Долгорочен план за развој на одбраната 2014-2023 година МО на РМ, Скопје, јануари 2014

Законски акти:

Устав на Република Македонија

Законот за Одбрана(Службен весник на РМ, бр.42/2001 година и 185/2011 година)

Стратегија за одбрана на Република Македонија (Службен весник на РМ, бр. 30 од 01.03.2010 година).

Национална концепција за безбедност и одбрана на Република Македонија, Собрание на РМ, 11 јуни 2003 година

Стратегија за одбрана на Република Македонија „ (Службен весник на РМ, број 45/98)

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

Стратегија за интеграција на Република Македонија во НАТО, („Службен весник на РМ, број 51 од 1998 година)

Закон за внатрешни работи („Службен весник на Република Македонија“ бр.42/2014)

Закон за Агенција за Разузнавање („Службен весник на РМ“ бр.19/95)

Закон за следење на комуникациите. („Службен весник на Република Македонија бр. 121/2006“)

Закон за класифицирани информации („Службен весник на Република Македонија бр. 9/2004“).

Закон за народниот правобранител („Службен весник на Република Македонија бр. 60/03“).

Закон за државната ревизија („Службен весник на Република Македонија бр. 133/07“).

Закон за организација у работа на органите на државната управа („Сл.весник на РМ“ бр.58/00 и 44/02);

Закон за Владата на Република Македонија („Сл.весник на РМ“ бр.59/00);

Закон за полиција („Сл.весник на РМ“ бр.114/2006);

Закон за гранична контрола („Службен весник на Република Македонија“ бр.171/10);

Закон за Агенцијата за разузнавање („Сл.весник на РМ“ бр.19/95);

Закон за слободен пристап до информации од јавен карактер („Сл.весник на РМ“ бр.13/2006);

Стратегиски одбранбен преглед, Министерство за Одбрана на РМ, Скопје, 2004;

Стратегија за реформи во полицијата, Република Македонија, 2004;

Стратегија за одбрана на Република Македонија („Сл.весник на РМ“ бр.30/2010);

Бела книга на одбраната, Министерство за Одбрана на РМ, 2012;

Национална концепција за безбедност и одбрана на Република Македонија;

Современа Македонска Одбрана, Министерство за Одбрана на РМ;

Интернет линкови:

<http://www.edrc.ro/docs/docs/11-17.pdf>

<http://mk.wikipedia.org/wiki/демократија>

<http://www.arm.mil.mk/baza/istorija/istorija.html>

<http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-064e.htm> или

http://www.morm.gov.mk/?page_id=5084

Реформските приоритети на безбедносниот сектор на Република Македонија

<http://www.nato.int/docu/pr/2004/p04-096e.htm> - Istanbul Summit Communiqué- Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council

<http://www.cuk.gov.mk/mk/zanas/cuk-istorija.html>

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/financial_assistance/cards/publications/regional_strategy_paper_cn.pdf

http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/ipa/ipa_cbc_bg-fyrom_final_annexe_i_en.pdf

http://eeas.europa.eu/delegations/the_former_yugoslav_republic_of_macedonia/documents/more_info/partners_reforms_mk.pdf

<http://www.mvr.gov.mk/page/organogram>.

<http://www.ia.mk/index.asp?language=mkd>

http://www.siofa.gov.mk/data/file/Ramkoven_dogovor_mk.pdf

Министерство за финансии на РМ, буџет за 2015 година,

<http://www.finance.gov.mk/mk/node/4105>